



ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

"ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ"



Δ.Π.Μ.Σ. Δημιουργικής γραφής

Κατεύθυνση: Συγγραφή

Παιδαγωγικό τμήμα νηπιαγωγών της σχολής κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών του πανεπιστημίου δυτικής Μακεδονίας και τμήμα κινηματογράφου της σχολής καλών τεχνών του Αριστοτελείου πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Τίτλος: Η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών για τη διδασκαλία του προσφυγικού στο λύκειο. Αξιοποίηση στίχων του Αλκίνοου Ιωαννίδη σε δημιουργικές προτάσεις ανά τάξη

Γεωργοκίτσου Σπυριδούλα Μαρία
Επιβλέπων καθηγητής: Τριαντάφυλλος Κωτόπουλος

Πρέβεζα, 2024

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗ»

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ: Η ΧΡΗΣΗ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ. ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΙΧΩΝ ΤΟΥ ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ
ΣΕ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑ ΤΑΞΗ.

ΓΕΩΡΓΟΚΙΤΣΟΥ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΜΑΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΚΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΡΙΑ: ΒΑΚΑΛΗ ΑΝΝΑ

Γ' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΤΑΜΟΥΤΣΕΛΗΣ ΝΙΚΟΣ

Copyright © Γεωργοκίτσου Σπυριδούλα Μαρία, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν την συγγραφέα.

Στον σύζυγό μου

ΧΟΡΟΣ: Παλαίχθονος τέκος, κλῦθί μου πρόφρονοι καρδία, Πελασγῶν ἄναξ. Ἴδε με τὰν ἰκέτιν φυγάδα περιδρομον, λυκοδίωκτον ὡς δάμαλιν ἄμ πέτραις ἠλιβάτοις, ἴν' ἄλκᾶ πίσυνος μέμυκε φράζουσα βοτῆρι μόχθους.

ΧΟΡΟΣ: Ω τέκνο του Παλαίχθονα των Πελασγῶν κορώνα, ἀπάκουσέ μου, δε με, στις εξορίας μου τον ἀθλιο τον παραδαρμό, που προστασία σου ζητώ σαν το λυκοκυνήγητο μοσκάρι, που σ' ἀβατου γκρεμνού κορφή και θαρρετή του απαντοχή, με ξεσυρτό μουκανητό του κίντυνού του μήνυμα φωνάζει στο βοσκό.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ: ὄρῳ κλάδοισι νεοδρόποις κατάσκιον νεύονθ' ὄμιλον τόνδ' ἀγωνίων θεῶν. εἷη δ' ἄνατον πρᾶγμα τοῦτ' ἀστοξένων. μηδ' ἐξ ἀέλπτων κάπρομηθήτων πόλει νεῖκος γένηται· τῶν γὰρ οὐ δεῖται πόλις.

ΒΑΣΙΛΕΑΣ: Βλέπω τα νιόκοπα κλαδιά ν' αργοσαλεύουν πάνω απ' τη σύνοδον αυτή των αγωνίων θεῶν που ισκιώνουν· μ' ἀμποτε να μη μας φέρει ζημιὰ των συγγενῶν μας ο ερχομός των ξένων, μηδέ στην πόλη, ἀπρόβλεπτα, καμιά γεννήσει ἀμάχη ἀνέλπιστη, που δεν την ἔχει ἀνάγκη.

Ἰκέτιδες, Αισχύλος, στίχος 348-358, μετάφραση Ι.Ν. Γρυπάρης

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εκπονήθηκε, το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2023-2024 στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Δημιουργική γραφή και συγγραφή» του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας και του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Η διδακτική μου εμπειρία, η αγάπη μου για την συγγραφή και η επιθυμία μου για επιστημονική έρευνα στον τομέα των νέων τεχνολογιών συνέβαλαν στη συγγραφή της.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον κύριο Τριαντάφυλλο Κωτόπουλο, για την καθοδήγηση, την ενθάρρυνση και την εμπιστοσύνη σε όλη τη διάρκεια της μεταπτυχιακής μου φοίτησης. Ευχαριστίες και στους δύο επόπτες και βαθμολογητές μου, την κυρία Βακάλη Άννα και τον κύριο Ταμουτσέλη Νίκο.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον σύζυγό μου για την αμέριστη υποστήριξη και κατανόηση, τους μαθητές μου, οι οποίοι λειτουργούν ως πηγή έμπνευσης για εμένα και την οικογένειά μου για την ηθική εμπύχωση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	10
Abstract.....	12
Εισαγωγή.....	14
Κεφάλαιο 1 Οι όροι «πρόσφυγας» και «ψηφιακές τεχνολογίες» -εννοιολογικές προσεγγίσεις	15
1.1 Αποσαφήνιση του όρου πρόσφυγας.....	15
1.2 Αιτίες υποχρεωτικής μετακίνησης πληθυσμού	16
1.3 Προκλήσεις προσφύγων	17
1.4 Ψηφιακές τεχνολογίες.....	17
1.5 Ψηφιακές τεχνολογίες στην εκπαίδευση	19
1.6. Εκπαιδευτικές εφαρμογές και θεωρίες μάθησης.....	22
1.7 Η διδακτική και παιδαγωγική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών στην χρήση των Νέων Τεχνολογιών.....	25
1.8 Εισαγωγή των νέων τεχνολογιών μάθησης στην διδασκαλία	27
1.9 Πολυμεσικές Εφαρμογές.....	28
Κεφαλαίο 2 Δημιουργική γραφή	37
2.1 Εννοιολογικές προσεγγίσεις	37
2.2 Δημιουργική γραφή στην Ελλάδα.....	39
2.3 Δημιουργική γραφή στην εκπαιδευτική πράξη	42
2.4 Δημιουργική γραφή στην Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	45
Κεφάλαιο 3 Η βιωμένη εμπειρία της προσφυγιάς – ο ρόλος των στίχων του Αλκίνοου Ιωαννίδη.....	48
3.1 Το έργο και η ζωή του Αλκίνοου Ιωαννίδη.....	48
3.2 Τα γεγονότα της Κύπρου	50
3.3 Αλκίνοος Ιωαννίδης και Κύπρος	53
3.4 Λογοτεχνική ανάλυση στίχων του Αλκίνοου Ιωαννίδη: μια μελέτη της ποιητικής του έκφρασης	55
Κεφάλαιο 4 Η διδασκαλία του προσφυγικού στο λύκειο μέσω ψηφιακών τεχνολογιών – Δημιουργικές προτάσεις	70
4.1 Δημιουργικές προτάσεις για την Α Λυκείου.....	70
4.2 Δημιουργικές προτάσεις για την Β Λυκείου	79
4.3 Δημιουργικές προτάσεις για την Γ Λυκείου.....	87
Συμπεράσματα.....	95

Βιογραφία	96
Ελληνική	96
Ξενόγλωσση	100
Ιστοσελίδες	101
Εικόνες – Πίνακες -QR	103

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία επικεντρώνεται σε δύο κύριες θεματικές ενότητες: την έννοια του πρόσφυγα και τις ψηφιακές τεχνολογίες, καθώς και τη δημιουργική γραφή και τη βιωμένη εμπειρία της προσφυγιάς μέσα από την τέχνη των στίχων του Αλκίνοου Ιωαννίδη.

Στο πρώτο κεφάλαιο, η εργασία ξεκινά με την αποσαφήνιση του όρου «πρόσφυγας» και εξετάζει τις αιτίες υποχρεωτικής μετακίνησης πληθυσμών, καθώς και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες. Στη συνέχεια, εστιάζει στις ψηφιακές τεχνολογίες και ειδικότερα στις εφαρμογές τους στην εκπαίδευση. Αναλύονται οι θεωρίες μάθησης που υποστηρίζουν τις εκπαιδευτικές εφαρμογές των νέων τεχνολογιών, και μελετάται η διδακτική και παιδαγωγική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών στη χρήση αυτών των τεχνολογιών. Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στη διδασκαλία και οι πολυμεσικές εφαρμογές παρουσιάζονται ως εργαλεία για την ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη δημιουργική γραφή, με έμφαση στις εννοιολογικές προσεγγίσεις και τη θέση της στην Ελλάδα. Εξετάζει την εφαρμογή της δημιουργικής γραφής στην εκπαιδευτική πράξη, με ειδική αναφορά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παρουσιάζεται, με άλλα λόγια, ως εργαλείο που μπορεί να ενισχύσει τη μαθησιακή εμπειρία, προσφέροντας στους μαθητές έναν τρόπο να εκφράσουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η ζωή και το έργο του Αλκίνοου Ιωαννίδη, εστιάζοντας ιδιαίτερα στους στίχους του που περιγράφουν τη βιωμένη εμπειρία της προσφυγιάς. Αναλύονται τα γεγονότα της Κύπρου και η σχέση του Ιωαννίδη με την Κύπρο. Παράλληλα, οι στίχοι του προσεγγίζονται λογοτεχνικά. Ο Ιωαννίδης αποτυπώνει τις δυσκολίες και τα συναισθήματα των προσφύγων, με τη μουσική και την τέχνη του να διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην κατανόηση και την έκφραση αυτών των εμπειριών.

Το τελευταίο κεφάλαιο επικεντρώνεται στη διδασκαλία του προσφυγικού ζητήματος στο λύκειο μέσω ψηφιακών τεχνολογιών. Παρουσιάζονται δημιουργικές προτάσεις για κάθε τάξη του λυκείου: Α', Β' και Γ' λυκείου. Αυτές οι προτάσεις περιλαμβάνουν τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και εφαρμογών για την ενίσχυση της διδασκαλίας και την ευαισθητοποίηση των μαθητών απέναντι στα προβλήματα των προσφύγων. Οι προτάσεις

αυτές στοχεύουν να προσφέρουν πρακτικά παραδείγματα και δραστηριότητες που μπορούν να ενσωματωθούν στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική.

Η εργασία συνδέει τις ψηφιακές τεχνολογίες και τη δημιουργική γραφή με την εκπαιδευτική διαδικασία και την κατανόηση της προσφυγικής εμπειρίας, προτείνοντας την αξιοποίησή τους ως μέσα για την ενίσχυση της εκπαίδευσης και την ευαισθητοποίηση των μαθητών απέναντι στα προβλήματα των προσφύγων.

Λέξεις κλειδιά

Δημιουργική γραφή, νέες τεχνολογίες, προσφυγικό

ABSTRACT

This paper focuses on two main thematic areas: the concept of refugees and digital technologies, as well as creative writing and the lived experience of refugees through the poetry of Alkinoos Ioannidis.

In the first chapter, the paper begins with clarifying the term "refugee" and examines the causes of forced population displacement, along with the challenges refugees face. Then shifts focus to digital technologies, particularly their applications in education. The study analyzes learning theories that support the educational applications of new technologies, and investigates educators' readiness in using these technologies. The introduction of new technologies into teaching and their multimedia applications are presented as tools to enhance the educational process.

The second chapter centers on creative writing, emphasizing its conceptual approaches and its place in Greece. It explores the implementation of creative writing in educational practice, with specific reference to secondary education. It is presented as a tool that can enhance the learning experience by offering students a way to express their thoughts and emotions.

The third chapter examines the life and work of Alkinoos Ioannidis, focusing particularly on his lyrics that describe the lived experience of refugees. It analyzes the events in Cyprus and Ioannidis's relationship with Cyprus. Additionally, his lyrics are approached from a literary perspective, portraying the difficulties and emotions of refugees, with music and art playing a crucial role in understanding and expressing these experiences.

The final chapter focuses on teaching refugee issues in high school through digital technologies. It presents creative proposals for each grade level: 10th, 11th, and 12th grades. These proposals include the use of digital tools and applications to enhance teaching and raise students' awareness of refugee issues. These proposals aim to provide practical examples and activities that can be integrated into everyday educational practice.

The paper connects digital technologies and creative writing with the educational process and understanding of the refugee experience, proposing their utilization as means to enhance education and sensitize students to refugee issues.

Keywords

Creative writing, New technologies, Refugee

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιδιώκει να εξερευνήσει δύο κεντρικά θέματα που συνδέονται με τις σύγχρονες κοινωνικές και εκπαιδευτικές προκλήσεις. Κατ' αρχάς, αναλύει την έννοια του πρόσφυγα και εξετάζει τις αιτίες υποχρεωτικής μετακίνησης πληθυσμών, καθώς και τις σημαντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες στην σύγχρονη κοινωνία. Δεύτερον, εξετάζει τη σημασία της δημιουργικής γραφής ως εργαλείου έκφρασης και κατανόησης της προσφυγικής εμπειρίας, εστιάζοντας στο έργο του Αλκίνοου Ιωαννίδη.

Οι στόχοι της έρευνας επικεντρώνονται στην ανάδειξη της σύνδεσης μεταξύ των ψηφιακών τεχνολογιών, της δημιουργικής γραφής και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, προτείνοντας πρακτικές προσεγγίσεις για την αποτελεσματική ενσωμάτωση του προσφυγικού θέματος στη διδακτική πρακτική του Λυκείου.

Η μεθοδολογία περιλαμβάνει τη βιβλιογραφική έρευνα, την ανάλυση ποικίλων πηγών και την επιμέλεια των περιεχομένων. Τέλος, η δομή της εργασίας αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια που καλύπτουν τις προαναφερθείσες θεματικές ενότητες, παρέχοντας μια συνοπτική επισκόπηση του περιεχομένου και των ερευνητικών ευρημάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΟΙ ΟΡΟΙ «ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ» ΚΑΙ «ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ» - ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.1 ΑΠΟΣΑΦΗΝΙΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ

Η έννοια του πρόσφυγα έχει βαθιές ρίζες στην παγκόσμια ιστορία, αλλά η σημασία της έχει διαφοροποιηθεί μέσα στον 20^ο αιώνα. Από τη δημιουργία της Συνθήκης της Γενεύης του 1951 έως τις σύγχρονες προκλήσεις της παγκόσμιας μετανάστευσης, ο όρος «πρόσφυγας» έχει κυριαρχήσει στον παγκόσμιο διάλογο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την πολιτική του άσυλου. Η Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων, ευρέως γνωστή ως Σύμβαση του 1951 για τους πρόσφυγες, αποτελεί μία πολυμερή συνθήκη των Ηνωμένων Εθνών που ορίζει την έννοια και παράλληλα καθορίζει τα δικαιώματα των ανθρώπων στους οποίους θα χορηγείται άσυλο, αλλά και τις αρμοδιότητες των εθνών που τους υποδέχονται. Η Σύμβαση βασίζεται στο άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του ανθρώπου του 1948, η οποία αναγνωρίζει το δικαίωμα των ανθρώπων να ζητούν άσυλο από διώξεις σε άλλες χώρες. Ένας πρόσφυγας μπορεί να απολαύσει δικαιώματα και παροχές σε μια κατάσταση πέραν όσων προβλέπονται στη σύμβαση.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης, όπως τροποποιήθηκε από το Πρωτόκολλο του 1967, ως πρόσφυγας ορίζεται:

«Ένα άτομο που λόγω βάσιμου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας, ή που δεν έχει υπηκοότητα και είναι εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, ως αποτέλεσμα των γεγονότων αυτών, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή...»¹

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί μία από τις σημαντικές περιοχές με τη μεγαλύτερη εγγύτητα στη Μέση Ανατολή και τα κράτη μέλη ως προς την εισροή προσφύγων. Προστατεύει, θεσμικά, τόσο τα δικαιώματα των προσφύγων όσο και την λειτουργία της ίδιας

¹ Treaty Series - Treaties and international agreements registered or filed and recorded with the Secretariat of the United Nations, United Nations, 1970, σελ. 268

της Ένωσης. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες (UNHCR)², στα μέσα του 2023 υπήρξαν 36,4 εκατομμύρια πρόσφυγες σε όλο τον κόσμο και έως τα τέλη του 2022 62,5 εκατομμύρια εσωτερικοί εκτοπισθέντες, λόγω συγκρούσεων και βίας.³ Βρίσκονται σε επικίνδυνη κατάσταση και αναγκάζονται να διασχίσουν εθνικά σύνορα αναζητώντας ασφάλεια σε άλλες χώρες, γειτονικές και μη. Με την θεσμική κατοχύρωση του όρου, αναγνωρίζονται σε διεθνές επίπεδο και έχουν δυνατότητα για παροχή βοήθειας από τα κράτη, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και άλλους μη κυβερνητικούς οργανισμούς.

1.2 ΑΙΤΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Οι αιτίες που οδηγούν στην υποχρεωτική μετακίνηση είναι πολλές.⁴ Αρχικά, οι συγκρούσεις, είτε σε διακρατικό, είτε σε επίπεδο εμφυλίων μπορούν να επιφέρουν αυτό το αποτέλεσμα. Η ρίζα τους μπορεί να είναι φυλετική, θρησκευτική και κοινωνική. Παράλληλα, σε αρκετές χώρες του κόσμου αναδύονται ολοκληρωτικά καθεστώτα που εμποδίζουν την ελευθερία του ατόμου και την έξοδό του στην αγορά εργασίας με ίσες ευκαιρίες. Συνεπώς, δημιουργείται η ανάγκη εύρεσης καλύτερων συνθηκών διαβίωσης. Επιπλέον, ιδιαίτερη μνεία αξίζει να δοθεί και στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής που πλήττουν μεγάλο μέρος του πλανήτη, ανάμεσα σε αυτές βρίσκεται η ξηρασία και η λειψυδρία. Κατά συνέπεια δημιουργούνται συγκρούσεις λόγω έλλειψης βασικών αναγκών.

Ακόμη, παρά την προαναφερθείσα έλλειψη, ο πληθυσμός του πλανήτη αυξάνεται ραγδαία με αποτέλεσμα ένας σημαντικός αριθμός ανθρώπων να μην μπορεί να ευημερήσει στον τόπο που διαμένει. Αξίζει να σημειωθεί πως η τεχνολογική ανάπτυξη και η ταχύτατη διάδοση της πληροφορίας έχουν τη δύναμη να ενημερώσουν τους πολίτες για τις καλύτερες συνθήκες διαβίωσης σε άλλο μέρος του πλανήτη, γεγονός που τους ωθεί να διεκδικήσουν ένα καλύτερο και υγιέστερο αύριο, ανατρέποντας το υφιστάμενο status quo.

² Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ιδρύθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 1950, με έδρα τη Γενεύη της Ελβετίας, από τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, με εντολή να καθοδηγεί και να συντονίζει τη διεθνή δράση για την προστασία των προσφύγων και την εξεύρεση βιώσιμων λύσεων. Έχει τιμηθεί δύο φορές με το Νόμπελ Ειρήνης, το 1954 και το 1981.

³https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_el

⁴ Φίλιπς Κωνσταντίνος. Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια. Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα, 2017, σελ. 6-13

1.3 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Η επανένταξη των προσφύγων σε νέα περιβάλλοντα αποτελεί μια πολύπλοκη διαδικασία που συχνά αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις. Καθώς οι πρόσφυγες αναζητούν ασφάλεια και νέες ευκαιρίες σε άλλες χώρες, η μετάβασή τους σε αυτές τις νέες κοινότητες φέρνει μαζί της μια σειρά προκλήσεων που τα κράτη χρειάζεται να είναι σε ετοιμότητα ώστε να τις αντιμετωπίσουν. Η σημασία της πρόσβασης στην εκπαίδευση και στην εργασία για οικονομική επιβίωση και η ένταξη στην νέα κοινότητα αποτελούν σαφώς τις ισχυρότερες. Επίσης, ιδιαίτερη αναφορά χρειάζεται να δοθεί και στις ψυχολογικές επιπτώσεις λόγω των συνθηκών προσαρμογής. Όλα τα παραπάνω σε συνδυασμό με την έννοια του κοινωνικού στίγματος⁵, της αρνητικής κοινωνικής αντίδρασης απέναντι σε άτομα που φέρουν κάποιο χαρακτηριστικό διαφορετικότητας, το οποίο τα διαχωρίζει από το σύνολο και έχει ως συνέπεια την κοινωνική τους απαξίωση, διεγείρουν την προϊούσα κατάσταση. Ιδιαίτερος, το κοινωνικό στίγμα συχνά τους οδηγεί σε αποκλεισμό και διακρίσεις, περιορίζοντας τις ευκαιρίες τους για ενσωμάτωση στη νέα κοινότητα. Η αντιμετώπισή του απαιτεί την κατάλληλη εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση.

1.4 ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ

Οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν επαναπροσδιορίσει τον τρόπο που επικοινωνούμε, εργαζόμαστε, διασκεδάζουμε και μαθαίνουμε. Από την ανάπτυξη νέων κοινωνικών πλατφορμών μέχρι την εφαρμογή τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης και τη χρήση της αυτοματοποίησης στην καθημερινότητάς μας, οι ψηφιακές τεχνολογίες καθιστούν τον κόσμο πιο διαδραστικό από ποτέ, διαμορφώνοντας ένα παγκοσμιοποιημένο και έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον, που συχνά περιγράφεται με τον όρο Τέταρτη Βιομηχανική

⁵ Οικονόμου Μαρίνα- επιστημονική επιμέλεια, Σύγχρονες εκδοχές του προσφυγικού ζητήματος, Όψεις και Απόψεις, επιμέλεια έκδοσης Μίνα Μαρούγκα, The NKUA Applied Philosophy Research Lab Press, (Η παρούσα έκδοση πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος «Προαγωγή Ψυχικής Υγείας σε Ευπαθείς Πληθυσμούς» με την ευγενική χορηγία της Περιφέρειας Αττικής), Αθήνα, 2022, σελ.11

Επανάσταση⁶ ή Ψηφιακή Επανάσταση. Πρόκειται για έναν όρο που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά από τον Γερμανό καθηγητή και οικονομολόγο Klaus Schwab, ο οποίος μέσω του βιβλίου του με τίτλο «The Fourth Industrial Revolution», δηλώνει ότι η 4η Βιομηχανική Επανάσταση (4.0) μπορεί να αλλάξει ριζικά τον τρόπο που ζούμε, εργαζόμαστε και συσχετιζόμαστε.⁷ Ουσιαστικά, πρόκειται για μια επανάσταση που συνδυάζει την τεχνολογία αυτοματισμού με την τεχνολογία στον κυβερνοχώρο. Παράλληλα, κυριαρχούν ο αυξημένος όγκος δεδομένων, η συνδεσιμότητα, η ανάλυση, η επιχειρηματική ευφυΐα, οι νέες μορφές αλληλεπίδρασης μεταξύ ανθρώπων και μηχανών, η ρομποτική, η τρισδιάστατη εκτύπωση, η ενσωμάτωση μηχανών και συστημάτων, τα έξυπνα δίκτυα, η τεχνητή νοημοσύνη, οι wearable συσκευές, η επαυξημένη πραγματικότητα (augmented reality), η εικονική πραγματικότητα (virtual reality), η απτική τεχνολογία (haptics), η προσομοίωση (simulation), τα αυτόνομα οχήματα, τα κυβερνοφυσικά συστήματα και η προσθετική κατασκευαστική (additive manufacturing).⁸

Τα άτομα έχουν την δυνατότητα για πρόσβαση σε ένα τεράστιο όγκο συνεχώς αυξανόμενων πληροφοριών και η χρήση της τεχνολογίας διαμορφώνει σαφώς νέα δεδομένα. Η διάχυση και η διαμοίραση πληροφοριών σε όλα τα κοινωνικά στρώματα έχει ασκήσει έντονη επιρροή στην καθημερινότητα.

Από ιστορική σκοπιά, οι τρόποι αναπαράστασης της πληροφορίας, καθώς και οι μορφές της επικοινωνίας και διάδοσής της καθόρισαν σε μεγάλο βαθμό τις ικανότητες των ατόμων να διαχειρίζονται πληροφορίες και γνωστικές δομές, αλλά και να αναπτύσσουν τις μαθησιακές τους δεξιότητες.⁹ Όπως η τυπογραφία διάδωσε ταχύτατα την γνώση και ενίσχυσε την διαδικασία της ανάγνωσης, η βιομηχανική επανάσταση τυποποίησε με τη σειρά της τις σπουδές και εισήγαγε νέες εκπαιδευτικές πρακτικές, έτσι και οι Ψηφιακές Τεχνολογίες με την πολλαπλότητα, απλότητα και αμεσότητα της διαθέσιμης.

Πλέον στην ευρύτερη επιστημονική κοινότητα χρησιμοποιείται ο όρος «Τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών: ΤΠΕ» (ICT: Information and Communications Technologies). Με τον όρο αυτό χαρακτηρίζονται οι τεχνολογίες που επιτρέπουν την

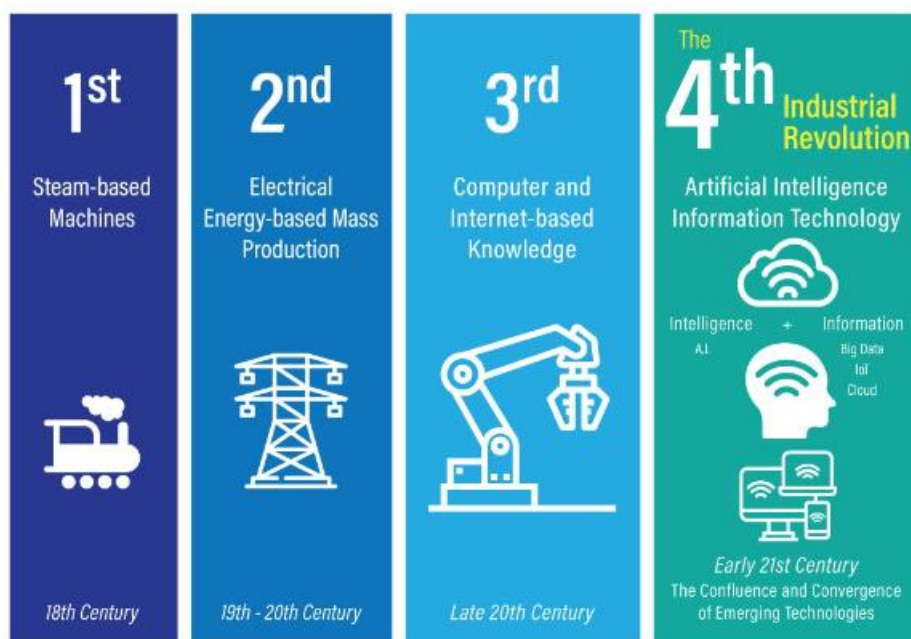
⁶ Τζιμογιάννης, Α., Γιάτας, Δ., Γόγουλου, Α., Μαραγκός, Κ., Νείρος, Α., Τζελέπη, Σ. & Τσάκωνας, Π., 2021. Οδηγός εκπαιδευτικού Πληροφορική Λυκείου. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

⁷ Παναγιωτόπουλος Γιώργος, «4η Βιομηχανική Επανάσταση.», 2021, ΑΔΕΔΥ. Κοινωνικό Πολύκεντρο σελ.18, <https://digitalrepository.ekdd.gr/jspui/handle/123456789/932>

⁸ Irianto, D. (2017). Industry 4.0: The Challenges of Tomorrow. Seminar 15 Nasional Teknik Industri, σελ.6

⁹ Τζιμογιάννης Αθανάσιος, «Ψηφιακές Τεχνολογίες και Μάθηση του 21ου αιώνα.». Αθήνα, Κριτική, 2019, σελ.20

επεξεργασία και την μετάδοση πληροφοριών μέσω της αναπαράστασης (σύμβολα, εικόνες, ήχοι, βίντεο).



Εικόνα 1: πηγή www.parametrix.com

1.5 ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι ψηφιακές τεχνολογίες έχουν ανατρέψει τον τρόπο που οργανώνεται διδακτικά κάθε επίπεδο εκπαίδευσης. Η εισαγωγή διάφορων μορφών τεχνολογίας στην εκπαίδευση είναι φαινόμενο πολλών δεκαετιών, απέκτησαν όμως ευρεία έκταση κατά τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, την περίοδο δηλαδή που κάνει για πρώτη φορά την εμφάνισή του ο όρος «εκπαιδευτική τεχνολογία» (educational technology), όρος που αποκτά άλλη διάσταση προς τα τέλη του ίδιου αιώνα με την εμφάνιση και την εξάπλωση των υπολογιστών. Πρόκειται για μία σύνθετη διαδικασία που σχετίζεται με την ανάπτυξη, την σχεδίαση και την υλοποίηση μιας διαφορετικής διδακτικής φόρμουλας.

Οι πρωταρχικές μορφές της εκπαιδευτικής τεχνολογίας συμπεριελάμβαναν τον πίνακα και το διαφανοσκόπιο. Λίγα χρόνια αργότερα χρησιμοποιήθηκαν οι τεχνολογίες της εποχής, το ραδιόφωνο δηλαδή και η τηλεόραση, χωρίς να υπάρχει η αλληλεπίδραση, γεγονός που αναστέλλει την προσπάθεια του ψηφιακού εκσυγχρονισμού, δεν την αναιρεί όμως. Την

περίοδο εκείνη, κατά το 1970, εμφανίστηκαν και οι διδακτικές μηχανές, δημιούργημα της σχολής του συμπεριφορισμού, θεωρίας που δέχεται πως όμοια με την κατάκτηση διαφόρων γνώσεων και ικανοτήτων, έτσι και η κατάκτηση της γλώσσας επιτυγχάνεται μέσα από τη διαμόρφωση συνηθειών¹⁰, και του ψυχολόγου Skinner¹¹, με πρόδρομο των εργασιών τις θέσεις του Ρανλον¹². Έτσι, ανοίχτηκαν νέοι δρόμοι για την κατάκτηση της γνώσης, μέχρι που κυριάρχησε ο υπολογιστής και συγκεκριμένα το διαδίκτυο που λειτούργησε ως μέσο διασύνδεσης του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος με τον σύγχρονο κόσμο.

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται η προαναφερθείσα εξέλιξη. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται οι τέσσερις φάσεις της εκπαίδευσης, οι οποίες κατανέμονται χρονικά και ανάλογα με τον προσανατολισμό τους, την απαιτούμενη κατάρτιση των εκπαιδευτικών, το λογισμικό χρήσης τους και τον εκάστοτε εξοπλισμό που χρησιμοποιείται. Είναι φανερό πως από την δεκαετία του 1990 και έπειτα υπάρχει ταχύτατη εξέλιξη σε όλα τα επίπεδα, λόγω της αλματώδους τεχνολογικής ανάπτυξης.

Χαρακτηριστικά	Πρώτη Φάση (πριν 1970)	Δεύτερη Φάση (1970 -1980)	Τρίτη Φάση (1980 -1990)	Τέταρτη Φάση (1990 -)
Επίπεδο	γυμνάσια - λύκεια	λύκειο	δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια	όλα τα επίπεδα
Τύποι δράσης	πειραματισμοί	έρευνες	Ανάπτυξη προωθημένη από το κράτος	τοπική δράση
Προσανατολισμοί	οπτικοακουστικά μέσα / προγραμματισμένη διδασκαλία	Πληροφορική τρόπος σκέψης	Πληροφορική: αντικείμενο ή μέσο;	Μέσο Πληροφορική Πολυμέσα
Κατάρτιση εκπαιδευτικών		Συνεχής μακράς διάρκειας κατάρτιση	συνεχής μακράς διάρκειας κατάρτιση, αρχική κατάρτιση	σύντομη κατάρτιση, αρχική κατάρτιση
Λογισμικό		Λογισμικό «Παιδαγωγικής Έρευνας»	λογισμικό παραγωγή της πολιτείας	λογική της αγοράς
Εξοπλισμός	οπτικό-ακουστικός Εξοπλισμός	Κάποιοι μικρο-υπολογιστές	διάφοροι τύποι μικρο-υπολογιστών	Συγκέντρωση γύρω από το standard PC

¹⁰ Κικιλίντζα Πηνελόπη, Π. Αρβανίτης, Π. Παναγιωτίδης, Σύγκριση της εκπαιδευτικής ποιότητας που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές δυο ξενόγλωσσων τμημάτων, Diss, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2015, σελ.29

¹¹ Ο Μπάροουζ Φρέντερικ Σκίνερ (Burthus Frederic Skinner, 20 Μαρτίου 1904 – 18 Αυγούστου 1990) ήταν Αμερικανός ψυχολόγος, συμπεριφοριστής, συγγραφέας, εφευρέτης, και κοινωνικός φιλόσοφος. Ήταν καθηγητής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ από το 1958 μέχρι τη συνταξιοδότησή του το 1974. Ο Σκίνερ υπήρξε εμπνευστής του θεμελιώδους συμπεριφορισμού.

¹² Ο Ivan Petrovich Pavlov γεννήθηκε το 1849 στην πόλη Ριαζάν της Ρωσίας. Το 1890 ανέλαβε το τμήμα της Φυσιολογίας στο νεοσύστατο τότε Ινστιτούτο της Πειραματικής Ιατρικής, ενώ έγινε παράλληλα καθηγητής Φαρμακολογίας στη Στρατιωτική Ιατρική Ακαδημία. Αυτή την περίοδο ήταν που διεξήγαγε το περίφημο για τον τομέα της ψυχολογίας και ευρέως γνωστό «πείραμα του Ρανλον». Μέσα από το πείραμα αυτό έθεσε τις βάσεις για την ανάπτυξη της θεωρίας της κλασικής εξαρτημένης μάθησης. Σύμφωνα με την τελευταία μία εξαρτημένη αντίδραση θεωρείται ως αποτέλεσμα μάθησης που μπορεί να συμβεί μέσω της συνεχούς έκθεσης σε ένα συγκεκριμένο ερέθισμα.

*Πίνακας 1, Αθανάσιος Νταραντούμης, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου*

Αναμφίβολα στην σύγχρονη εποχή, οι νέες τεχνολογίες αποτελούν διάυλο επικοινωνίας ανάμεσα στους μαθητές/τριες και την γνώση, ενισχύοντας από τη μία την ενεργό μάθηση και από την άλλη συμβάλλοντας στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που σχετίζονται με τις απαιτήσεις του σύγχρονου κόσμου. Η ραγδαία ανάπτυξή τους και η διείσδυσή τους σε όλους σχεδόν τους τομείς των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων αποτελεί σήμερα γεγονός αδιαμφισβήτητο, προωθώντας ταχύτατες εκπαιδευτικές αλλαγές. Στο πλαίσιο, ωστόσο, των αλλαγών αυτών, αναδύονται νέα προβλήματα στην εκπαιδευτική κοινότητα, αλλά, συγχρόνως, δημιουργούνται και νέα ανοίγματα, καθώς και νέες προοπτικές.¹³ Η αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών συνδράμει στην καλλιέργεια της πολύπλευρης σκέψης και συνείδησης, αφού οι χρήσεις τους στην εκπαιδευτική διαδικασία έχουν επιτρέψει σημαντικές εκπαιδευτικές εφαρμογές τόσο στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, όσο και στη διαχείριση του σχολικού περιβάλλοντος. Άλλωστε, η μάθηση δεν πραγματοποιείται μόνο με νοητικές ή γνωστικές δραστηριότητες, αλλά απορρέει από την ενίσχυση που προσφέρει η διδασκαλία.¹⁴ Η τριβή των μαθητών/τριών με τα εργαλεία των νέων τεχνολογιών θα δώσουν τη δυνατότητα στο/στη μαθητή/τρια να εξασκηθεί σ' ένα νέο περιβάλλον μάθησης.¹⁵ Επίσης, με την αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων διευκολύνεται η συνεργατική μάθηση και η αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών. Συνεπώς ως εργαλείο που εφαρμόζεται στο περιβάλλον μάθησης του σύγχρονου σχολείου έχει τη δυνατότητα να προωθήσει πέραν της συνεργασίας, την διεύρυνση της κριτικής σκέψης και την δημιουργικότητα.

Η είσοδος των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαίδευση διαμορφώνει ένα νέο μαθησιακό περιβάλλον, αυτό της μικτής μάθησης.¹⁶ Κεντρική θέση στην ψηφιακή παιδαγωγική κατέχει η

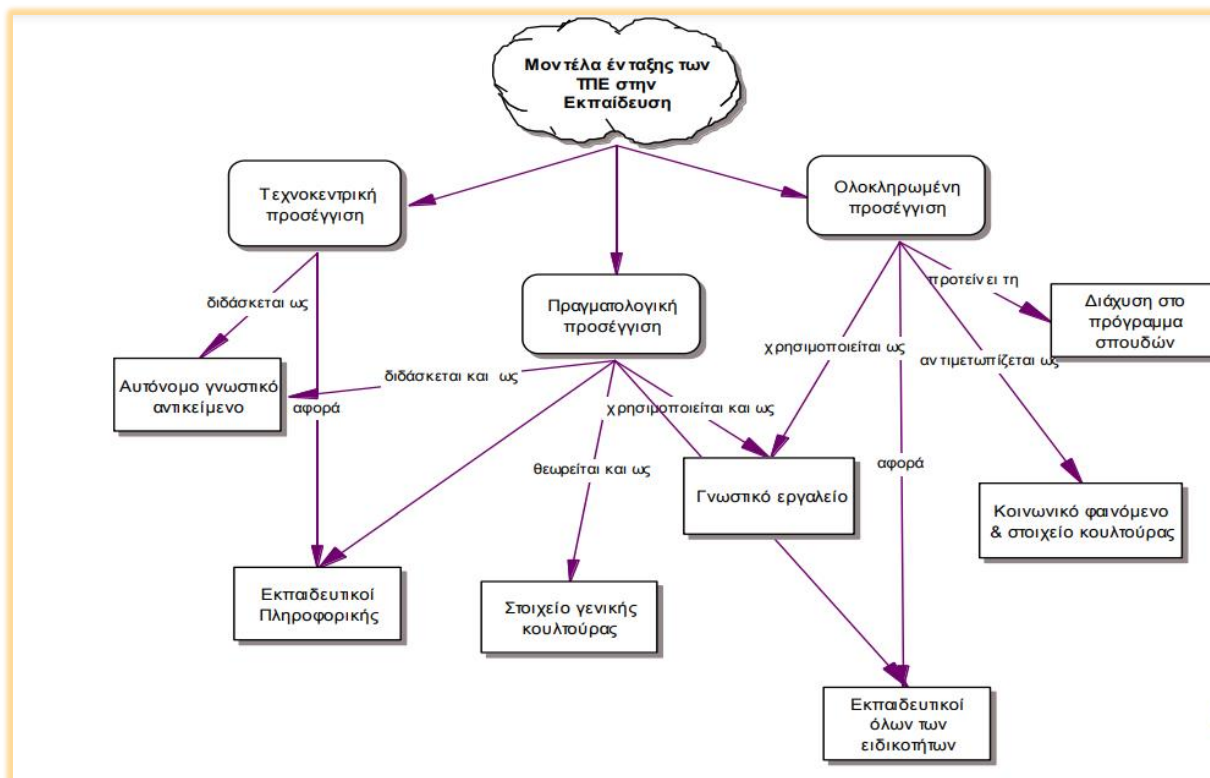
¹³ Ράπτης Α., Αθ Ράπτη. «Είναι δυνατόν να αλλάξει η κουλτούρα της μάθησης με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση; Η σημασία της παιδαγωγικής μόρφωσης των εκπαιδευτικών και η υστέρηση της εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας.» Πρακτικά συνεδρίου: Η πληροφορική στην εκπαίδευση, τεχνικές εφαρμογές, κατάρτιση εκπαιδευτικών, Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2001

¹⁴ Σολωμονίδου Χ., Νέες τάσεις στην εκπαιδευτική τεχνολογία. Εποικοδομητισμός και σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης, εκδ. Μεταίχιμο, Αθήνα, 2006, σελ.9

¹⁵ Κόμης Β., Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, Αθήνα, 2004, σελ. 17

¹⁶ Θωμά Ράλια, Ειρήνη Τζοβλά, Νεκτάριος Φαρασόπουλος, «Εφαρμόζοντας το μοντέλο της ασύγχρονης και σύγχρονης μικτής μάθησης για τις ανάγκες της επιμόρφωσης των υποψηφίων Teachers 4 Europe (T4E)», Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση 8.2^A, 2015

συν-δημιουργία της γνώσης. Ο μαθητής αποκτά κίνητρα και γνωρίζει πως να διαχειριστεί καλύτερα την πληροφορία. Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός αναπροσαρμόζεται, διαφοροποιείται, εξατομικεύει την διδασκαλία του και αναθεωρεί τις ήδη υπάρχουσες διδακτικές στρατηγικές του.



Πίνακας 2, Αθανάσιος Νταραντούμης, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αργαίου

1.6. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Ο σχεδιασμός εφαρμογών των ΤΠΕ στην εκπαίδευση βασίζεται σε παιδαγωγικές θεωρίες και θεωρίες μάθησης, οι οποίες προσφέρουν το κατάλληλο θεωρητικό πλαίσιο στη διατύπωση των βασικών προδιαγραφών που διέπουν την υπολογιστική υποστήριξη της διδασκαλίας και της μάθησης. Τρεις είναι οι βασικότερες ψυχολογικές θεωρίες που επηρέασαν και επηρεάζουν την ανάπτυξη υπολογιστικών περιβαλλόντων μάθησης και συνακόλουθα τη θέση των τεχνολογιών στη μαθησιακή διαδικασία: ο συμπεριφορισμός (behaviorism), ο εποικοδομισμός (constructivism) και οι κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις.

Ο συμπεριφορισμός δίνει έμφαση στην αναμετάδοση της πληροφορίας και στην αλλαγή της συμπεριφοράς ανάλογα με τους περιβαλλοντικούς παράγοντες.¹⁷ Ο συμπεριφορισμός στην εκπαίδευση αφορά τις ενέργειες και τις αντιδράσεις των μαθητών/τριών και των εκπαιδευτικών σε διάφορες καταστάσεις μάθησης. Είναι σημαντικό να προωθείται ένας θετικός και συνεργατικός συμπεριφορισμός μέσα στην αίθουσα, που να υποστηρίζει την ανοικτή επικοινωνία, την αμοιβαία σεβαστική συμπεριφορά και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών και των εκπαιδευτικών. Ένας θετικός συμπεριφορισμός ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία μάθησης, ενώ επίσης βοηθά στη δημιουργία ενός θετικού κλίματος μάθησης που ευνοεί την ανάπτυξη των δεξιοτήτων και την επίτευξη των εκπαιδευτικών στόχων. Βασικοί εκπρόσωποι του είναι οι Pavlov (1927), Watson (1913), Thorndike (1999) και Skinner (1950). Ως κεντρικά σημεία των θεωριών αυτών μπορούν να αναφερθεί αρχικά ότι ο εκπαιδευτής έχει ενεργό ρόλο ως μεταδότης της γνώσης στους μαθητές και δρα ως βασικός παράγοντας της εκπαιδευτικής διαδικασίας που ενισχύει την επιθυμητή συμπεριφορά, δημιουργεί τα κατάλληλα ερεθίσματα, διαμορφώνοντας το κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον. Επιπλέον, ότι οι διδακτικοί στόχοι του μαθήματος διατυπώνονται με τη μορφή συμπεριφορών τις οποίες πρέπει να αναπτύξουν οι εκπαιδευόμενοι. Τρίτον, ότι ο ρόλος του εκπαιδευόμενου είναι παθητικός. Η γνώση, δηλαδή, ταυτίζεται με την αλήθεια είναι ίδια για όλους τους εκπαιδευόμενους.

Με βάση την θεωρία του εποικοδομισμού, αναγνωρίζεται ότι οι μαθητές, πριν ακόμα πάνε στο σχολείο διαθέτουν γνώσεις και αυτό που χρειάζεται είναι να βοηθηθούν ώστε να οικοδομήσουν νέες γνώσεις πάνω σε αυτές που ήδη κατέχουν. Άρα, οι μαθητές λειτουργούν ως συνδημιουργοί της γνώσης. Η εκπαίδευση λειτουργεί ως μία διαδικασία γεφύρωσης του χάσματος ανάμεσα στις άτυπες και τις τυπικές γνώσεις τους. Η θεωρία αυτή έφερε στο προσκήνιο της εκπαιδευτικής πράξης, τον άνθρωπο¹⁸. Η θεωρία του εποικοδομισμού αναπτύχθηκε κυρίως από τους Dewey (1884), Piaget (1961), Vygotsky (1925).

Τέλος, οι κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις αντιλαμβάνονται τη μαθησιακή δραστηριότητα ενταγμένη στο κοινωνικό, ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διαδραματίζεται. Οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν σε περιβάλλοντα πλαίσια που είναι

¹⁷ Παπαδοπούλου Έλλη, Ανδρέας Κοτρίδης, «Θεωρητικό πλαίσιο εφαρμογής των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην εκπαιδευτική πρακτική», 2ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Ημαθίας για τις Ψηφιακές και Διαδικτυακές εφαρμογές στην Εκπαίδευση, 2010, σελ. 23-25

¹⁸ Λαφατζή Ι., «Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση», Θεσσαλονίκη, Εκδ. Αφών Κυριακίδη, 2005, σελ.42

δομημένα.¹⁹ Ο εκπαιδευτικός διαδραματίζει πρωταγωνιστικό ρόλο και δεν λειτουργεί ως απλό εκτελεστικό όργανο της πολιτείας. Αντιθέτως, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες αυτομόρφωσης, αυτοβελτίωσης και καινοτόμου δράσης στη βάση της επιστημονικής, κριτικής κατεύθυνσης. Με προσαρμογή στο ρόλο του από αυθεντία σε σύμβουλο.²⁰

Η κριτική παιδαγωγική ασχολείται με την ανάλυση και την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών πρακτικών, έχοντας ως στόχο την βελτίωσή τους μέσω της κριτικής σκέψης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του εκσυγχρονισμού. Αναζητά τον τρόπο που η εκπαίδευση μπορεί να είναι πιο δίκαιη, αποδοτική και ενδεδειγμένη για τις ανάγκες των μαθητών/τριών και των κοινοτήτων τους. Επιδιώκει, επίσης, να αναδείξει τις δομές εξουσίας και τις ανισότητες που υπάρχουν στο εκπαιδευτικό σύστημα, προωθώντας προοδευτικές αλλαγές που ενισχύουν την ισότητα και την δικαιοσύνη. Σκοπός της είναι η ενδυνάμωση των αδύναμων και ανίσχυρων και ο μετασχηματισμός των κοινωνικών ανισοτήτων και αδικιών.²¹ Επιπλέον, εστιάζει στην καλλιέργεια του κριτικού πνεύματος, ενθαρρύνοντας την γόνιμη αμφισβήτηση, την αναζήτηση και την αξιολόγηση πληροφοριών, γνώσεων και ιδεών. Ο βασικός θεμελιωτής της κριτικής παιδαγωγικής θεωρίας είναι ο Π. Φρέιρε. Ο ίδιος βίωσε δύσκολα παιδικά χρόνια λόγω της χαμηλής οικονομικής και κοινωνικής θέσης της οικογένειάς του και έτσι αποφάσισε να αφιερώσει την δική του ζωή στην βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των οικονομικά ασθενέστερων. Γι' αυτό, όπως επισημαίνουν κριτικοί και παιδαγωγοί, ανάμεσά τους και ο κριτικός Giroux «δεν μπορούμε να κατανοήσουμε την Κριτική Παιδαγωγική χωρίς την κεντρική σημασία και τη συμβολή του Paulo Freire».²²

Συνεπώς, οι εκπαιδευτικές θεωρίες αντικατοπτρίζουν το πνεύμα της εποχής τους και τις κοινωνικές ανάγκες. Καθώς η κοινωνία εξελίσσεται, οι θεωρίες υφίστανται συνεχείς αλλαγές για να ανταποκριθούν στις νέες προκλήσεις. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της συνεχούς αξιολόγησης και προσαρμογής των εκπαιδευτικών προσεγγίσεων για να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος. Με τη σειρά της, η

¹⁹ Βρασίδης Χ. Ζεμπύλας Μ. και Πέτρου Α., «Σύγχρονα παιδαγωγικά μοντέλα και ο ρόλος της εκπαιδευτικής τεχνολογίας», Στο Σ. Ρετάλης (επιμ.), Οι προηγμένες τεχνολογίες διαδικτύου στην υπηρεσία της μάθησης, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2005, σελ. 38

²⁰ Μάραντος Π., «Εκπαίδευση και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Εκπαιδευτική Τεχνολογία», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2001, σελ. 32

²¹ Mc Laren, P., «Επαναστατική Παιδαγωγική σε Μετα-Επαναστατικές Εποχές: Επανεξετάζοντας την Πολιτική Οικονομία της Κριτικής Εκπαίδευσης», Γούναρη Π. και Γρόλλιος Γ. (επιμ.) Κριτική Παιδαγωγική: μια συλλογή κειμένων. Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 2010, σελ. 513

²² Giroux, H., «Επανεξετάζοντας την υπόσχεση της Κριτικής Παιδαγωγικής: Ένας πρόλογος», Νικολακάκη Μ. (επιμ.) Η Κριτική Παιδαγωγική στον Νέο Μεσαίωνα, Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 2011, σελ. 26

ψηφιακή επανάσταση δημιουργεί νέα δεδομένα. Η ταχύτητα με την οποία αναπτύσσονται και εξελίσσονται οι νέες τεχνολογίες συνεπάγεται αλλαγές και στην εκπαιδευτική πράξη. Συνεπώς, καθίσταται αναγκαία η ανεύρεση ενός μοντέλου δυναμικής συν-εξέλιξης των θεωριών μάθησης, της διδακτικής μεθοδολογίας και των νέων, σύγχρονων μέσων που χρησιμοποιούνται και όλα αυτά προσανατολισμένα στις ανάγκες του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευόμενου.²³

1.7 Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΤΟΙΜΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την ταχεία εξέλιξη των τεχνολογιών, οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά τον τομέα της εκπαίδευσης και τον ρόλο του εκπαιδευτικού. Στο πλαίσιο αυτό, η διδακτική και παιδαγωγική ετοιμότητα των εκπαιδευτικών στη χρήση νέων τεχνολογιών αποτελεί ένα ζωτικό θέμα. Ένας κρίσιμος παράγοντας είναι η προϋπηρεσία και η εμπειρία στη χρήση τεχνολογιών, καθώς και η διάθεση για συνεχή εκπαίδευση και επαγγελματική εξέλιξη. Επιπλέον, η υποστήριξη από τη διοίκηση, καθώς και η πρόσβαση σε πόρους και εκπαιδευτικά προγράμματα, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ετοιμότητα των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, οι προκλήσεις όπως η έλλειψη πόρων, η αντίσταση στην αλλαγή, ο περιορισμένος χρόνος και η πίεση της διδακτέας ύλης - όπως αυτή περιγράφεται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα σπουδών - μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά την ετοιμότητα των διδασκόντων.

Στο πλαίσιο αυτό, σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες υλοποιούνται προγράμματα ταχύρρυθμης επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών του δημοσίου στις Νέες Τεχνολογίες· ανεξάρτητα από τις όποιες ποσοτικές ή ποιοτικές τους διαφορές, βασικό χαρακτηριστικό των προγραμμάτων αυτών είναι η έμφαση που δίνουν στην τεχνολογική πλευρά της εκπαίδευσης των επιμορφούμενων, και όχι στην παιδαγωγική αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών στην εκπαιδευτική πράξη.²⁴ Η τελευταία, ωστόσο, παράμετρος θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική, όπως εξίσου απαραίτητη κρίνεται και η προσπάθεια αλλαγής ορισμένων

²³ Μαρσαγγούρας Η., «Θεωρία της Διδακταλίας. Η προσωπική θεωρία ως πλαίσιο στοχαστοκριτικής ανάλυσης», Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 2001, σελ.74

²⁴ Istenic Starcic, A. and A. Brodnic, «In-service teacher training for the use of information-communication technology», Annales. Ser. Hist. Sociol., 2005, p. 163-168.

παγιωμένων στάσεων και πεποιθήσεων των εκπαιδευτικών, αναφορικά με την χρήση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας.²⁵

Αναμφίβολα, η εισαγωγή των Νέων Τεχνολογιών στην σχολική πράξη προκαλεί άγχος σε ορισμένους εκπαιδευτικούς, καθώς διαφοροποιεί τους παραδοσιακούς ρόλους παιδαγωγού-παιδαγωγούμενου. Οι εκπαιδευτικοί επιφορτίζονται με τον επιπλέον ρόλο να καθοδηγήσουν τους/τις μαθητές/ριες, προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης δεξιοτήτων, που αφορούν στην αυτόνομη και ανεξάρτητη μάθηση· συγχρόνως, όμως, θα πρέπει να διατηρούν και τον έλεγχο της τάξης, διαμορφώνοντας ένα νέο μαθησιακό περιβάλλον, το οποίο απαιτεί νέες πρακτικές διατήρησης ελέγχου, για τις οποίες, ωστόσο, οι ίδιοι δεν είναι ακόμα προετοιμασμένοι.²⁶ Η στοχοθεσία της παραπάνω διαδικασίας, από πλευράς των εκπαιδευτικών, συνίσταται πρωτίστως στην προσπάθειά τους να προσαρμόσουν την χρήση των Νέων Τεχνολογιών και της Πληροφορικής στις προσωπικές τους διδακτικές πρακτικές, και δευτερευόντως στην επιδίωξή τους να αλλάξουν την διδακτική τους προσέγγιση και τις συνήθειές τους.²⁷

Συνεπώς, ο ρόλος του εκπαιδευτικού στις σύγχρονες μαθητοκεντρικές διδακτικές προσεγγίσεις είναι σημαντικός και πολυδιάστατος. Αντί να είναι ο απλός διανομέας γνώσης, ο εκπαιδευτικός λειτουργεί ως οδηγός και υποστηρικτής της μάθησης των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός παρέχει το πλαίσιο και τις ευκαιρίες για την ενεργό συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία μάθησης, ενθαρρύνοντάς τους να ερευνούν, να ανακαλύπτουν και να επεκτείνουν τις γνώσεις τους. Αντί να επικεντρώνεται αποκλειστικά στη διδασκαλία, ο εκπαιδευτικός προωθεί την ανάπτυξη των δεξιοτήτων της κριτικής σκέψης, της συνεργατικής εργασίας και της αυτο-ρύθμισης της μάθησης μεταξύ των μαθητών. Συνολικά, ο εκπαιδευτικός στις μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις ενισχύει την αυτονομία και την ευελιξία των μαθητών, ενθαρρύνοντάς τους να αναπτύξουν τις δικές τους γνώσεις και ικανότητες.

Φυσικά, ο ρόλος του εκπαιδευτικού επικεντρώνεται στην υποστήριξη όλων των παιδιών στην τάξη, ανεξαρτήτως των ικανοτήτων τους, ώστε να ενσωματώσουν την ψηφιακή

²⁵ Δημητρακοπούλου Αγγελική, «Το πεδίο της Αυτοματοποιημένης Ανάλυσης Αλληλεπιδράσεων προς υποστήριξη της Αυτορύθμισης των Συμμετεχόντων σε τεχνολογικές μαθησιακές δραστηριότητες: Παρούσα κατάσταση, διαστάσεις και προοπτικές», Β. Δαγδύλης & Δ. Ψύλλος (επιμ.) Πρακτικά 5ου Συνεδρίου ΕΤΠΕ, 2006, σελ. 997-1000

²⁶ Istenic Starcic A. and A. Brodnik, «In-service teacher training for the use of information-communication technology», *Annales. Ser. Hist. Sociol.*, 2005, p. 163-168

²⁷ Σολομωνίδου Χριστίνα, «Νέες τάσεις στην εκπαιδευτική τεχνολογία. Εποικοδομητισμός και σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης», Αθήνα, εκδ. Μεταίχμιο, 2006, σελ.62

σκέψη στις δραστηριότητές τους μέσω εμπειρικών προσεγγίσεων. Παράλληλα, τονίζει τη σημασία της κριτικής σκέψης και της ανάλυσης των πληροφοριών, προωθώντας την επίλυση προβλημάτων. Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τα παιδιά να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο με ασφάλεια, ελέγχοντας την αξιοπιστία και την εγκυρότητα των πληροφοριών που βρίσκουν.

1.8 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ένα εκπαιδευτικό σύστημα που επιθυμεί να ακολουθήσει την τεχνολογική εξέλιξη οφείλει να εντάξει στις διδασκαλίες μάθησης τις νέες τεχνολογίες. Η συμπερίληψη αυτών των νέων εργαλείων και προσεγγίσεων μπορεί να ενισχύσει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές και να ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή. Ασφαλώς όμως η εισαγωγή αυτή δεν θα πρέπει να μείνει μόνο στο επίπεδο της αλλαγής των δομών της εκπαίδευσης ή στην απλή χρήση τους. Οφείλει να δημιουργήσει νέα σύγχρονα, δυναμικά και διαδραστικά περιβάλλοντα μάθησης μέσα στα οποία θα καλλιεργηθούν δεξιότητες, όπως η κριτική και δημιουργική σκέψη και η εξίσου σημαντική δεξιότητα στην λήψη αποφάσεων και στην επίλυση κάθε είδους ζητήματος.

Στον τομέα των νέων τεχνολογιών, αυτό που γράφεται και προτείνεται σήμερα, αύριο θα θεωρείται παρελθόν. Για αυτό και η εισαγωγή τους δεν απαιτεί να λάβει μονάχα υπόψη της τις θεωρίες μάθησης. Χρέος της είναι να αναζητηθούν οι δυνατότητες που μπορούν να προσφέρουν και να καλλιεργηθούν στο έπακρο.

Ταυτόχρονα, χρειάζεται να επισημανθεί πως η τεχνολογία οφείλει πάντοτε να λειτουργεί ως υποστηρικτικό εργαλείο, ενισχύοντας και συμπληρώνοντας την γνώση. Τα τεχνολογικά εργαλεία είναι βασικό να λειτουργούν ως εργαλεία συζήτησης, διερεύνησης και κατασκευής της γνώσης.

Οι νέες τεχνολογίες μέσα στην αίθουσα μπορούν να εφαρμοστούν είτε συνεργατικά, ομαδικά είτε ατομικά. Σχετικά με το πρώτο, μαθητές οργανωμένοι σε ομάδες λειτουργούν συνεργατικά έχοντας κοινό στόχο αλλά διαφορετικές αρμοδιότητες. Τα οφέλη είναι φανερά τόσο σε κοινωνικό όσο και σε εκπαιδευτικό επίπεδο. Σχετικά με το δεύτερο, ο εκπαιδευτικός στόχος είναι πιο συγκεκριμένος και τα βήματα για το τελικό αποτέλεσμα πιο διαυγή, ώστε να οδηγηθεί ευκολότερα ο μαθητής στην εκπλήρωση της εκπαιδευτικής του αποστολής.

Στην παρούσα εποχή, υπάρχει μειωμένη ανάγκη για απομνημόνευση και εργασίες ρουτίνας. Αντίθετα, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στη βελτίωση των ατομικών μαθησιακών ικανοτήτων και των κοινωνικών δεξιοτήτων.²⁸ Αυτή η στροφή οδήγησε στην αλλαγή του όρου «σύγχρονο σχολείο» σε διαφορετικό το πλαίσιο. Ο στόχος πλέον είναι να εξοπλίσει τους μαθητές με τις δεξιότητες της κριτικής και γνήσιας σκέψης, ενθαρρύνοντάς τους να εξερευνήσουν, να δημιουργήσουν ιδέες, να αντιμετωπίσουν τις νέες προκλήσεις και να προωθήσουν την καινοτομία. Ως εκ τούτου, είναι επιτακτική ανάγκη η σύγχρονη σχολική εκπαίδευση δίνει έμφαση στην ανάπτυξη κριτικών δεξιοτήτων, όπως η προώθηση του συσχετισμού της γνώσης περιεχομένου, καθώς και η ενίσχυση των δημιουργικών δεξιοτήτων μέσω της δημιουργίας περιεχομένου. Επικεντρώνεται επίσης στην αποτελεσματική επικοινωνία των ιδεών και ενθαρρύνει τη στοχαστική μάθηση. Επιπλέον, προωθείται η συνεργατική μάθηση, επιτρέποντας στους μαθητές να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους σε διάφορα πλαίσια και να τις μεταφέρουν αποτελεσματικά, δημιουργώντας ποιοτικότερες συνθήκες συνεργατικής μάθησης (ομαδοκεντρικής διδασκαλίας).²⁹

Συμπερασματικά, η διδασκαλία με την χρήση νέων τεχνολογιών ενισχύει την εκμάθηση των βασικών γνώσεων, περιορίζει τον ψηφιακό αναλφαριθμητισμό, διευρύνει πνευματικές ικανότητες και ενισχύει τις κοινωνικές στάσεις, όπως τη συνεργασία, την στοχοθεσία και την μεθοδικότητα, χωρίς να εξοβελίζει τον ρόλο του εκπαιδευτικού.³⁰ Σε κάθε περίπτωση τα οφέλη της είναι περισσότερα από τα μειονεκτήματά της.³¹

1.9 ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Οι Ψηφιακές Τεχνολογίες ποικίλουν και μπορούν να αποτελέσουν συστατικό στοιχείο του σύγχρονου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Ενδεικτικά στην ενότητα αυτή εκτός από τα βασικά εκπαιδευτικά λογισμικά, προσομοιώσεις, ανοικτοί πόροι ψηφιακού εκπαιδευτικού

²⁸ Μαρκοπούλου Αγγελική, Αθανάσιος Τζιμογιάννης, «Μελέτη της συμμετοχής μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε συνεργατικές δραστηριότητες μέσω wiki», Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση, Διεθνές διαδικτυακό συνέδριο, Αθήνα, 2015, σελ. 139-161

²⁹ Μπαβελή Ανδρ., Σχολικού Συμβούλου, «Οι νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση: Προβλήματα και προοπτικές», 2002, σελ.7

³⁰ Παγγέ Τ., Μ. Κυριαζή, «Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση», Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση, 1998, σελ. 168-173

³¹ Belcher Moultry L., Advantages and Disadvantages of Technology Advances, Florida, 2013, p.71

υλικού, θα αναφερθούν και εφαρμογές εικονικής και επαυξημένης πραγματικότητας, εκπαιδευτικά παιχνίδια, συστήματα διαχείρισης μάθησης, συνεργατικά διαδικτυακά εργαλεία και άλλες αναδυόμενες τεχνολογίες.

Η κινητή μάθηση και οι σημερινές κινητές συσκευές αποτελούν μικροϋπολογιστές με τη δυνατότητα πολλαπλών χρήσεων, τόσο στην καθημερινή όσο και τη σχολική πραγματικότητα.

Το canva³² είναι μία διαδικτυακή πλατφόρμα σχεδίασης γραφικών που επιτρέπει να δημιουργήσει κανείς εύκολα γραφικά για διάφορες ανάγκες, όπως παρουσιάσεις, δημοσιεύσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αφίσες, χρησιμοποιώντας έτοιμα πρότυπα και εργαλεία σχεδίασης. Στην εκπαίδευση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ενισχυτικά και από την πλευρά του εκπαιδευτικού, αλλά και του μαθητευόμενου. Οι εκπαιδευτικοί έχουν την δυνατότητα να αναβαθμίσουν τον λογαριασμό τους σε λογαριασμό «Canva for education»³³ και να έχουν πρόσβαση σε όλες τις δυνατότητές του δωρεάν.

Τα podcasts αποτελεί ένα ακόμη σύγχρονο εργαλείο εκπαίδευσης. Πρόκειται για μια υβριδική λέξη που συνδυάζει την ονομασία του iPod και την Αγγλική λέξη «broadcast» που σημαίνει αναμετάδοση (Personal On Demand broadCAST). Ο όρος podcasting αναφέρεται στα αρχεία ήχου και εικόνας των μέσων που κυκλοφορούν κατά περιοδικά διαστήματα και μπορούν να τα ακούσουν προηχογραφημένα σε συσκευές, όπως ο Η/Υ και τα «έξυπνα» κινητά τηλέφωνα με περιεχόμενο, δημόσια διαθέσιμο ή με πληρωμή, που μπορεί να παραχθεί από χρήστες ψηφιακών μέσων. Πρόκειται για ένα είδος συνεργατικής μάθησης κατά την οποία το άτομο αναγνωρίζει και λαμβάνει υπόψη την αλληλεπιδραστική φύση της γνώσης και της μάθησης.³⁴

Τα podcast έχουν ενσωματωθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία προσφέροντας πρόσβαση σε εκπαιδευτικό περιεχόμενο με ποικίλες μορφές και ευρεία θεματολογία. Από μαθήματα και συνεντεύξεις με ειδικούς έως ιστορίες, λογοτεχνικές προσεγγίσεις, μύθους και παραμύθια, τα podcast προσφέρουν ευέλικτες εκπαιδευτικές εμπειρίες και ενθαρρύνουν την ακρόαση, την ενεργώ συμμετοχή, την κριτική σκέψη και την ενασχόληση με ευρύτερα θέματα,

³² https://www.canva.com/el_gr/

³³ <https://www.canva.com/education/>

³⁴ Gribbins, M., The perceived usefulness of podcasting in higher education: a survey of students' attitudes & intention to use. In: Paper presented at the proceedings of the second Midwest United States Association for Information Systems, Springfield, I, 2007, p.64

εκτός των αυστηρών διδακτών πλαισίων. Επιπλέον, βοηθούν στη δημιουργία μιας κοινότητας μάθησης και στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών σε ένα διαδραστικό και ενδιαφέροντα τρόπο.

Η τεχνητή νοημοσύνη είναι το παρόν και το μέλλον και αλληλεπιδρά με κάθε επιστήμη. Κατά τα μέσα του 20^{ου} αιώνα ο Turing³⁵ διατύπωσε πρώτος την άποψη ότι ένας ψηφιακός υπολογιστής, προγραμματισμένος με κανόνες και γεγονότα, θα μπορούσε να επιδείξει νοήμονα συμπεριφορά. Έθεσε, λοιπόν, τα θεμέλια της τεχνητής νοημοσύνης (Artificial Intelligence). Το τεστ Turing βασίζεται σε ένα σύνολο ερωτήσεων που υποβάλλει ταυτόχρονα κάποιος σε έναν άνθρωπο και μία μηχανή χωρίς να γνωρίζει εκ των προτέρων ποιος είναι τι. Εάν μετά το τέλος της δοκιμασίας αυτής, ο δοκιμαζόμενος στο τεστ Turing δεν μπορεί να συνειδητοποιήσει και να αποφανθεί ποιος είναι τι, τότε ευνόητα η μηχανή θεωρείται πετυχημένη και μπορεί να χαρακτηριστεί ευφυής.

Ένα μοντέλο TN χαρακτηρίζεται από πέντε βασικές πτυχές. Αρχικά, χειρίζεται σύμβολα που δεν είναι κατά κανόνα αριθμητικά. Επιπλέον, στοχεύει στην επεξεργασία προβλημάτων για τα οποία δεν διαθέτουμε έναν αλγόριθμο. Ακόμη, διαθέτει μια αναπαράσταση των γνώσεων, δηλαδή μια αντιστοιχία ανάμεσα στον εξωτερικό κόσμο και ένα συμβολικό σύστημα που επιτρέπει την αιτιολόγηση. Μπορεί, επιπροσθέτως, να προτείνει λύσεις ακόμη κι αν δε διαθέτει όλα τα δεδομένα την στιγμή επίλυσης του προβλήματος.³⁶ Έχει την δυνατότητα να χρησιμοποιεί δεδομένα που εμπεριέχουν αντιφατικά στοιχεία ή και λάθη. Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να λειτουργήσει ως συμπαίκτης μιας ομάδας μαθητών και μπορεί να τεθεί με συνολική πρόσβαση των μαθητών για ενίσχυση της συνεργατικής νοημοσύνης.³⁷ Στόχος είναι η αύξηση της απόδοσης της ομάδας των μαθητών. Στα οφέλη, επιπλέον, παρέχονται εναλλακτικές απόψεις και εξοικειώνονται τα νέα άτομα με τα τεχνολογικά μέσα. Ακόμη, θα μπορούσε να λειτουργήσει η τεχνητή νοημοσύνη ως μία μορφή μέντορα. Η ανατροφοδότηση μέσω των σχολίων που παρέχει, βελτιώνει τα μαθησιακά

³⁵ Ο Άλαν Μάθισον Τούρινγκ ή Γιούρινγκ (*Alan Matheson Turing*, 23 Ιουνίου 1912 - 7 Ιουνίου 1954) ήταν Άγγλος μαθηματικός, καθηγητής της λογικής, κρυπτογράφος και θεωρητικός βιολόγος. Θεωρείται ο «πατέρας της επιστήμης υπολογιστών», χάρη στην πολύ μεγάλη συνεισφορά του στο γνωστικό πεδίο της θεωρίας υπολογισμού κατά τη δεκαετία του 1930, αλλά και της τεχνητής νοημοσύνης, χάρη στο λεγόμενο τεστ Τούρινγκ, την οποία πρότεινε το 1950: έναν τρόπο για να διαπιστωθεί πειραματικά αν μία μηχανή έχει αυθεντικές γνωστικές ικανότητες και μπορεί να σκεφτεί.

³⁶ Γιαννακόπουλος Γ., *Τεχνητή Νοημοσύνη: Μια Διακριτή απομυθοποίηση*, εκδ. Ροπή, 2020, σελ. 47

³⁷ Luckin R., Wayne H., Griffiths M. & Forcier, L. B., *Intelligence Unleashed*, 2016

αποτελέσματα. Ενέχει φυσικά ο κίνδυνος ο σχολιασμός της τεχνητής νοημοσύνης να εμπεριέχει σφάλματα και ασάφειες.³⁸

Η τεχνητή νοημοσύνη έχει αρχίσει να αποτελεί ολοένα και σημαντικότερο στοιχείο στην εκπαιδευτική διαδικασία. Από την προσαρμοστική εκπαίδευση και την εξατομικευμένη μάθηση έως την αυτοματοποίηση της αξιολόγησης και τη δημιουργία προσαρμοσμένων εκπαιδευτικών περιεχομένων, η τεχνητή νοημοσύνη επιτρέπει την προσφορά πιο αποτελεσματικών, προσβάσιμων και προσωποποιημένων μαθησιακών εμπειριών. Επίσης, βοηθά στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών εφαρμογών και εργαλείων που ενισχύουν τη συνεργατική μάθηση, τη δημιουργικότητα και τις δεξιότητες προγραμματισμού, ετοιμάζοντας έτσι τους μαθητές για τον ανταγωνιστικό και τεχνολογικά προηγμένο κόσμο του μέλλοντος.

Στο σημείο αυτό αξίζει να υπογραμμιστεί η διαφορά μεταξύ της τεχνητής νοημοσύνης και της παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης. Η πρώτη αναφέρεται στο γενικό πεδίο της υπολογιστικής επιστήμης που αφορά τη δημιουργία συστημάτων που μπορούν να εκτελέσουν εργασίες που απαιτούν ανθρώπινη νοημοσύνη. Για παράδειγμα, στην κατηγορία αυτή μπορεί να ενταχθεί η οπίσθια κάμερα ενός αυτοκινήτου που βοηθά τον οδηγό στο παρκάρισμα ή η λειτουργία που έχουν τα περισσότερα σύγχρονα έξυπνα κινητά να προβούν σε μία κλήση με ηχητική εντολή. Η παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη, από την άλλη πλευρά, εστιάζει στην δημιουργία συστημάτων που μπορούν να παράγουν περιεχόμενο, όπως κείμενο, εικόνες, ήχο και άλλα, με βάση δεδομένα εισόδου ή μοτίβα που έχουν εκπαιδευτεί. Οι εφαρμογές που ακολουθούν και θα χρησιμοποιηθούν στην πορεία της μελέτης ως ψηφιακά υλικά ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία, αποτελούν δηλαδή εργαλεία παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης.

Κάποιες εφαρμογές AI που αξίζει να αναφερθούν είναι αρχικά το Chatgpt (GPT σημαίνει Generative Pre-trained Transformer) στο οποίο οι χρήστες μπορούν να θέσουν ερωτήματα και να λάβουν απαντήσεις. Επιπλέον, μπορεί να προβεί στην δημιουργία σύντομων περιλήψεων, να συνδράμει στην παραγωγή ερωτήσεων, κλειστού ή ανοιχτού τύπου, στην δημιουργία σχεδίου μαθήματος και στην παραγωγή διδακτικού υλικού. Μέσου αυτού μπορούν να δημιουργηθούν ερωτήσεις και σύντομες απαντήσεις σε μορφή κουίζ ή να διορθωθούν και να βελτιωθούν εργασίες. Πρόκειται για την εφαρμογή Chatgpt 4 και Chatgpt 3.5.³⁹ Το Chatgpt 3.5 είναι δωρεάν για τους χρήστες και εμπεριέχει δεδομένα έως και το 2021 και με βάση αυτά

³⁸ Βλαχάβας Ιωάννης, Τεχνητή νοημοσύνη. Αβεβαιότητα, ασφάλεια, Γ' Έκδοση, Γκιούρδας ΑΠΘ 2006, σελ.24

³⁹ <https://chat.openai.com/auth/login>

επιτελεί τις λειτουργίες του. Το Chatgpt 4 έχει χρέωση 24 ευρώ το μήνα και δίνει επιπλέον την δυνατότητα να ανεβάσει ο χρήστης τους αρχεία και να επιτελέσει τις λειτουργίες του προσαρμοσμένα σε αυτά. Το Chatgpt μπορεί να λειτουργήσει αποδοτικά με δύο τρόπους. Αρχικά, με prompt engineering, δηλαδή μηχανική προτροπών. Στην περίπτωση αυτή ο χρήστης ακολουθεί το τρίπτυχο «Ποιος είμαι/ πού απευθύνομαι/ ποιο είναι το θέμα μου» και στην συνέχεια αναφέρει την «αποστολή» που θέτει στο εργαλείο αυτό και τον τελικό επιθυμητό «στόχο». Τέλος, μπορεί να προσθέσει καταληκτικά την μορφή που επιθυμεί να έχει η απάντηση και να δώσει κάποιο συγκεκριμένο παράδειγμα προς καθοδήγηση. Το εκτενές prompt βοηθά το εργαλείο της τεχνητής νοημοσύνης να προβεί σε όσο πιο συγκεκριμένη τοποθέτηση γίνεται. Ο δεύτερος τρόπος είναι η αλυσιδωτή σκέψη «chain of thought». Σε αυτή την περίπτωση ο χρήστης θέτει κλιμακωτά και σταδιακά τα ερωτήματά του με συγκεκριμένο τόνο και μικροπερίοδο λόγο.

Η Content Technologies, Inc (CTI) που χρησιμοποιεί τεχνικές για την ανάπτυξη εξατομικευμένων εργαλείων μάθησης για μαθητές. Επιτρέπει τη δημιουργία εξατομικευμένου εκπαιδευτικού υλικού, συμπεριλαμβανομένων βιβλίων και μαθημάτων, με επίκεντρο τις θεμελιώδεις αρχές. Κάθε βιβλίο έχει τη δυνατότητα να γίνει ένας έξυπνος οδηγός μελέτης. Επιπλέον, έχει τη δυνατότητα να δημιουργεί ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής.⁴⁰ Στην εφαρμογή Netex⁴¹, οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να σχεδιάζουν και να υλοποιούν τα μαθήματά τους, δημιουργούν εξατομικευμένο εκπαιδευτικό υλικό, διευκολύνονται στη βιντεοδιάσκεψη και στην ψηφιακή συζήτηση. Η εφαρμογή gemini⁴², μια εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης που επιτρέπει διάλογο και απαντήσεις (chatbot) που αναπτύχθηκε από την Google, βασισμένο αρχικά στην οικογένεια μεγάλων γλωσσικών μοντέλων LaMDA και αργότερα στο PaLM. Η χρήση της είναι δωρεάν, ενώ η plus εκδοχή της κοστίζει 20 ευρώ μηνιαίως.

Επιπλέον, η εφαρμογή Wooclap⁴³ είναι μια διαδραστική ηλεκτρονική πλατφόρμα που χρησιμοποιείται για τη δημιουργία δημοσκοπήσεων και ερωτηματολογίων. Οι χρήστες του ιστότοπου απαντούν σε ερωτήσεις ανώνυμα μέσω τεχνολογικών συσκευών όπως smartphone ή φορητούς υπολογιστές. Ο διδάσκων μπορεί να θέσει ερωτήσεις κλειστού τύπου ή ανοιχτού με μονολεκτική ή περιφραστική απάντηση, να διαμοιράσει έναν κωδικό στους μαθητές του κι

⁴⁰ <https://www.crunchbase.com/organization/content-technologies-inc-cti>

⁴¹ <https://www.netexlearning.com/en/>

⁴² <https://gemini.google.com/app>

⁴³ <https://www.wooclap.com/>

εκείνοι θα έχουν την δυνατότητα να απαντήσουν επί τόπου και οι απαντήσεις τους να φαίνονται ανώνυμα στην κεντρική οθόνη της αίθουσας, στο πανί του προτζέκτορα ή στον διαδραστικό πίνακα. Μια ακόμη πλατφόρμα της τεχνητής νοημοσύνης είναι το «Kahoot!»⁴⁴, πρόκειται για μια νορβηγική διαδικτυακή πλατφόρμα εκμάθησης βασισμένη σε παιχνίδια. Διαθέτει παιχνίδια εκμάθησης, γνωστά και ως «kahoots», τα οποία είναι κουίζ πολλαπλών επιλογών που δημιουργούνται από τους χρήστες και είναι προσβάσιμα μέσω ενός προγράμματος περιήγησης ιστού ή του «Kahoot!» εφαρμογή. Η εφαρμογή «Bing»⁴⁵, η οποία έχει την δυνατότητα με μία απλή περιγραφή να μετατρέψει τα λόγια σε εικόνα.

Το chatpdf⁴⁶ είναι μία εφαρμογή που μετατρέπει αρχεία pdf σε μορφή φυσικής συνομιλίας. Αυτό επιτρέπει στους χρήστες να αλληλεπιδρούν με το περιεχόμενο του αρχείου μέσω μιας διαδικασίας συνομιλίας, όπως με έναν εικονικό βοηθό ή ένα chatbot. Στα εκπαιδευτικά πλαίσια μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να προσφέρει μια πιο διαδραστική εμπειρία μάθησης και να δημιουργήσει ερωτήσεις και ασκήσεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο του αρχείου, καθώς και να προσφέρει άμεσες απαντήσεις σε ερωτήσεις των μαθητών ή για να παρέχει επεξηγήσεις και περαιτέρω παραδείγματα. Έτσι, ο μαθητής κατανοεί καλύτερα το περιεχόμενο και ενθαρρύνεται ώστε να συμμετέχει ενεργά στην μαθησιακή διαδικασία και αποκτά ρόλο. Επιπλέον, ενδυναμώνεται ώστε να εκφράζει την θέση του σε συζητήσεις στην τάξη και εξοικειώνεται με την τεχνολογία. Η εφαρμογή Speechify⁴⁷ έχει τη δυνατότητα να μετατρέψει γραπτό κείμενο σε ομιλία. Αυτό θα μπορούσε να εντάξει στις δημιουργικές ασκήσεις και στην εκπαιδευτική διαδικασία μαθητές που έχουν προβλήματα όρασης ή μαθησιακά όπως δυσλεξία και δυσαναγνωσία. Η χρήση της είναι δωρεάν με περιορισμό, ενώ το ετήσιο πακέτο κοστίζει 160 ευρώ.

Το Twee⁴⁸ είναι μια εφαρμογή που δημιουργεί ερωτήσεις για οποιοδήποτε βίντεο στο YouTube σε λίγα δευτερόλεπτα. Παράλληλα, μπορεί να ετοιμάσει ερωτήσεις κλειστού τύπου, σωστού - λάθους και πολλαπλής επιλογής, αλλά και ανοιχτού. Τη δεδομένη χρονική στιγμή η πρώτη δοκιμαστική χρήση της είναι δωρεάν και το κόστος της εφαρμογής είναι στα 12 ευρώ μηνιαίως. Μια ακόμη έξυπνη και εύχρηστη εφαρμογή είναι η Diffit⁴⁹ που μπορεί να προσαρμόσει ένα ενδιαφέρον κείμενο, βίντεο ή άρθρο σε εκπαιδευτικό και διδακτικό πλαίσιο

⁴⁴ <https://kahoot.it/>

⁴⁵ <https://www.bing.com/>

⁴⁶ <https://www.chatpdf.com/>

⁴⁷ <https://speechify.com/text-to-speech-online/greek/>

⁴⁸ <https://twee.com/>

⁴⁹ <https://web.diffit.me/>

ετοιμάζοντας αυτομάτως ασκήσεις έτοιμες εκτυπώσιμες για χρήση σε μορφή PDF, Word κλπ. Το κόστος της ανέρχεται στα 15 ευρώ μηνιαίως.

Η εφεύρεση του QR Code (Quick Response Code - Κώδικας Ταχείας Απόκρισης) χρονολογείται στο έτος 1994⁵⁰. Πρόκειται για μια από τις πιο διαδεδομένες δισδιάστατες (2D) μορφές Κώδικα, ο οποίος επινοήθηκε από την ιαπωνική εταιρεία Denso - Wave με σκοπό την σήμανση εξαρτημάτων γνωστής αυτοκινητοβιομηχανίας. Αυτή η μορφή Κώδικα έχει τις βάσεις της στον Γραμμωτό Κώδικα (Barcode), ο οποίος εμφανίστηκε την δεκαετία του 1970. Η λειτουργία του QR Code βασίζεται στην αντιστοίχιση μιας πληροφορίας με ένα γράφημα, το οποίο μπορεί να «αναγνωστεί» από κοινές συσκευές σάρωσης, αλλά και από σύγχρονες φορητές συσκευές, όπως έξυπνα κινητά τηλέφωνα (smartphones) και ταμπλέτες (tablet), με την προϋπόθεση να διαθέτουν κάμερα.

Στην εκπαίδευση, οι επιλογές και οι δυνατότητές του είναι πολλές, καθιστώντας τον QR Code ένα πολυεργαλείο. Η χρήση του στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η πρόσβαση σε εκπαιδευτικό υλικό, η υλοποίηση αξιολογήσεων, η παραπομπή σε οπτικοακουστικό υλικό, η οργάνωση παιγνιδιών δραστηριοτήτων αποτελούν ορισμένες από αυτές. Μπορεί να εφαρμοστεί και να χρησιμοποιηθεί από όλες τις ηλικίες, μέχρι και από τη νηπιακή⁵¹, ενώ παράλληλα οι μαθητές εξοικειώνονται με την χρήση των έξυπνων κινητών τηλεφώνων. Έτσι, ενισχύουν την αποτελεσματικότητα και την αναλογική προσαρμογή της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Τα ψηφιακά κόμικς έχουν την δυνατότητα να αφηγηθούν ιστορίες με ποικίλο περιεχόμενο, καθώς πρόκειται για πολυτροπικά κείμενα. Η λέξη έχει τις ρίζες της στην ελληνική λέξη κωμικός, εφόσον επρόκειτο αρχικά για κωμικά αφηγήματα. Αναμφίβολα, μπορούν να αποτελέσουν εκπαιδευτικό μέσο, σε μια εποχή που η εικόνα έχει κυριαρχήσει στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Οι μαθητές οξύνουν την κριτική σκέψη, λόγω της αποκρυπτογράφησης των μηνυμάτων και έρχονται σε επαφή με άλλες πηγές νοήματος εκτός από τις γλωσσικές, όπως οπτικές ή ηχητικές και μαθαίνοντας να τις αξιοποιούν.⁵² Παράλληλα, αναπτύσσουν και εξελίσσουν δεξιότητες για την κατανόηση και την αξιοποίηση των

⁵⁰ Soon T. QR Code. Synthesis Journal, 2008, 59-77

⁵¹ Μουτάφη Α. Παίζοντας με κάρτες, αναγνωρίζοντας την πληθικότητα των αριθμών και των αριθμητικών μοτίβων με τη χρήση QR Code (Μεταπτυχιακή εργασία), 2014, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

⁵² Βασιλακοπούλου Μ., Σχεδίαση Εκπαιδευτικού Υλικού Υπερμεσικών κόμικς από μαθητές με βάση τις μαθησιακές τους, σελ. 22-27

πολυμεσικών πληροφοριών του τεχνολογικού περιβάλλοντος⁵³ και καλλιεργούν την φιλαναγνωσία των νέων, ώστε μεγαλώνοντας να γίνουν έμπειροι αναγνώστες.⁵⁴ Ένα παράδειγμα εφαρμογής αποτελεί η ιστοσελίδα [makebeliefscomix](https://makebeliefscomix.com/)⁵⁵ που παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας ψηφιακού κόμικ, όπως και η εφαρμογή skyreels.ai.⁵⁶

Τα animations ή αλλιώς συνθετική κίνηση, περιγράφουν τη μεταβολή των χαρακτηριστικών μιας εικόνας στο χρόνο. Λειτουργούν ως ταχεία προβολή μιας σειράς εικόνων με τέτοιο τρόπο, ώστε να δημιουργείται η ψευδαίσθηση της κίνησης. Η συνθετική κίνηση επιτυγχάνεται μέσω κατάλληλου προγράμματος, με αποτέλεσμα να επιτευχθεί η ακολουθία των καρτέ και μπορεί να περιγραφεί σε δύο (2D) ή τρεις (3D) διαστάσεις.⁵⁷ Διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες α) το «Traditional Animation», β) το Stop Motion και γ) το Computer Generated Imaginery – Animation μέσω H/Y. Είναι αποδεδειγμένο πως τα πολυμέσα προσδίδουν ποικιλία στη διαδικασία της μάθησης. Εκτός από τους διδάσκοντες, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα animations ως μαθησιακούς πομπούς, αντίστοιχο ρόλο έχουν και οι μαθητές που με την βοήθεια των πολυμεσικών εφαρμογών διευρύνουν τους ψηφιακούς τους ορίζοντες. Εφαρμογές που θα αξιοποιηθούν στη συνέχεια σε εκπαιδευτικές προτάσεις είναι η εφαρμογή [animaker](https://animaker.com/)⁵⁸ που υποστηρίζεται με την χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, η ιστοσελίδα [powtoon](https://powtoon.com/)⁵⁹ που εμπεριέχει και ειδική υποκατηγορία για εκπαιδευτικά βίντεο, η pika.art⁶⁰ που παρέχει την δυνατότητα δημιουργίας βίντεο με μουσική, το [videopoet](https://videopoet.com/)⁶¹, ένα μεγάλο μοντέλο γλώσσας που αναπτύχθηκε από την Google Research το 2023 για δημιουργία βίντεο και μπορεί να του ζητηθεί να κινήσει στατικές εικόνες, το [vidnoz ai](https://vidnoz.com/)⁶² που δημιουργεί άμεσα βίντεο με

⁵³ Μ. Βασιλακοπούλου, Σχεδίαση Εκπαιδευτικού Υλικού Υπερμεσικών κόμικς από μαθητές με βάση τις μαθησιακές τους προτιμήσεις, Πανεπιστήμιο Πειραιά (διδασκαρική διατριβή), Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων, 2011, σελ. 104

⁵⁴ Κατσίκη Γκίβαλου Α., Λογοτεχνία και εκπαίδευση: Από τα στενά όρια μιας διδασκαλίας, στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας, <http://www.philanagnosia.gr/epimorfoseis/epimorfotiko-yliko/1> Ανάκτηση: 24/3/2013

⁵⁵ <https://makebeliefscomix.com/>

⁵⁶ <https://skyreels.ai/>

⁵⁷ Βασιλειάδης Γιάννης, Animation: Ιστορία και αισθητική του κινούμενου σχεδίου, Αθήνα, εκδ. Αιγόκερως, 2006, σελ.47-49

⁵⁸ <https://www.animaker.com/>

⁵⁹ <https://www.powtoon.com/>

⁶⁰ <https://pika.art/home>

⁶¹ <https://sites.research.google/videopoet/>

⁶² https://www.vidnoz.com/?a_aid=658aa17f52be9&data1=search&data2=loc_20368_dev_c_id_Cj0KCQjwiMmwBhDmARIsABeQ7xQ79yoGgrAEem2Q7bK2yJgPcs4KWIS5_h8xLfGonsizqjEHpKCeY6UaAig6EALw_wcB_kw_vidnoz%20ai&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwiMmwBhDmARIsABeQ7xQ79yoGgrAEem2Q7bK2yJgPcs4KWIS5_h8xLfGonsizqjEHpKCeY6UaAig6EALw_wcB

χαρακτήρες αι και φυσικά το canva⁶³ που ανάμεσα στις πολλαπλές λειτουργίες που προσφέρει εντάσσει πλέον και τα animations.

Οι πολυμεσικές εφαρμογές που θα φανούν χρήσιμες στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι πολλαπλές και συνεχώς προστίθενται κι άλλες προς χρήση. Μία από αυτές είναι η ιστοσελίδα clipchamp⁶⁴, η οποία έχει τη δυνατότητα να αποδώσει τους ελληνικούς υπότιτλους σε ένα βίντεο, το character.ai⁶⁵, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός χαρακτήρα και η ιστοσελίδα lddgo.net⁶⁶ η οποία μπορεί να μετατρέψει ένα κείμενο, εν προκειμένω όπως θα δούμε στη συνέχεια ποίημα, σε μορφή braille. Η εφαρμογή MagicSchool.ai⁶⁷ είναι ένα εργαλείο τεχνητής νοημοσύνης σχεδιασμένο ειδικά για εκπαιδευτικούς, καθώς σχεδιάζει και οργανώνει το μάθημα, μεταφράζει κείμενα και δημιουργεί ερωτήσεις για βίντεο στο YouTube. Με το beatoven.ai,⁶⁸ οι χρήστες έχουν την δυνατότητα να δημιουργήσουν μουσικές συνθέσεις με βάση τους στίχους που οι ίδιοι θα προτείνουν. Η εφαρμογή μπορεί να χρησιμοποιηθεί και δωρεάν, ενώ υπάρχει χρέωση εάν επιθυμεί κανείς να κατεβάσει το μουσικό κομμάτι.

⁶³ <https://www.canva.com/create/animated-videos/>

⁶⁴ <https://clipchamp.com/en/>

⁶⁵ https://character.ai/?fbclid=IwAR1FK4fDVB1_RuqATSFbHoMiBtIsdWzginvN8yGvLISCCi3Kh1xbEbdUzs_aem_AXDsFQOfgv7UtEc0mrHxVr-fEwKV1hsxpVe-4eNZCjgpHMbEifVyyM1MZkpoGPZTIy-9xqKMitflKAbki-_3Ueh6

⁶⁶ <https://www.dddgo.net/en/common/braille>

⁶⁷ <https://www.magicschool.ai/>

⁶⁸ <https://sync.beatoven.ai/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

2.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Η δημιουργική γραφή αποτελεί ένα ευρύ φάσμα εκφραστικών μέσων που επιτρέπουν στον δημιουργό να εξερευνήσει σε βάθος την φαντασία και την σκέψη του. Πρόκειται για μία διαδικασία παραγωγής γραπτού λόγου που εκφράζει ιδέες, σκέψεις, βιώματα, αντιλήψεις, συναισθηματικές ή φαντασιακές εμπειρίες. Χαρακτηρίζεται από ελευθερία ως προς την έκφραση, αλλά και πρωτοτυπία, γνησιότητα και αυθεντικότητα. Οι δημιουργοί εξερευνούν νέες ιδέες, δημιουργούν ζωντανούς χαρακτήρες και κόσμους. Συχνά η δημιουργική γραφή περιλαμβάνει ποίηση, μυθολογία, διηγήματα, θέατρο και άλλες μορφές γραπτής έκφρασης που επιδιώκουν να διεγείρουν συναισθηματικά τον αναγνώστη.

Ο όρος «δημιουργική γραφή» προέρχεται από τον όρο «creative writing» μία τέχνη που συνδυάζει την γραφή και την δημιουργικότητα. Η χρήση του όρου σύμφωνα με την Ο' Rourke⁶⁹ χρονολογείται στο 1816, όταν ο Wordsworth⁷⁰ θεώρησε την συγγραφή δημιουργική τέχνη και τη διαχώρισε από την κριτική, τη δημοσιογραφική, την ακαδημαϊκή. Κατά τον Fenza⁷¹, τον όρο αυτό επινόησε ο Emerson⁷² το 1837 σε ομιλία του με θέμα την αναγνώριση του ρηξικέλευθου έργου του «Nature».

Σήμερα, πρόκειται για την διδασκαλία της λογοτεχνικής γραφής και εμπεριέχει τις διάφορες εκπαιδευτικές πρακτικές και τεχνικές που στοχεύουν στην κατάκτηση συγγραφικών δεξιοτήτων. Επικεντρώνεται στην εκμάθηση της λογοτεχνικής γραφής και όχι άλλων συγγραφικών εκδοχών, όπως της δημοσιογραφίας και του αποδεικτικού δοκιμίου.⁷³

⁶⁹ O'Rourke Rebecca, Creative writing: Education, culture and community, Niace, 2005, p.65

⁷⁰ Ο Ουίλλιαμ Ουόρντγουορθ (7 April 1770 – 23 April 1850) ήταν Άγγλος ρομαντικός ποιητής, ο οποίος, μαζί με τον Σάμιουελ Τέυλορ Κόλεριτζ, ήταν ένας από τους εισηγητές του ρομαντικού κινήματος στην Αγγλία και μέλος των Ποιητών της Λίμνης.

⁷¹ Fenza, David W., Creative Writing & Its Discontents., Writer's Chronicle, 2000

⁷² Το «The American Scholar» ήταν μια ομιλία που δόθηκε από τον Ralph Waldo Emerson στις 31 Αυγούστου 1837, στην Phi Beta Kappa Society του Κολλεγίου του Χάρβαρντ στο First Parish στο Cambridge στο Cambridge της Μασαχουσέτης. Προσκλήθηκε να μιλήσει ως αναγνώριση του ρηξικέλευθου έργου του Nature, που δημοσιεύτηκε ένα χρόνο νωρίτερα, στο οποίο καθιέρωσε έναν νέο τρόπο για να βλέπει η νεοσύστατη κοινωνία της Αμερικής τον κόσμο.

⁷³ Καρακίτσιος Αντρέας, Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής, Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, 2012, σελ.1-2

Αναφέρεται σε κείμενα που χρησιμοποιούν την γλώσσα συνυποδηλωτικά. Η δημιουργική γραφή είναι μία διαδικασία που επιβεβαιώνει ότι η συγγραφή δεν αποτελεί προνόμιο των λίγων και πεφωτισμένων, αντιθέτως κάθε άνθρωπος με συναίσθημα και φαντασία μπορεί να επιδοθεί στην γραφή. Εδώ ερχόμαστε αντιμέτωποι με την αντίθεση πως από τη μία κάθε συγγραφικό πόνημα δεν είναι ταυτόχρονα και άξιο ιδιαίτερης μνείας, από την άλλη κατέχει τις δικές του αξιώσεις, γιατί προέρχεται από τα μύχια της ανθρώπινης ψυχής.

Η δημιουργική γραφή λειτουργεί ως μία διδασκαλία τεχνικών, μορφικών και περιεχομένου και με την συνοδεία ασκήσεων και δημιουργικών προτροπών μπορεί να οδηγήσει τον ασκούμενο στην δημιουργία ενός πονήματος. Όμως η λογοτεχνία δεν έχει κανόνες και η δημιουργική γραφή αποτελεί μία έννοια που όσοι και αν προσπαθήσουν να την ορίσουν, πάντοτε θα τους υπολείπεται ένας κόκκος του ορισμού, καθώς είναι πολυδιάστατος και δημιουργικός.

Αναμφίβολα, πρόκειται για μια πρωτότυπη δημιουργία ενός λογοτεχνικού είδους, δίχως μιμητικές τάσεις.⁷⁴ Ο δημιουργός εναποθέτει τις δικές του σκέψεις και τα δικά του συναισθήματα. Έχει αποδειχθεί πως η διαδικασία αυτή καλλιεργεί γλωσσικές και μεταγλωσσικές δεξιότητες.⁷⁵

Ως γνωστικό αντικείμενο, η δημιουργική γραφή έγινε «αποδεκτή» όταν εντάχθηκε σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα. Τότε ξεκίνησε να πορεύεται και να ομαδοποιεί το υλικό της με σκοπό να διδαχθεί μεθοδικά ως ένα σώμα γνώσεων και τεχνικών.

Αξίζει να σημειωθεί πως η δημιουργική γραφή δεν έχει πάντοτε ως απώτερο στόχο την δημοσίευση των πονημάτων, την έκδοση και την πλήρη αποδοχή. Ενδέχεται, και αρκετά συχνά προτείνεται από ειδικούς ψυχικής υγείας, να λειτουργήσει ως μία μορφή εξωτερίκευσης των συναισθημάτων, εσωτερικής λύτρωσης και πνευματικής απελευθέρωσης. Συνάμα, λειτουργεί ως μορφή ψυχαγωγίας και καλλιεργεί αρετές όπως τη φαντασία, την διευρυμένη σκέψη, την γόνιμη αμφισβήτηση, την ενσυναίσθηση, τον πειραματισμό και την περιπέτεια.⁷⁶ Δημιουργεί πρότυπα προς μίμηση, προσφέρει περιηγήσεις ιστορικές, κοινωνικές, πολιτισμικές

⁷⁴ Dawson P., *Creative Writing and the new humanities*, London and New York, Routledge, 2005, p.98

⁷⁵ Γρόσδος Σ., *Εικόνα και δημιουργική γραφή: Τα ζωγραφικά έργα, οι εικονογραφήσεις των λογοτεχνικών βιβλίων και οι εικόνες του κινηματογράφου ως ερεθίσματα δημιουργικής γραφής στο δημοτικό σχολείο*, 2013, <https://cwconference.web.uowm.gr/>

⁷⁶ Καραγιάννης, Σ., *Η Δημιουργική Γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο: όψεις*, Ημερίδα: «Καινοτομίες και κριτική σκέψη: αναζητώντας πρακτικές για τη σχολική τάξη», 2^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής, Κέρκυρα, 2015

Ως σύγχρονος επιστημονικός κλάδος ξεκίνησε το 1939 όταν ιδρύθηκε το Iowa Writer's Workshop, όπου λάμβαναν συμμετοχή όσοι είχαν αποδείξει πως είναι ικανοί να ανταπεξέλθουν. Πορεύονταν με την πεποίθηση πως το ταλέντο μπορεί να αναπτυχθεί. Στην σύγχρονη εποχή συναντάμε τη δημιουργική γραφή σε διεθνή πανεπιστήμια, όπως το Princeton, το Columbia και άλλα.⁷⁷

2.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στην Ελλάδα, αν και έφτασε αργότερα σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, έχει τις ρίζες της στις προσπάθειες εκπαιδευτικών και συγγραφέων που αναζητούσαν τρόπους προσέγγισης και εξέλιξης της γραφής τους. Το δοκίμιο «Η τέχνη του μυθιστορήματος» του Μίλαν Κούντερα το 1996 από τις εκδόσεις Εστία που εξερευνά την τέχνη του μυθιστορήματος προσδίδει ώθηση στην ανάπτυξη της δημιουργικής γραφής.

Με τη μορφή σεμιναρίων διδάσκεται στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 στην άτυπη εκπαίδευση (με τον ποιητή Νίκο Φωκά και τον πεζογράφο Στρατή Χαβιαρά).

Στον ακαδημαϊκό χώρο, τα πρώτα μαθήματα ξεκίνησαν περίπου στα μέσα της δεκαετίας του 1990, κατά την οποία πολλά τμήματα συμπεριέλαβαν στα προγράμματα σπουδών τους μαθήματα Δημιουργικής Γραφής. Το πρώτο προπτυχιακό μάθημα Δημιουργικής Γραφής προσφέρθηκε από το τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Ξεκίνησε το εαρινό εξάμηνο του 1996 ως «Σεμινάριο Συγγραφικής». Λίγο αργότερα ξεκίνησαν και τα μαθήματα Δημιουργικής Γραφής στο τμήμα Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Την ίδια περίοδο, στις αρχές του 21^{ου} αιώνα κάνουν την εμφάνισή τους εργαστήρια δημιουργικής γραφής, ανάμεσα σε αυτά και της Λαμπρίδη, τα εργαστήρια ΕΚΕΜΕΛ, το ΕΚΕΒΙ, εκδότες με διοργάνωση εργαστηρίων κ.α. Το 2009 διοργανώνεται διημερίδα στο

⁷⁷ Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής, Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, 2012, <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.kei.2012.543>, σελ.6

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας με τίτλο «Η τέχνη της μυθοπλασίας» κατά την οποία η δημιουργική γραφή διακατέχει πρωτεύοντα ρόλο στο τραπέζι των συζητήσεων.⁷⁸

Στην Ελλάδα η διδασκαλία της μυθοπλασίας ξεκίνησε ως μάθημα επιλογής από το 2002 σε προπτυχιακό επίπεδο στο Παιδαγωγική τμήμα προσχολικής εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας από την Τσιλιμένη Τασούλα⁷⁹ και σε άλλα τμήματα, όπως τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης, τα Παιδαγωγικά Τμήματα Νηπιαγωγών, τμήματα Καλών Τεχνών και Ξένων Φιλολογιών ακολουθούν. Σε μεταπτυχιακό επίπεδο, μαθήματα προσφέρονται αποκλειστικά από Παιδαγωγικά τμήματα και τμήματα Φιλολογιών. Στη συνέχεια και σε αρκετά άλλα Τμήματα η διδασκαλία μαθημάτων Δημιουργικής Γραφής, αλλά και η λειτουργία του πρώτου Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημιουργικής Γραφής» το 2008 – 2009 στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας με Διευθνή Σπουδών τον ποιητή και Μίμη Σουλιώτη⁸⁰, τον οποίο θα διαδεχθεί στη συνέχεια το 2012 ο Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος, εγκαινιάζει μια νέα περίοδο για ό,τι ονομάζουμε «Δημιουργική Γραφή» και

⁷⁸ Τσιλιμένη Τασούλα, Μεγάλες προσδοκίες: Συνομιλώντας για τη δημιουργική γραφή με φοιτητές του ΠΤΠΕ του Π.Θ. Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, 2012, <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.kei.2012.548>

⁷⁹ Η Τασούλα Τσιλιμένη είναι Καθηγήτρια στο Π.Τ.Π.Ε., του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (Π.Θ.) στο οποίο διδάσκει θέματα Παιδικής-Εφηβικής Λογοτεχνίας, Αφήγηση, Μυθοπλασία – Δημιουργική Γραφή κειμένων βραχείας φόρμας. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζουν στη θεωρία και κριτική της παιδική/εφηβικής λογοτεχνίας καθώς επίσης και στη διδακτική της. Ως καλεσμένη καθηγήτρια προσφέρει μαθήματα και διαλέξεις σε μεταπτυχιακά προγράμματα πανεπιστημιακών ιδρυμάτων της ημεδαπής και αλλοδαπής. Έχει δημοσιευμένο ερευνητικό έργο σε έγκριτα διεθνή και ελληνικά επιστημονικά περιοδικά, συλλογικούς τόμους, πρακτικά συνεδρίων και σε αυτόνομα ατομικά βιβλία. Είναι Διευθύντρια του Εργαστηρίου Λόγου και Πολιτισμού του Π.Θ. και Διευθύντρια του ηλεκτρονικού περιοδικού για τη θεωρία και μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας Κείμενα. Είναι Διευθύντρια του Μουσείου Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, το οποίο ιδρύθηκε με πρότασή της από την Σύγκλητο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Γράφει επίσης λογοτεχνικά βιβλία για παιδιά και ενήλικες (πηγή: <https://biblionet.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF/?personid=3805>)

⁸⁰ Ο Μίμης Σουλιώτης (1949 - 2012) σπούδασε φιλολογία στη Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης, έκανε μεταπτυχιακές σπουδές Βυζαντινής φιλολογίας στη Βουδαπέστη και εκπόνησε το διδακτορικό του στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Ήταν αναπληρωτής καθηγητής του Τμήματος Νηπιαγωγών της Παιδαγωγικής Σχολής Φλώρινας, του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, και υπεύθυνος της βιβλιοθήκης του. Επίσης, ήταν ο ιδρυτής του "Βαλκανικού Ασύλου Ποίησης" στις Πρέσπες. Εξέδωσε τις ποιητικές συλλογές. Ήταν υπεύθυνος της σειράς "Ανθολόγος Ερμής" των εκδόσεων "Ερμής", ιδρυτικό μέλος της Ένωσης Συγγραφέων Δυτικής Μακεδονίας και μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων. <https://biblionet.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF/?personid=7317>

θέτει βασικές παραμέτρους στην προσπάθεια της θεσμοποιημένης θεωρητικής της κατοχύρωσης και ταυτόχρονα στην ανάδειξη και εφαρμογή της πρακτικής της πλευράς.⁸¹

Κατά την ακαδημαϊκή χρονιά 2016-2017 με πρωτοβουλία του Κωτόπουλου το πεδίο της Δημιουργικής Γραφής εισέρχεται επίσημα στη λογική της ανοιχτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μέσω της Διδρυματικής συνεργασίας: το νέο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Δημιουργική Γραφή οργανώνεται σε συνεργασία των πανεπιστημίων, Δυτικής Μακεδονίας - Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.⁸²

Τη δεδομένη χρονική στιγμή στην Ελλάδα λειτουργούν τρία μεταπτυχιακά προγράμματα δημιουργικής γραφής σε δημόσια πανεπιστήμια. Αρχικά, το διδρυματικό (πλέον από το ακαδημαϊκό έτος 2018- 2019) πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Δημιουργικής γραφής» από το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, τμήμα Νηπιαγωγών και από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, τμήμα Κινηματογράφου, με τρεις κατευθύνσεις α) Δημιουργική γραφή και εκπαίδευση και β) Δημιουργική γραφή και λογοτεχνική γραφή και γ) Δημιουργική Γραφή και Κινηματογραφική – Τηλεοπτική Συγγραφή. Διευθυντής και Επιστημονικός Υπεύθυνος του προγράμματος είναι ο Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος. Το μεταπτυχιακό ξεκίνησε το έτος 2008-2009. Σκοπός του προγράμματος είναι η παροχή ενός κατάλληλου επιστημονικού και δημιουργικού περιβάλλοντος για την προώθηση της Δημιουργικής Γραφής, καθώς και η κατάρτιση επιστημόνων-ερευνητών στον χώρο των Ανθρωπιστικών Σπουδών και των Επιστημών της Αγωγής. Επίσης, στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, και συγκεκριμένα στα τμήματα Καλών Τεχνών και Θεατρικών σπουδών λειτουργεί το πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών «Δημιουργική γραφή, θέατρο και πολιτιστικές βιομηχανίες» με υπεύθυνη την καθηγήτρια του τμήματος Θεατρικών Σπουδών Σπυροπούλου Αγγελική. Το πρόγραμμα λειτουργεί με δύο ειδικεύσεις α) Δημιουργική γραφή και θεατρική μεταφορά και β) Εφαρμογές της δημιουργικής γραφής και πολιτιστικές βιομηχανίες. Ακόμη, στην χώρα μας μπορεί κανείς να διδαχθεί τη δημιουργική γραφή στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ). Το πρόγραμμα μπορεί να προσφέρει,

⁸¹ Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Καλωσόρισμα . Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, (2012). Τεύχος 15, <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.kei.2012.558>

⁸² Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος Η., Κουμασίδης Ιορδάνης Π., Η δημιουργική γραφή στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, 10ο συνέδριο για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ΕΑΠ, Αθήνα, 2019, τ.10, σελ. 119

όπως δημοσιεύεται στην επίσημη ιστοσελίδα του πανεπιστημίου, γνώσεις και δεξιότητες, θεωρητικού και πρακτικού χαρακτήρα, οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στην εκπαίδευση, καθώς και σε ποικίλους τομείς πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Παράλληλα, προσφέρει στέρεα εφόδια για περαιτέρω ερευνητική εξειδίκευση σε ευρύ φάσμα ακαδημαϊκών πεδίων, αλλά και για την ουσιαστική καλλιέργεια προσωπικών συγγραφικών/καλλιτεχνικών επιδιώξεων σε διάφορες περιοχές του γραπτού λόγου. Πρόεδρος του τμήματος είναι ο Παναγιώτης (Τάκης) Καγιαλής. Στον ιδιωτικό τομέα μεταπτυχιακό στην Δημιουργική γραφή προσφέρει το Μητροπολιτικό κολλέγιο. Στο πρόγραμμα σπουδών, όπως δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του αναφέρεται μεταξύ άλλων πως δίνει έμφαση στην πρακτική έναντι της θεωρίας, με προσανατολισμό εξ ολοκλήρου στην παραγωγή δημιουργικής γραφής. Στόχος του προγράμματος είναι να παράσχει στους φοιτητές διορατική, μερικές φορές απαιτητική, αλλά πάντα υποστηρικτική ανατροφοδότηση ώστε να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες για γραφή. Μέσω της συνεχούς διεξαγωγής workshop, κάθε φοιτητής έχει την ευκαιρία να ακούγεται και να ακούει, να διαβάζεται και να διαβάζει, συμπράττοντας παραγωγικά με τους συμφοιτητές και τους εισηγητές του.

2.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

Η δημιουργική γραφή αποτελεί ένα ενδιαφέρον ερευνητικό πεδίο και το εύρος τής της επιτρέπει να διδαχθεί σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, από την πρωτοβάθμια έως και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια συνδέεται με τη διδασκαλία μαθημάτων όπως η Νεοελληνική Λογοτεχνία, η Νεοελληνική γλώσσα, η Ιστορία και το Θεατρικό παιχνίδι.

Η Δημιουργική γραφή νοείται ως μια σύγχρονη εκπαιδευτική διαδικασία που απευθύνεται στην καλλιέργεια του λόγου, της φαντασίας και του πνεύματος των μαθητών. Η κατάλληλη μεθοδολογία είναι ικανή να προκαλέσει και να οξύνει την δημιουργικότητα των παιδιών. Με βιωματικούς τρόπους, με παιχνίδια και ασκήσεις λεξιλογίου και συναισθημάτων παράγονται νέα πρωτότυπα κείμενα.⁸³ Έτσι, αναπτύσσεται η δημιουργικότητα σε ατομικό επίπεδο και δίνεται η δυνατότητα εξεύρεσης ποικίλων εννοιολογικών ερμηνειών. Παράλληλα,

⁸³ Hauf, M., Andrews, V.C. : Romance, Suffering and Hope: Reflective Practice with Abused Women., Journal of Poetry Therapy, Vol. 15, Nr. 4, Summer 2002, p.234

αξιοποιείται γνήσια ο χρόνος τους, εκφράζουν ελεύθερα τις σκέψεις και τους προβληματισμούς τους και οξύνουν την κριτική τους σκέψη.⁸⁴ Ταυτόχρονα, αξίζει να υπογραμμιστεί και η ψυχική εκτόνωση που προσφέρει. Το άτομο λυτρώνεται, απελευθερώνεται και αυτοβελτιώνεται.

Όταν οι μαθητές γράφουν δημιουργικά έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τις φαντασιώσεις μέσα από τις λέξεις και εξασκούνται ευφάνταστα, αντιμετωπίζουν προβλήματα και προβληματισμούς, αποκτούν ενσυναίσθηση, εξερευνούν νέα θέματα και βιώνουν νέες εμπειρίες που ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους. Οι βασικοί στόχοι, λοιπόν, είναι αρχικά να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών για την συγγραφή και την ανάγνωση με έναν ξεχωριστό και καλλιτεχνικό τρόπο. Επίσης, συνδράμει στην βελτίωση της χρήσης του γραπτού λόγου, αλλά και τον ψηφιακών μέσων, συγκεκριμένα του υπολογιστή που μπορεί να λειτουργεί ως βασικό τους εργαλείο. Τέλος, οι μαθητές γίνονται ενεργητικοί ακροατές και εμπνέονται από τις ιστορίες που ακούγονται στο πλαίσιο της τάξης.

Η έρευνα και η πρακτική της παιδαγωγικής οπτικής της δημιουργικής γραφής έχει φέρει στο φως κατά καιρούς πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις, οι οποίες μπορούν να εφαρμοστούν στα αντίστοιχα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Την παρούσα χρονική περίοδο, οι νέες τεχνολογίες και ο ταχύτατος ρυθμός ανάπτυξής τους φέρνει νέες προκλήσεις, δυνατότητες και ευκαιρίες σε εκπαιδευτικούς και μαθητές. Το 1980 στις ΗΠΑ ο W. Bishop και ο J. Moxley ήταν οι πρώτοι που διατύπωσαν την ανάγκη συστηματοποίησης των μεθόδων της δημιουργικής γραφής, συνεπώς επιβεβαιώνεται πως πρόκειται για ένα σύγχρονο πεδίο μελέτης που εξελίσσεται συνεχώς.

Οι παιδαγωγικές αντιλήψεις για την δημιουργική γραφή μπορούν να ταξινομηθούν σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με τις προσεγγίσεις και τις θεωρίες που τις υποστηρίζουν. Ορισμένες από αυτές περιλαμβάνουν την προσέγγιση που εστιάζει κατά βάση στην ελεύθερη έκφραση των μαθητών, την προσέγγιση που τονίζει τη σημασία της δομημένης πνευματικής καθοδήγησης και παρέμβασης του εκπαιδευτικού, καθώς και την προσέγγιση που εστιάζει στη σχέση μεταξύ γραπτού και προφορικού λόγου.

Συγκεκριμένα, η D.J. Donnelly ταξινομεί τις αντιλήψεις με βάση την παιδαγωγική της αντικειμενικότητας, της αυτοέκφρασης, της μίμησης και της αναγνωστικής ανταπόκρισης. Η πρώτη αναφέρεται στην προσέγγιση της εκπαίδευσης που τονίζει την αντικειμενικότητα και

⁸⁴ Armstrong, A. & Casement, C., *Child and Machine*. Maryland: Robins Lane, 2000

την ανεξαρτησία από προκαταλήψεις και προσωπικές αντιλήψεις. Μέσω αυτής προωθείται η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η διερεύνηση των δεδομένων με τρόπο επιστημονικό. Στο πλαίσιο της δημιουργικής γραφής, αυτό μπορεί να σημαίνει την ανάπτυξη ικανοτήτων που συνδράμουν στην σύνθεση και την ανάλυση κειμένων, καθώς και τη χρήση αντικειμενικών κριτηρίων για την αξιολόγησή τους. Η παιδαγωγική της αυτοέκφρασης είναι μία προσέγγιση της εκπαίδευσης που τονίζει τη σημασία της καλλιέργειας της αυτογνωσίας, της αυτοπεποίθησης και της ελεύθερης έκφρασης των σκέψεων, των ιδεών και των συναισθημάτων του μαθητή. Εστιάζει, με άλλα λόγια, στην ενθάρρυνση της δημιουργικότητας και της προσωπικής αυτοπραγμάτωσης μέσω διάφορων μέσων έκφρασης, όπως είναι η γραφή, η τέχνη, η μουσική και άλλα. Στο πλαίσιο της δημιουργικής γραφής, η παιδαγωγική της αυτοέκφρασης ενθαρρύνει τους μαθητές να εκφράζουν ελεύθερα τις ιδέες και τα συναισθήματά τους μέσα από γραπτά κείμενα. Η παιδαγωγική της μίμησης είναι μια προσέγγιση που βασίζεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων μέσω της μίμησης ή της αντιγραφής προτύπων, συνεπώς έχει κοινωνιολογική βάση. Σε αυτό το πλαίσιο, ο μαθητής μαθαίνει αντιγράφοντας τις ενέργειες ή τις στρατηγικές άλλων ή μέσω της αντιγραφής και αναπαράστασης των προτύπων αυτών που του δίνονται παράγει ένα νέο συγγραφικό πόνημα. Αυτή η προσέγγιση χρησιμοποιείται συχνά στα αρχικά στάδια μάθησης για να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν νέες έννοιες, θεωρίες λογοτεχνίας, λογοτεχνικά μοτίβα, αφηγηματικές τεχνικές. Μέσω της παρατήρησης και έπειτα της μίμησης αναπτύσσονται δεξιότητες. Αυτή η παιδαγωγική πρακτική είναι μία από τις κυριότερες των σεμιναρίων ή μεταπτυχιακών προγραμμάτων της δημιουργικής γραφής. Κατά τη διεκπεραίωση της οποίας, οι μαθητευόμενοι μιμούνται τον τρόπο, το ύφος, την γλώσσα ή και την θεματολογία γνωστών λογοτεχνών. Τέλος, η παιδαγωγική της αναγνωστικής ανταπόκρισης είναι μια προσέγγιση της εκπαίδευσης που επικεντρώνεται στην ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων μέσω της ανταπόκρισης σε κείμενα. Αυτή η προσέγγιση περιλαμβάνει δραστηριότητας όπως είναι η κατανόηση και η ερμηνεία κειμένων, η ανάλυση της δομής και του περιεχομένου τους και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους. Συνεπώς, είναι πιο τεχνική και προϋποθέτει η γνώση βασικής θεωρίας της λογοτεχνίας. Οι μαθητές διευρύνουν την σκέψη και την ικανότητά τους να αναγνωρίζουν, να αναλύουν και να αξιολογούν ποικίλα λογοτεχνικά κείμενα, ενώ παράλληλα ενισχύουν τη γνώση τους για την γλώσσα και την λογοτεχνία.

2.4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η δημιουργική γραφή αναδεικνύει τον δυναμισμό κάθε μαθητή και τον ενθαρρύνει να εξερευνήσει ιδέες, σκέψεις και συναισθήματα. Από τη δημιουργία διηγημάτων μέχρι την ποίηση και τα δοκίμια, η δημιουργική γραφή ενθαρρύνει της εκφραστικότητα και την αυτο-εκφραστικότητα των μαθητών. Μπορεί να ενσωματωθεί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσω ποικίλων τρόπων. Ανάμεσα σε αυτούς είναι τα μαθήματα λογοτεχνίας, με την ενθάρρυνση των μαθητών να δημιουργήσουν διηγήματα, ποιήματα, χαϊκού, μπονσάι ιστορίες και άλλα. Επιπλέον, ένας ακόμη τρόπος ενσωμάτωσης είναι τα μαθήματα γραφής. Η δημιουργία ασκήσεων γραφής που ενθαρρύνουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα αποτελούν πρόκληση. Επίσης, η διοργάνωση λογοτεχνικών διαγωνισμών γραφής έχουν τη δύναμη να ενθαρρύνουν τους μαθητές να αναπτύξουν και να μοιραστούν συναισθήματα και ιδέες, αλλά και να ανταμειφθούν για αυτά. Παράλληλα, η ενσωμάτωση σε διάφορα μαθήματα, όπως προαναφέρθηκε, κυρίως σε θεωρητικής φύσης όπως τα Νέα Ελληνικά, η Λογοτεχνία, η Ιστορία, η Κοινωνιολογία και άλλα. Τέλος, η διεξαγωγή ομαδικών δραστηριοτήτων προάγει κοινωνικές αξίες και βελτιώνει τις διαπροσωπικές σχέσεις αναπτύσσοντας συνεργατικές δεξιότητες.

Όλα τα προαναφερθέντα συμβαίνουν ήδη και προωθούνται μέσω των προγραμμάτων σπουδών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στις λυκειακές τάξεις που θα επισημανθούν στην παρούσα μελέτη. Η καινοτομία έγκειται στο γεγονός ότι θα προταθούν άμεσοι τρόποι αξιοποίησης των ψηφιακών μέσων και της τεχνητής νοημοσύνης. Επιπρόσθετα, αξίζει να επισημανθεί πως όταν γίνεται αναφορά στην δευτεροβάθμια λυκειακή εκπαίδευση, αναφερόμαστε στα δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα, στα ιδιωτικά και στα φροντιστήρια μέσης εκπαίδευσης. Η μελέτη και οι προτάσεις αυτής μπορούν να αξιοποιηθούν από τους εκπαιδευτικούς που επιθυμούν να προάγουν τους μαθητές τους χωρίς να μας δεσμεύει ο φορέας της εκπαίδευσης.

Η διδασκαλία της είναι εξαιρετικά εποικοδομητική για τους λόγους που έχουν ήδη σημειωθεί. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν την ανάλογη εκπαίδευση και προετοιμασία για να καθοδηγήσουν αποτελεσματικά τους μαθητές τους σε αυτή την διαδικασία. Αυτό περιλαμβάνει την κατανόηση των διαφορετικών ειδών γραφής και την δυνατότητα προώθησης της δημιουργικής σκέψης. Η παρακολούθηση σεμιναρίων και κυρίως μεταπτυχιακών προγραμμάτων, όχι πάντοτε, αλλά τις περισσότερες φορές μπορεί να θεωρηθεί

ικανή ώστε να θεωρηθεί πως ο εκπαιδευτικός είναι έτοιμος να ασχοληθεί με αυτή εντός του μαθήματος. Με έναν κατάλληλα εκπαιδευμένο εκπαιδευτικό, η διδασκαλία της μπορεί να γίνει ενδιαφέρουσα και να λειτουργήσει ως αφορμή για να προωθήσει την φαντασία των μαθητών και έτσι μπορούν να καταφέρουν καλύτερα να βιώσουν την γραφή.⁸⁵

Η πρώτη επίσημη εμφάνισή της στα προγράμματα σπουδών ήταν το 2011 για την πρώτη Λυκείου, όπου είχαν προταθεί δραστηριότητες που μπορούν να στηρίξουν τον εκπαιδευτικό ρόλο στη δημιουργική γραφή.⁸⁶ Αξίζει να επισημανθεί ότι στο πρόγραμμα σπουδών του Δημοτικού για το 2011, υπήρχαν δραστηριότητες ενίσχυσης της δημιουργικής γραφής, ανάμεσα σε αυτές οι θεατρικοί διάλογοι και κάποια γλωσσικά παιχνίδια, παράλληλα με την νέα ενότητα «Φιλαναγνωσία, Δημιουργική Γραφή» και τις επισκέψεις συγγραφέων στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παράλληλα, κατά το σχολικό έτος 2010-2011 το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Δημιουργικής Γραφής και η Περιφέρεια Εκπαίδευσης της Δυτικής Μακεδονίας με σχολεία της Κεντρικής Μακεδονίας, της Θράκης και της υπόλοιπης Ελλάδας εφάρμοσαν ένα πρόγραμμα δημιουργικής γραφής τόσο για την πρωτοβάθμια όσο και την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, στα πλαίσια του οποίου φοιτητές και καθηγητές επισκέπτονταν τμήματα και δίδασκαν δημιουργική γραφή. Από το μεθεπόμενο σχολικό έτος, στην διαδικασία αυτή συμμετείχαν και λογοτέχνες.

Το πρόγραμμα σπουδών της λογοτεχνίας του Λυκείου αφιερώνει μία ξεχωριστή ενότητα στην δημιουργική γραφή. Επισημαίνει πως σκοπός της είναι να «ενεργοποιήσει και να καλλιεργήσει την φαντασία, την φιλοσοφική απορία και την πολυφωνία». Υπογραμμίζεται, επίσης, ότι «η άσκηση, στην εργαστηριακή λογική της δημιουργικής γραφής, συμβάλλει στην απελευθέρωση της δημιουργικότητας των μαθητών/-τριών και στην ενδυνάμωση της κριτικής ικανότητάς τους» και λίγο πιο κάτω τονίζεται η σημασία της βιωματικής προσέγγισης και του πειραματισμού.⁸⁷

Καταληκτικά, πρόκειται για έναν σημαντικό πυλώνα της εκπαίδευσης με ευεργετικές συνέπειες σε μαθητευόμενους και διδάσκοντες. Μέσω της κατάλληλης κατάρτισης των εκπαιδευτικών και της συνεχούς ανάπτυξης των διδακτικών προσεγγίσεων, είναι βέβαιο ότι

⁸⁵ Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Πράξη και διδασκαλία της «Δημιουργικής Γραφής» στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, Ευρωπαϊκή εταιρεία νεοελληνικών σπουδών, 2014, σ.1

⁸⁶ Συμεωνάκη Α., Δημιουργική γραφή και θέατρο. Θεατρική γραφή και δημιουργία: προσεγγίζοντας την διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσω της συγγραφής θεατρικού κειμένου, τεύχος 15, Ιούλιος 2012, <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/>

⁸⁷ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, Τεύχος Β' 5769/10.12.2021

θα συνεχίσει να αποτελεί ένα εργαλείο έμπνευσης για την δημιουργική διαμόρφωση ενός σύγχρονου δυναμικού περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ΒΙΩΜΕΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑΣ – Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΣΤΙΧΩΝ ΤΟΥ ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

3.1 ΤΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Ο Αλκίνοος Ιωαννίδης γεννήθηκε στην Κύπρο το 1969. Στο πολύ σύντομο βιογραφικό που έχει δημοσιεύσει στην προσωπική του ιστοσελίδα αυτοσυστήνεται με τέσσερις λέξεις «Γεννήθηκε, ζει, θα πεθάνει». Στην εκτενέστερη εκδοχή του βιογραφικού του αντλούμε περισσότερες πληροφορίες για την ζωή του. Αρχικά, στο Ευρωπαϊκό Ωδείο Λευκωσίας μελέτησε κλασική κιθάρα, θεωρητικά και αρμονία. Το 1989 ήρθε στην Αθήνα, για σπουδές στην Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου με δασκάλους του τη Λυδία Κονιόρδου και τον Γιώργο Μιχαλακόπουλο, από όπου και αποφοίτησε το 1992. Εργάστηκε για ένα χρόνο στην τηλεόραση και τον κινηματογράφο. Το καλοκαίρι του επόμενου έτους εμφανίστηκε με τον θεατρικό Οργανισμό Κύπρου στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου και ερμήνευσε τον ρόλο του Μοσχίωνα από τη «Σαμία» του Μενάνδρου, λαμβάνοντας πού καλές κριτικές και το 1996 έπαιξε τον Απόλλωνα στην «Άλκηστη» του Ευριπίδη, με το θέατρο Τέχνης.

Στην δισκογραφία εμφανίστηκε το 1993 με τον δίσκο «Στην αγορά του κόσμου», σε στίχους και μουσική του Νίκου Ζούδιαρη και την παραγωγή ανέλαβε η Δήμητρα Γαλάνη, η οποία συμμετείχε με δύο τραγούδια. Ο δίσκος την επόμενη χρονιά έγινε χρυσός και ξεχώρισε το τραγούδι «Στην αγορά του Αλ Χαλίλι». Η συνεργασία τους συνεχίστηκε και έτσι το 1995 κυκλοφόρησε ο δεύτερος δίσκος του με τίτλο «Όπως μυστικά και ήσυχα...», ο οποίος έγινε κι αυτός χρυσός και το τραγούδι «Δεν μπορώ» γνώρισε μεγάλη επιτυχία. Το διάστημα αυτό από το 1993 έως και το 1995 για δύο συνεχόμενους χειμώνες εμφανίστηκε στο πλευρό της Δήμητρας Γαλάνη, της Ελένης Τσαλιγοπούλου και του Γεράσιμου Ανδρεάτου στο νυχτερινό κέντρο «Χάραμα» στην Καισαριανή και τα καλοκαίρια του 1994 και 1995 συμμετείχε σε συναυλίες της Ελευθερίας Αρβανιτάκη σε όλη την Ελλάδα. Συμμετέχει επίσης στο δίσκο του Δημήτρη Παπαδημητρίου «Μη φοβάσαι τη φωτιά» ερμηνεύοντας το ομώνυμο τραγούδι σε στίχους της Λίνας Νικολακοπούλου. Το 1996 ο Ιωαννίδης συμμετέχει στο δίσκο «Θαμώνες», μία συλλογή από τραγούδια νέων δημιουργών της Κύπρου, με ένα δικό του τραγούδι που λέγεται «Η Συνάντηση». Τον χειμώνα του 1996 έκανε περιοδεία σ' όλη την Ελλάδα και μία σειρά εμφανίσεων στη «Σφεντόνα» στην Αθήνα, παρουσιάζοντας τον καινούργιο του δίσκο, αλλά και τραγούδια από τον προηγούμενο καθώς και δικά του ανέκδοτα. Την ίδια χρονιά

συμμετέχει με ένα τραγούδι στον δίσκο «Μικρή Πατρίδα», μουσική Γ. Ανδρέου στίχοι Π. Καρασούλου, με τον Τζίμη Πανούση, ερμηνεύει ντουέτο το σάουντρακ της ταινίας «Toy Story» «Εγώ και 'συ μαζί» και συμμετέχει στο «Παράρτημα» του Διονύση Σαββόπουλου. Ο τρίτος δίσκος με τίτλο «Ο δρόμος, ο χρόνος και ο πόνος» που βγήκε στην κυκλοφορία το 1997 ήταν σε στίχους και μουσική του ίδιου του Ιωαννίδη. Να σημειωθεί ότι το εξώφυλλο σχεδίασε ο πατέρας του, Άντη Ιωαννίδης. Το τραγούδι που ξεχωρίζει είναι το «Όσα η αγάπη ονειρεύεται». Δύο χρόνια αργότερα παρουσιάζει στο κοινό του τον τέταρτο δίσκο του ως τραγουδιστής και δεύτερος ως τραγουδοποιός με τίτλο «Ανεμοδείκτης». Στο δίσκο αυτό συμμετέχει ο Διονύσης Σαββόπουλος και η Ελευθερία Αρβανιτάκη στο τραγούδι «Αδιέξοδο». Άλλα γνωστά τραγούδια από τον ίδιο δίσκο είναι τα «Με τόσα Ψέματα» και «Θα' μαι κοντά σου (όταν με θες)». Το 2001 κυκλοφόρησε το διπλό άλμπουμ «Εκτός τόπου και χρόνου», το οποίο περιείχε ζωντανές ηχογραφήσεις από το Θέατρο Λυκαβηττού και το Θέατρο Παπάγου. Τον Ιούνιο του 2003 κυκλοφορεί ο έκτος δίσκος του με τον τίτλο «Οι Περιπέτειες ενός προσκυνητή», τον οποίο είχε εμπνευστεί από το βιβλίο «Οι περιπέτειες ενός προσκυνητού»⁸⁸. Επίσης, μετρά στο ενεργητικό του πολλές συμμετοχές σε δισκογραφικές δουλειές άλλων καλλιτεχνών, είτε ως συνθέτης, στιχουργός, ερμηνευτής, ενορχηστρωτής, είτε ως παραγωγός. Έχει γράψει, ακόμη, μουσική για το θέατρο και την τηλεόραση. Έχει λάβει μέρος σε πάνω από 100 προσωπικές συναυλίες σε πολλές χώρες της Ευρώπης, της Ασίας και της Αμερικής⁸⁹, ενώ έχει περιοδεύσει και περιοδεύει ανά την Ελλάδα συμμετέχοντας σε περισσότερες από 1.700 συναυλίες και φεστιβάλ. Δεν έχει παίξει ποτέ σε κομματικές διοργανώσεις. Επιπρόσθετα, συνεργάστηκε με διαφορετικά μουσικά σύνολα, όπως για παράδειγμα με την Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΡΤ, την Κρατική Ορχήστρα της Ελλάδας, την Καμεράτα, την Λαϊκή Ορχήστρα Μίκης Θεοδωράκης, ενώ με το μουσικό σύνολο Μάνος Χατζιδάκις συνεργάστηκε για έξι συναπτά έτη.⁹⁰ Τον Απρίλιο του 2006 κυκλοφόρησε μαζί με το συνεργάτη του Μιλτιάδη Παπαστάμου το δίσκο «Που Δύσην ως Ανατολήν», ο οποίος περιέχει παραδοσιακά κυπριακά τραγούδια. Τον Μάρτιο του 2009 κυκλοφόρησε ο δίσκος «Νεροποντή». Το 2011 κυκλοφόρησε ο διπλός δίσκος «Γυάλινος κόσμος» και το 2014 ο δίσκος «Μικρή βαλίτσα».

⁸⁸ Αγνώστου συγγραφέως, *Οι περιπέτειες ενός προσκυνητού*, Εκδόσεις Παπαδημητρίου, μετάφραση: Παντελεήμων Καρανικόλας, Μητροπολίτης Κορίνθου, εκδ. Παπαδημητρίου, 2006

⁸⁹ <https://www.alkinoos.gr/el/bio.html>

⁹⁰ Πνευματικό Κέντρο Δήμου Βύρωνα και Αλκίνοος Ιωαννίδης, Αλκίνοος Ιωαννίδης «17ο Φεστιβάλ Δήμου Βύρωνα “Στη σκιά των βράχων”», 2004

Τα πρώτα του καλλιτεχνικά ερεθίσματα τα δέχτηκε από την οικογένειά του, που εξακολουθεί να είναι η κύρια πνευματική του πηγή, όπως ισχυρίζεται. Ο πατέρας του, όπως προαναφέρθηκε, είναι ζωγράφος, ο αδερφός του, Λίνος, ποιητής και η μητέρα του σπούδασε θέατρο και εργάστηκε ως ραδιοφωνική παραγωγός. Όλοι τους αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τον ίδιο. Έχει ζήσει σε διαφορετικά χωριά και πόλεις της Ελλάδας. Αν δεν είχε ασχοληθεί με τη μουσική θα γινόταν αρχαιολόγος, σκηνοθέτης κινηματογράφου ή μελισσοκόμος. Του αρέσει να διαβάσει ιστορία και ξένη λογοτεχνία. Ακούει επιλεκτικά μουσική, ανεξαρτήτως είδους. Με τη σύντροφό του έχουν τρία παιδιά.

3.2 ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Το Κυπριακό ζήτημα αποτελεί ένα πολύπτυχο και εξαιρετικά σύνθετο ιστορικό θέμα που δεν έχει εξαντληθεί από τους ιστορικούς μελετητές. Θεωρείται πολυδιάστατο γιατί αφορά την ανάμειξη των ξένων δυνάμεων στη Μεσόγειο, το περιεχόμενο της Κυπριακής Δημοκρατίας, τον ρόλο των ένοπλων σωμάτων και των αντιστασιακών κινημάτων, την διαχείριση της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής τριών γειτονικών χωρών, της Ελλάδας, της Κύπρου και της Τουρκίας και η σύνδεση του Κυπριακού με την πτώση της δικτατορίας στην Ελλάδα.

Αναμφίβολα, για να μελετηθεί ένα ιστορικό γεγονός είναι απαραίτητο να υπάρξει μια αναφορά στα γεγονότα που οδήγησαν σε αυτό. Κατά τα μέσα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1945 – 1960) και συγκεκριμένα το 1950 η Κύπρος προχώρησε στο Ενωτικό Δημοψήφισμα προκειμένου να αποφασιστεί η μοίρα της Κύπρου με την Ελλάδα, αλλά το αποτέλεσμα δεν υλοποιήθηκε λόγω της αντίθεσης της Τουρκίας και της Βρετανίας, οι οποίες είχαν στρατηγικά συμφέροντα στην περιοχή.⁹¹ Με τις συμφωνίες τις Ζυρίχης – Λονδίνου του 1959, ιδρύεται η Κυπριακή Δημοκρατία και οι δύο εθνικές κοινότητες, ελληνική και τουρκική, καθίστανται συνιδρυτές έταίροί της.⁹² Το νησί είχε χωριστεί ουσιαστικά σε δύο κοινότητες με διαφορετικές προσδοκίες και επιδιώξεις και στην κάθε μία αναπτύσσονταν στρατιωτικές ομάδες. Η

⁹¹ Βουρνάς Τάσος, Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας, τ.6, Αθήνα 2004, σελ.114

⁹² Alan James, The making of the Cyprus Settlement 1958 – 1960, The Cyprus Review, Vol. 10, No. 2, Fall 1998, p. 13-14

Κυπριακή Δημοκρατία υπήρξε μονάχα στα χαρτιά και η ανεξαρτησία στο νησί δεν ήταν ουσιαστική και το πρόβλημα δεν λύθηκε.⁹³

Η γεωστρατηγική θέση της Κύπρου, καθώς και οι πιέσεις από διεθνείς παράγοντες, όπως οι ΗΠΑ και η Σοβιετική ένωση, επηρέασε το πλαίσιο εισβολής στο νησί. Κατά την διάρκεια της εισβολής, η τουρκική στρατιωτική επιχείρηση χωρίστηκε σε δύο φάσεις. Η πρώτη ήταν η «Αττίλα 1», που ξεκίνησε στις 20 Ιουλίου το 1974 και η δεύτερη η «Αττίλα 2», που ξεκίνησε στις 14 Αυγούστου του ίδιου έτους. Οι δύο αυτές φάσεις αποτέλεσαν μέρος της συνολικής επιχείρησης της Τουρκίας να εισβάλει στην Κύπρο, μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα που προηγήθηκε στις 15 Ιουλίου.⁹⁴ Τα γεγονότα αυτά άλλαξαν τις ισορροπίες και τις σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών, επηρέασαν όπως ήταν φυσικό σε μεγάλο βαθμό και την ανθρώπινη ψυχοσύνθεση, με την πίκρα και την δυστυχία που μετέφεραν στους ανθρώπους.

Μετά την εισβολή της Τουρκίας και τις δύο φάσεις της επιχείρησης «Αττίλα», η Κύπρος χωρίστηκε σε δύο μέρη, από τη μία το ελεγχόμενο από την Τουρκία βόρειο τμήμα, που αποκαλείται από Κυπριακή Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου και από την άλλη το υπόλοιπο νότιο τμήμα, υπό τον έλεγχο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η εισβολή οδήγησε επίσης σε μαζική εκτοπιστική κίνηση των κατοίκων και παράλληλα σε σημαντικές αλλαγές στην γεωπολιτική και εθνοτική κατανομή του νησιού. Επιπλέον, αξίζει να υπογραμμιστεί ότι η εισβολή είχε μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στις σχέσεις Ελλάδας, Τουρκίας και Κύπρου, καθώς και στην διεθνή κοινότητα.

Οι επιπτώσεις ήταν σημαντικές και άσκησαν έντονη επιρροή στην κοινωνία. Η διάσπαση δημιούργησε δύο εχθρικά διαφορετικά κοινωνικά και πολιτικά συστήματα στο νησί. Επίσης, υπήρξαν μαζικές απώλειες ιδιοκτησιών και μετακινήσεις πληθυσμών. Πολλοί ελληνοκύπριοι εκτοπίστηκαν και αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους στον κατεχόμενο βορειοκυπριακό τομέα. Παραβιάστηκαν ανθρώπινα δικαιώματα και διαλύθηκαν

⁹³ Κιτρομηλίδης Πασχάλης, Το ιδεολογικό πλαίσιο της πολιτικής ζωής της Κύπρου: κριτική θεώρηση, Γιώργος Τενεκίδης, Γιάννος Κρανιδιώτης (επιμ.), Κύπρος Ιστορία, Προβλήματα και αγώνες του λαού της, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1981, σελ. 456

⁹⁴ Συλλογικό έργο, Χρονικό της σύγχρονης Κυπριακής Τραγωδίας, Ιούλιος – Αύγουστος 1974, Εκδ. Ιδιωτική, 1975, Λευκωσία, σ. 64

οι πολιτισμικοί δεσμοί.⁹⁵ Όλα αυτά συνυφαίνονται την διαμόρφωση μιας πολύπλοκης και δύσκολης κοινωνικής πραγματικότητας στην Κύπρο μετά την εισβολή.

Η προσφυγική μετακίνηση κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο ήταν μια δραματική και έντονη εμπειρία για χιλιάδες ανθρώπους. Εκατοντάδες χιλιάδες Ελληνοκύπριοι εκτοπίστηκαν από τα χωριά και τις πόλεις του βόρειου τμήματος της Κύπρου και έγιναν πρόσφυγες στο νότιο τμήμα του νησιού ή σε άλλες χώρες.⁹⁶ Ταυτόχρονα, ένας μεγάλος αριθμός Τουρκοκυπρίων μετακινήθηκε από τις περιοχές όπου ζούσαν στο νότιο τμήμα προς τα νέα κατεχόμενα τμήματα της Κύπρου. Οι εκτοπισμένοι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι ανήκουν στα «εσωτερικά εκτοπισμένα άτομα» κατά τον ΟΗΕ. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ θεωρεί ότι οι ελληνοκύπριοι που εκτοπίστηκαν ως αποτέλεσμα της διαίρεση του νησιού το 1974 είναι «πρόσφυγες».⁹⁷ Αυτή η μαζική μετακίνηση έχει αφήσει βαθιά τραύματα στην κυπριακή κοινωνία και συνεχίζει να επηρεάζει τις σχέσεις των ανθρώπων μέχρι και σήμερα.

Το κράτος, μετά την εισβολή, είχε ως άμεση προτεραιότητα την επανένωση των οικογενειών, την αναζήτηση των αγνοουμένων και την επιστροφή των αιχμαλώτων. Οι 200.000 πρόσφυγες που αποτελούσα το 40% του συνολικού πληθυσμού, όπως αναφέρει η Παγκύπρια ένωση προσφύγων⁹⁸, ήταν ως επί το πλείστον άστεγοι και χιλιάδες είχαν ήδη μετακινηθεί για στέγαση και εργασία σε χώρες του Αραβικού Κόλπου, την Ελλάδα, την Βουλγαρία, την Μεγάλη Βρετανία και αλλού. Ο ανύποπτος, απάνθρωπος και ξαφνικός ξεριζωμός τους, εκτός από τις ψυχολογικές και κοινωνικοπολιτικές επιπτώσεις, επέφερε και απώλειες στον πλουτοπαραγωγικό τομέα της κατεχόμενης περιοχής. Σύμφωνα με ανακοίνωση του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών της Δημοκρατίας, χάθηκε το 70% του συνόλου της παραγωγής και το 87% των υπό ανέγερση ξενοδοχειακών μονάδων. Ο πλούτος αυτός πέρασε στα χέρια των Τούρκων που αποτελούσαν το 18% του πληθυσμού.

⁹⁵ Ρουδομέτωφ Β., Χρίστου Μ., Το "1974" ως πολιτισμικό τραύμα. Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, 28, 2015, σελ. 51

⁹⁶ Sicilianos Linos-Alexandre, The Prevention of Human Rights Violations (International Studies in Human Rights). Berlin: Springer, 2001, p. 24

⁹⁷ «State Department issues Human Rights Report on Cyprus». philenews. Αρχειοθετήθηκε από το πρωτότυπο στις 21 Απριλίου 2021. Ανακτήθηκε στις 3 Απριλίου 2021

⁹⁸ <https://www.pep.org.cy/pep/>

3.3 ΑΛΚΙΝΟΟΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ

Ο Αλκίνοος Ιωαννίδης έζησε στην Κύπρο τα πρώτα 20 χρόνια της ζωής του και επέστρεψε μόνιμα μετά από 34 χρόνια στον τόπο που όπως αναφέρει «δεν αισθάνεται ότι έφυγε ποτέ»⁹⁹. Στις 30 Γενάρη του 2024 στην ομιλία του για την Ημέρα των Γραμμάτων στο Πανεπιστήμιο Κύπρου μεταξύ άλλων ανέφερε πως «δεν είναι στη φύση (του τραγουδιού) ούτε και στους σκοπούς του το να περιγράφει με σαφήνεια τη χειροπιαστή πραγματικότητα», αναμφίβολα όμως σε κάθε περίπτωση μέσα από ένα τραγούδι και από τους στίχους του ερχόμαστε σε επαφή με ένα ολόκληρο σύμπαν, «ακούμε την πρόθεσή του, τις εμπειρίες, τα αισθήματα, τα ακούσματα, τις αναφορές του, τον πολιτισμό από τον οποίο προέκυψε, τους ανθρώπους που συνάντησε»¹⁰⁰. Το τραγούδι, η μουσική και η λογοτεχνία συνδέονται από την ομηρική εποχή και «ζουν στο ίδιο σώμα», καθώς «το τραγούδι αποτελεί μέρος της παγκόσμιας μουσικής παράδοσης, όπως και της λογοτεχνικής. Ταυτόχρονα όμως, η πανανθρώπινη λογοτεχνική και μουσική παράδοση, πηγάζουν από το ίδιο το τραγούδι», γιατί «η καταγωγή του λόγου είναι η μουσική, και η καταγωγή της μουσικής είναι ο λόγος».

Σε συνέντευξή του το 2013 στο left για το κυπριακό υπογραμμίζει «Το ξεχάσαμε σε μικρά, ταπεινά, εγκαταλελειμμένα σπίτια, στη σκόνη χαμηλών, πλύνθινων ερειπίων, στους τάφους αγράμματων, ακατέργαστα σοφών παππούδων. Εκεί αφήσαμε θαμμένες τις αληθινές καλημέρες, τη συγκίνηση των στίχων, την αλληλεγγύη των ανθρώπων κι ό,τι πολύτιμο δεν μετριέται σε χρήμα. Έκτοτε, προχωρήσαμε στον «σύγχρονο κόσμο» απρόσωποι, γυμνοί, παλεύοντας να κρατήσουμε το νήμα της ύπαρξής μας άκοπο, μέσα σε εποχές δύσκολες, μέσα σε ένα τοπίο που δεν μας μοιάζει»¹⁰¹. Λίγο παρακάτω στο ίδιο κείμενο διατυπώνει τις βιωματικές του εμπειρίες με γλαφυρό τρόπο «Μείναμε σε σκηνές, στο ύπαιθρο, για χρόνια. Χάσαμε για πάντα τα σπίτια, τα χωριά και τις ζωές μας. Περιμέναμε κάθε μέρα, για χρόνια, αγνοούμενους

⁹⁹ <https://www.news247.gr/politismos/alkinoos-ioannidis-metakomizei-monima-stin-ki-pro-me-tin-oikogeneia-tou/>

¹⁰⁰ https://www.youtube.com/watch?v=7Jb-vKCGTOI&ab_channel=DanielK

¹⁰¹ Ο Αλκίνοος Ιωαννίδης γράφει για την Κύπρο: Το '74 κλαίγαμε για τα σπίτια μας, σήμερα κλαίμε για τις επαύλειες μας, <https://www.iefimerida.gr>

που δεν γύρισαν. Για δεκαετίες, ακούγαμε αεροπλάνο και στρέφαμε έντρομοι τα μάτια στον ουρανό. Χιαστί ταινίες στα παράθυρα, μη σπάσουν από τον βομβαρδισμό που μπορούσε ανά πάσα στιγμή να ξαναρχίσει. Τα παιδιά που έβγαλαν το σχολείο διαβάζοντας με το κερί στα αντίσκηνα, χειμώνες στη σειρά, βρίζονταν στην Ελλάδα από τους Ελλαδίτες, γιατί τους έτρωγαν τις θέσεις στα πανεπιστήμια. Η Μεγάλη Μαμά τίποτα δεν κατάλαβε. Κι ακόμη δεν καταλαβαίνει. Γιατί, μπορεί η Κύπρος να είναι Ελληνική, όμως, πόσο λίγο Κυπριακή είναι η Ελλάδα! Πόσο λίγο Ελληνική είναι η Ελλάδα». Στην συνέχεια, τονίζει την συναισθηματική ανεκτικότητα που έχει καλλιεργήσει ο κυπριακός λαός αναφέροντας «Ζήσαμε την αδικία, την απώλεια, την εγκατάλειψη. Τα ξέρουμε όλα, τα είδαμε όλα, τα ζήσαμε όλα. Τώρα θα φοβηθούμε; Όταν κλαίγαμε το '74, κλαίγαμε για τα σπίτια μας. Σήμερα θα κλάψουμε για τις επαύλεις μας; Τότε, κλαίγαμε για το χωριό μας. Θα κλάψουμε σήμερα για την τράπεζα; Τότε, για τους τάφους των γονιών μας. Σήμερα για τα χρέη μας; Τότε, για τις ζωές μας. Σήμερα για τις δουλειές μας; Δεν νομίζω...»

Όταν έγινε η εισβολή ήταν πέντε ετών. Μεγάλωσε σε ένα μεταπολεμικό τοπίο με νεκρούς αγνοούμενους σε όλες τις οικογένειες. Ακόμη και ως παιδί είχε την δύναμη να αντιληφθεί τα γεγονότα και να επηρεαστεί η ψυχοσύνθεσή του, όπως και όλης της γενιάς του. Οι πρώτες του αναμνήσεις είναι ο πόλεμος, όπως αναφέρει στο podcast της Αργυρώς Μποζώνη στην Lifo¹⁰². Τόσο το πραξικόπημα που προηγήθηκε όσο και οι μετέπειτα εξελίξεις σε έναν τόπο που έχει βιώσει την αδικία και ένιωθε αβοήθητος, αβέβαιος, όλα κυλούσαν ρευστά. Οι ήχοι των αεροπλάνων ανησυχούσαν και προκαλούσαν τρόμο στους πολίτες για πολλά χρόνια. Η αίσθηση του προσωρινού επηρέασε αρνητικά και θετικά την γενιά του. Στα αρνητικά εντάσσει την προσπάθεια για μεγάλη ζωή, τον νεοπλουτισμό και τον καταναλωτισμό. Στην ίδια συνέντευξη αναφέρει πως μέσα από τις πολιτικές επιλογές, η Κύπρος βρέθηκε να την πληρώνει πάντα. «Το άδειο μας πρόσωπο, η Κύπρος το πληρώνει», λέει ο Σαββόπουλος και με αυτούς τους στίχους επικυρώνει τα λεγόμενά του.

«Σίγουρα υπάρχουν μεγάλες ευθύνες της ελληνοκυπριακής πλευράς, για ό,τι συνέβη το 1974, όπως υπάρχουν μεγάλες ευθύνες από την ελληνική πλευρά. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι ένα τεράστιο κράτος, εισέβαλε σε ένα μικρό νησί. Είναι κάτι που δεν μπορείς να το συνηθίσεις, αν έχεις γεννηθεί και μεγαλώσει εκεί. Αν θα βρεθεί λύση ή όχι έχει να κάνει σίγουρα

¹⁰² <https://www.lifo.gr/podcasts/to-tragoudi-twn-ellinwn/alkinoos-ioannidis-i-kypros-toy-70-i-rosia-theatro-tragoydi-kai-i>

με γεωπολιτικά συμφέροντα. Πάντα είχε να κάνει στην Κύπρο. Ποτέ δεν ήταν εύκολα, ελάχιστα χρόνια έχει μείνει ελεύθερη» αναφέρει σε συνέντευξή του στην Χρύσα Λύκου¹⁰³.

Πολύπλευρη προσωπικότητα, ολοκληρωμένος καλλιτέχνης, με ουσιαστικό λόγο, απλότητα και ταπεινότητα. Πρόκειται για έναν άνθρωπο με πλούσια βιώματα και καθαρή σκέψη.

3.4 ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΙΧΩΝ ΤΟΥ ΑΛΚΙΝΟΟΥ ΙΩΑΝΝΙΔΗ: ΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Η μουσική, ως έκφραση της ανθρώπινης ψυχής και του πολιτιστικού πλούτου, αποτελεί αντικείμενο διαρκούς μελέτης και εξερεύνησης. Ο Αλκίνοος Ιωαννίδης χρησιμοποιεί τη γλώσσα της μουσικής για να εκφράσει συναισθήματα, ιδέες και εμπειρίες που αφορούν τον ανθρώπινο βίο. Η θεματολογία της εκρίζωσης και της προσφυγιάς αναδεικνύονται ως κοινό στοιχείο στους στίχους που θα αναφερθούν στην παρούσα ενότητα. Μέσα από τους στίχους του, ο καλλιτέχνης αναδεικνύει την ανθρώπινη εμπειρία της απώλειας του τόπου, της αλλοτρίωσης και της αναζήτησης ταυτότητας. Μελαγχολικές μελωδίες και συναισθηματικοί στίχοι αναδεικνύουν την αλληλεπίδραση μεταξύ του ατομικού και κοινωνικού πόνου, δημιουργώντας έναν καθρέπτη που αντικατοπτρίζει τις διαφορετικές διαδρομές και τις πολυσύνθετες εμπειρίες των ανθρώπων που αναγκάστηκαν να αντιμετωπίσουν την εκτόπιση και την απώλεια της ιδιωτικής τους περιουσίας και του εδάφους τους. Κοινή συνισταμένη των στίχων που θα προσεγγιστούν είναι ο άνθρωπος, η ανθρώπινη ανθεκτικότητα και η αναζήτηση της ελπίδας σε αντίξοες συνθήκες.

Το 2014 στον δίσκο «Μικρή βαλίτσα» το ομώνυμο τραγούδι του σε μουσική και στίχους του Αλκίνοου Ιωαννίδη. Αναφέρεται στην προσφυγιά και την αναζήτηση της ελευθερίας. «Τα τελευταία χρόνια κοντέψαμε με την οικογένειά μου να μεταναστεύσουμε 4-5 φορές. Καμία τελικά δεν το τολμήσαμε, αλλά πάντοτε σκεφτόμουν πως αν το έκανα θα έπρεπε να πάρω μαζί μια αποσκευή χειρολαβή, που δεν θα πλήγωνε το χέρι, αλλά δεν θα έσπαγε κι εύκολα. Στην Μικρή Βαλίτσα, λοιπόν, στρίμωξα το σημερινό πρόσωπο της χώρας, τις μνήμες,

¹⁰³ <https://www.ogdoo.gr/>

αλλά και την προσωπική μου, θολή κι ουτοπική εικόνα για τη μέρα που νομίζω πως θα έρθει. Για αυτά μιλά ο δίσκος.», αναφέρει ο ίδιος στην παρουσίαση του δίσκου το 2014.

Στο συγκεκριμένο τραγούδι οι στίχοι περιγράφουν το ταξίδι ενός ανθρώπου που φεύγει από τον τόπο του με μια μικρή βαλίτσα, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής και ελευθερία. Οι εικόνες που χρησιμοποιούνται στους στίχους αναδεικνύουν την αγωνία, την ανασφάλεια και την ανυπαρξία, αλλά παράλληλα και την ελπίδα για ένα καλύτερο μέλλον. Η μελωδία έχει την δύναμη να συμπληρώσει αυτό το συναίσθημα, δημιουργώντας μια μελαγχολική ατμόσφαιρα που αντικατοπτρίζει το βάρος και την αγωνία του ταξιδιού, αλλά και την έννοια της προοπτικής. Με τους στίχους «Και πού να πας/ και πού να 'ρθεις, και πού να επιστρέψεις» αντικατοπτρίζεται η ανασφάλεια και η έλλειψη προσανατολισμού που αισθάνεται κάποιος που έχει εκτοπιστεί ή βρίσκεται σε κατάσταση προσφυγιάς. Οι λέξεις απεικονίζουν τον αγώνα και τη δυσκολία στο να βρει κανείς τον δρόμο του σε μια κατάσταση όπου οι συνθήκες είναι αβέβαιες και απρόβλεπτες. Υπογραμμίζουν το άγχος και την απορία για το τι μέλλει γενέσθαι και αν θα υπάρξει ποτέ ένα τέλος σε αυτή την κατάσταση. Το δεύτερο ενικό ρηματικό πρόσωπο διεγείρει το συναίσθημα του δέκτη και δημιουργείται μια αίσθηση διαλόγου. Έπειτα, με τους στίχους «Που 'ναι τα ξένα μακρινά/ Κι είν' τα δικά μας ξένα/ Και πού να επιστρέψεις» αναδεικνύεται η συναισθηματική σύγχυση και εντονοποιείται ο αποπροσανατολισμός που αισθάνεται ένας εκτοπισμένος. Οι ξένες χώρες και οι άγνωστες περιοχές που έρχονται αντιμέτωποι οι πρόσφυγες αποτελούν το σύμβολο της απομάκρυνσής τους από το γνώριμο, το οικείο, τον τόπο καταγωγής τους. Ταυτόχρονα, οι δικές τους ρίζες και η ταυτότητά τους φαίνεται να έχουν χαθεί ή να έχουν γίνει ξένες σε αυτό το νέο περιβάλλον. Ειδικότερα, ο στίχος «και πού να επιστρέψεις» εκφράζει το αίσθημα της απώλειας και της αδυναμίας επιστροφής στον τόπο καταγωγής, προσδίδοντας έναν ακόμη βαθμό αβεβαιότητας και αγωνίας στην εμπειρία του πρόσφυγα.

Με τους στίχους «Μικρή βαλίτσα και βαριά/ Γεμάτη πέτρα κι ήλιο» εκφράζει τη σύγκρουση μεταξύ της ελπίδας και της βαρύτητας της καθημερινής πραγματικότητας. Το οξύμωρο αυτό σχήμα εντείνει το συναίσθημα. Η μικρή βαλίτσα χρησιμοποιείται συμβολικά και αναφέρεται στην ελπίδα για μια καλύτερη ζωή και την προσπάθεια να κρατήσει κάποιον δεσμό με το παρελθόν. Από την άλλη πλευρά, η βαρύτητα και η πέτρα αντιπροσωπεύουν το βάρος της ανασφάλειας, το πόνου και της αβεβαιότητας που φέρνει μαζί η προσφυγική κατάσταση. Οι λέξεις «κι ήλιο» πιθανότατα αναφέρονται στην ελπίδα και το φως που εκπέμπει ο ήλιος με απώτερο στόχο να αναδείξουν την αντίθεση ανάμεσα στην σκοτεινή

πραγματικότητα που βιώνει το ποιητικό υποκείμενο και στην φωτεινή πλευρά της ζωής. Στην συνέχεια με τους στίχους «Είναι το εμπρός ανήλιαγο, κι είναι σκληρό το πίσω, και πού να σ' ακουμπήσω» απεικονίζεται η αντίθεση μεταξύ του παρελθόντος και του παρόντος, καθώς και η δυσκολία στην εύρεση σταθερότητας και ασφάλειας μέσα στην αβεβαιότητα. Το «εμπρός ανήλιαγο» αναφέρεται στο μέλλον, το οποίο φαίνεται να είναι αβέβαιο και χωρίς φως, ενώ το «σκληρό το πίσω» αντιπροσωπεύει το παρελθόν, το οποίο είναι γεμάτο πόνο και δυσκολίες. Η ερώτηση «και πού να σ' ακουμπήσω» υποδηλώνει την ανάγκη για υποστήριξη και σταθερότητα σε έναν κόσμο που φαίνεται ανατρεπτικός. Με τους επόμενους στίχους μοιάζει να συμπληρώνεται το υπάρχον νόημα. Αναφέρει «Μικρή βαλίτσα κι αδειανή/ Κι ας μου 'κοψες τα χέρια» επικεντρώνεται στην απελπισία και την αναγκαιότητα να αντιμετωπίσει κάποιος την πραγματικότητα, ακόμη και χωρίς τον βασικό του εξοπλισμό. Η μικρή και αδειανή βαλίτσα συμβολίζει την απώλεια και την έλλειψη ευκαιριών και μέσων, ώστε το ποιητικό υποκείμενο να επιβιώσει. Η φράση «κι ας μου 'κοψες τα χέρια» δηλώνει την απόγνωση και την απότομη κατάσταση που βρίσκεται κάποιος που έχει χάσει τα πάντα. Αυτή η εικόνα αναφέρεται σε κάποιον που έχει χάσει την ελπίδα και τη δύναμη να προχωρήσει, αλλά παρόλα αυτά προσπαθεί να επαναπροσδιορίσει τους στόχους του και να συνεχίσει το ταξίδι του. Στους επόμενους στίχους έντονο είναι το πρώτο ενικό ρηματικό πρόσωπο που προσδίδει εξομολογητικό, άμεσο και προσωπικό ύφος, «Δε βρίσκω τόπο να σταθώ/ ματώνω να σ' αφήσω, λυγώ να σε κρατήσω». Φαίνεται εναργέστατα ο εσωτερικό αγώνας και η αντίφαση που αισθάνεται ο πρωταγωνιστής. Η φράση «δεν βρίσκω τόπο να σταθώ» φανερώνει την απόγνωση και την αβεβαιότητα σχετικά με το πού και το πώς μπορεί να προχωρήσει κάποιος σε μια δύσκολη στιγμή. Η επόμενη φράση «ματώνω να σ' αφήσω» αναφέρεται στην αντίφαση μεταξύ του να αφήσει κάποιος πίσω τον παλιό ή τον προηγούμενο εαυτό του, αλλά ταυτόχρονα να προσπαθήσει να τον διατηρήσει αλώβητο. Τέλος, με την φράση «λυγώ να σε κρατήσω» εκφράζει τον αγώνα μεταξύ του να αφήσει κάποιος πίσω του το παρελθόν, με ό,τι συμπεριλαμβάνει αυτό και να κρατήσει το νέο. Υπάρχει, λοιπόν, μία αντίφαση μεταξύ της ανάγκης να προχωρήσει και της επιθυμίας να μείνει σταθερός στην παλιά κατάσταση. Έπειτα, επαναλαμβάνει τους πρώτους στίχους του τραγουδιού αλλάζοντας όμως το ρηματικό πρόσωπο, «Και πού να πάω και πού να 'ρθω/ και πού να επιστρέψω», εκφράζοντας έτσι την δική του προσωπική ανασφάλεια της επιβίωσης. Οι λέξεις αυτές απεικονίζουν τον αγώνα και τη δυσκολία εύρεσης του δρόμου του. Έκδηλο, ακόμη, είναι το άγχος και η απορία για την εξέλιξη της κατάστασης. Οι τρεις τελευταίοι στίχοι επαναλαμβάνονται και στην πρώτη στροφή, «Που 'ναι τα ξένα μακρινά, κι είν' τα δικά μου ξένα, και πού να επιστρέψω». Ο λόγος

της επανάληψης είναι ο επιτονισμός του αισθήματος του εκτοπισμού και ενισχύεται επίσης το μήνυμα που επιθυμεί ο καλλιτέχνης να μεταφέρει στον αποδέκτη.

Μορφολογικά το ποίημα αποτελείται από τέσσερις στροφές με τη κάθε μία να περιλαμβάνει πέντε στίχους. Η χρήση επαναλαμβανόμενων φράσεων «Και πού να...» δημιουργεί ένα επαναλαμβανόμενο ρυθμό και τονίζει την αβεβαιότητα και την αναζήτηση με την οποία έρχεται αντιμέτωπος ο πρωταγωνιστής του ποιήματος.



QR code 1

Το τραγούδι «Μια χούφτα γης» είναι ένα ακόμη άσμα από τον δίσκο «Μικρή βαλίτσα». Έχει μια συναισθηματική και ποιητική ατμόσφαιρα, με στίχους που αναφέρονται στη ζωή, την ανθρώπινη εμπειρία και την σχέση με τον κόσμο. Οι στίχοι του αναδεικνύουν το αίσθημα της απώλειας του τόπου και της απομόνωσης, καθώς και την ανάγκη εύρεσης νέου τόπου εγκατάστασης. Με τους πρώτους τρεις στίχους «Πήρα κι εγώ μια χούφτα γη/ για να την πω δικιά μου/ το σπίτι - ο κόσμος – η ζωή» το ποιητικό υποκείμενο υποδηλώνει την επιθυμία και την ανάγκη του να αισθανθεί την έννοια της οικειότητας, της ασφάλειας, καθώς και της ατομικής ιδιοκτησίας, μέσα σε έναν κόσμο που το φαίνεται ξένος και ανοίκειος. Η «χούφτα γης» χρησιμοποιείται συμβολικά και αναφέρεται στην επιθυμία εύρεσης ενός μέρους που να ανήκει αποκλειστικά στον ίδιο, έναν τόπο που να μπορεί να τον αποκαλεί σπίτι του. Αυτή η επιθυμία αντανακλά την ανθρώπινη ανάγκη για ταυτότητα, σταθερότητα και ασφάλεια μέσα στο ζοφερό και αβέβαιο παρόν του. Με τους επόμενους τέσσερις στίχους γραμμένους σε πρώτο ενικό και με προσωπικό και εξομολογητικό ύφος «Μα βρήκα πιο μικρή από το πέρασμά μου/ Την πόρτα που κλείνει την αυλή/ Κι έγινε πιο στενή κι απ' τη στενή καρδιά μου/ Η μέρα, το κελί κι ολόδική μου η φυλακή» αυξάνεται το αίσθημα του περιορισμού και την απομόνωσης που αντιμετωπίζει σε έναν κόσμο που φαντάζει απροσπέλαστος. Κυριαρχεί η αίσθηση του

εγκλωβισμού, καθώς η πόρτα που κλείνει στην αυλή είναι ακόμα πιο στενή από ό,τι πρόσμενε, υποδηλώνοντας την αναπάντεχη κι αβάσταχτη δυσκολία, αλλά και την αντίσταση που συναντά στην προσπάθεια αναζήτησης ενός τόπου που να ανήκει. Η αναφορά στην φυλακή υπογραμμίζει το αίσθημα του εγκλεισμού και της απομόνωσης που νιώθει ο χαρακτήρας, καθώς επισημαίνει την περιοριστική φύση της καθημερινότητάς του. Οι επόμενοι τρεις στίχοι «Κι ήρθες στο τίποτα σαν φως/ Αρχάγγελος ταξίαρχης/ Και γκρέμισες τοίχους και αυλές» προσφέρουν μια ελπίδα, την οποία ο πρωταγωνιστής αποκτά μέσα από την ύπαρξη ενός άλλου ατόμου στη ζωή του. Στα μάτια του φαντάζει σαν κάτι ανώτερο, θεϊκό, γι' αυτό παρομοιάζεται και με Αρχάγγελος. Αισθάνεται ότι βρίσκει ένα είδος λύτρωσης. Μοιάζει να απελευθερώνεται, έστω στιγμιαία, και να ανατρέπει για λίγο την υπάρχουσα κατάσταση. Η πτώση των τοίχων και των αυλών αντιπροσωπεύει την έντονη κυριαρχία που είχε επάνω του το άτομο που εμφανίστηκε και συνάμα την αφύπνιση που συνοδεύει αυτή την έλευση, επιτρέποντάς του να διαπεράσει κάθε τροχοπέδη και να ανακαλύψει νέες προοπτικές στην ζωή του. Στους επόμενους τρεις στίχους επιβεβαιώνεται η προαναφερθείσα αίσθηση, «Ξεκλείδωτη όλη η Γη/ Φτάνει που υπάρχει/ Και ρίχνεις το βλέμμα εδώ κι εκεί». Το πρόσωπο που εμφανίστηκε κατάφερε να προσφέρει στο ποιητικό υποκείμενο την δυνατότητα να δει την ζωή με αισιοδοξία και να ατενίσει το μέλλον με μεγαλύτερη δόση ελευθερίας. Μοιάζει σαν να του δημιούργησε νέες προοπτικές και ευκαιρίες, προσδίδοντας νέα διάσταση στην ζωή του. Με τους καταληκτικούς στίχους «Είμαι μια χούφτα γη/ Στα χέρια σου με πλάθεις/ Και χτίζουμε μαζί τον άδειο κόσμο απ' την αρχή» απεικονίζεται μια σχέση συν-δημιουργίας μεταξύ των δύο πλέον πρωταγωνιστών. Η εικόνα που εμφανίζει τον χαρακτήρα σαν να είναι μια χούφτα γης στα χέρια του άλλου και να αναδιαμορφώνεται, υποδηλώνει την έντονη επίδραση που δέχεται ο πρωταγωνιστής, καθώς και την ολιστική του ανασύσταση.



Το τραγούδι «*Ο δρόμος σου είσαι εσύ*» βρίσκεται στον δίσκο με τίτλο «Νεροποντή» και κυκλοφόρησε το 2009. Με τους πρώτους στίχους «*Φεύγεις και πας είσαι καράβι/ μπροστά κοιτάς η θάλασσά σου/ πυρκαγιές και πάγοι*» υπογραμμίζει τις δυσκολίες και τις περιπέτειες που βιώνει ένας εκτοπισμένος. Όλη η ζωή του αναγκάζεται να στοιβαχτεί σε ένα καράβι, αρκετές φορές με άγνωστο προορισμό, δίχως επιλογή, μονάχα από ανάγκη. Η αντίθεση «*πυρκαγιές και πάγοι*» αντιπροσωπεύει τις εντάσεις. Από την μία βρίσκεται η φλόγα της ψυχής για ελευθερία και από την άλλη η αβεβαιότητα και οι αντιξοότητες της ζωής. Με τους δύο επόμενους στίχους της πρώτης στροφής «*Μα πιο μπροστά πάντα θα στέκει/ ο γυρισμός σου στη φουρτούνα αντέχει*» υποδηλώνεται η αντοχή του προσφυγικού δρόμου. Είναι, με άλλα λόγια, τόσο ανθεκτικός και συνηθισμένος στον ανθρώπινο πόνο και πάντα ο ίδιος δρόμος που αποχαιρετά κανείς ζει με την ελπίδα να προσφέρει έναν ασφαλή γυρισμό. Με τους τρεις στίχους της δεύτερης στροφής «*Φεύγεις και πας και που πιστεύεις/ τι κωνηγάς ποια γη σε θέλει/ ποιον εαυτό γυρεύεις*» αποτυπώνεται η ανάγκη αναζήτησης ταυτότητας και οικοδόμησης μιας νέας ζωής. Η ανασφάλεια για το πόσο επιθυμητός είναι κανείς στον νέο τόπο είναι έκδηλη. Έπειτα αναφέρει «*Όλα είναι εδώ κι όλα για πάντα/ κάθε ταξίδι είναι γυρισμός*» για να τονίσει το αίσθημα του ατελείωτου που έχει η αναζήτηση νέας πατρίδας. Οι αναμνήσεις και οι εμπειρίες που αποκομίζει το άτομο που εκριζώνεται γίνονται κομμάτι της ψυχής του και τον συντροφεύουν για πάντα. Κάθε ταξίδι είναι και μία νέα εμπειρία, ένας γυρισμός. Με τους αμέσως επόμενους εξίσου σε βενικό «*Φεύγεις και πας που επιστρέφεις/ σε ποια στεριά η ξενιτιά σου είναι όσα έχεις*» δίνεται έμφαση στο γεγονός ότι, αν και μπορεί να φύγει κανείς από την πατρίδα, πάντα υπάρχει μια στιγμή που επιστρέφει μέσω των αναμνήσεων ή που βρίσκει έναν τόπο που αισθάνεται σα να είναι στην πατρίδα του. Ο ξενιτεμός, λοιπόν, είναι όλα όσα έχει ένας διωγμένος και όπου κι αν βρίσκεται κρατά μαζί του τις εμπειρίες του. «*Κι όλα είναι εδώ κι όλα για πάντα/ και πιο μακριά σου είσαι μόνο εσύ*» αναφέρει στη συνέχεια. Κατά τον ξεριζωμό κάθε άνθρωπος είναι αντιμέτωπος με τον ίδιο του τον εαυτό. Όσο κι αν αλλάξει ο τόπος κατοικίας, ο κοινωνικός περίγυρος, οι συνθήκες, το άτομο θα έχει μόνο την ίδια του την ύπαρξη για να πορευτεί. Ο πυρήνας της ταυτότητάς μας, εμείς, παραμένουμε αναλλοίωτοι και αμετάβλητοι. Αυτός είναι και ο μόνος σταθερός παράγοντας στην ζωή μας. Με γνώμονα αυτούς τους στίχους συνεχίζει με ίδιο συνυποδηλωτικό ύφος και λόγο, «*Εσύ γεννάς τη θάλασσα/ και χτίζεις το καράβι*». Με άλλα λόγια, το ίδιο το άτομο είναι υπεύθυνο για την μοίρα του και την κατεύθυνση που θα δώσει στη ζωή του. Η δύναμη που έχει ένα έλλογο ον να δημιουργήσει την δική του πορεία και να αντιμετωπίσει την ζωή και τις προκλήσεις τις καθημερινότητας είναι αξεπέραστη και όλη βρίσκεται στα χέρια του. Στη συνέχεια, με την ίδια πάλι αποστροφή προς τον ίδιο του τον εαυτό, το ποιητικό υποκείμενο εκφράζεται μέσω των

στίχων «είσαι το εδώ και το αλλού/ είσαι η γιορτή του γυρισμού /το δάκρυ του αποχωρισμού». Αυτοί οι στίχοι μπορούν να ερμηνευτούν ως ένας τρόπος να εξυψώσει τον εαυτό του, καθώς αυτός είναι η πηγή της δύναμης και της αντοχής του και με την βοήθειά του μπορεί να ξεπεράσει όσα βγαίνουν στο διάβα του. Η εσωτερική δύναμη κρατά το άτομο στην επιφάνεια και το βοηθά να σταθεί μέσα σε έναν αβέβαιο κόσμο. Ακόμη, με τους επόμενους τέσσερις στίχους «Και το ταξίδι σου είσαι εσύ/ είσαι το κύμα το νησί/ είσαι ο αέρα το πανί/ και τ' άσπρο μου μαντήλι» υποδηλώνεται η σημασία του εαυτού και της αυτοαναγνώρισης στο ταξίδι της ζωής. Ο εαυτός του κάθε ατόμου αντιπροσωπεύεται ως το ταξίδι του, το κύμα και το νησί που εξερευνά στο ταξίδι της ζωής. Λειτουργεί σαν τον αέρα που φουσκώνει το πανί του ταξιδιού της ζωής και δίνει ώθηση. Το λευκό μαντήλι αντιπροσωπεύει την αγνότητα και την ανανέωση που επιζητά ο κάθε ταξιδευτής. Συνολικά, οι στίχοι αυτοί υπενθυμίζουν την σημασία της αυτογνωσίας στην πορεία του βίου. Η τελευταία στροφή αποτελείται από τέσσερις στίχους «Φεύγεις και πας που ταξιδεύεις/ δρόμοι ανοιχτοί τα σύνορά σου είναι όπου αντέχεις/ Όλα είναι αλλού κι όλα για λίγο/ όταν δεν ξέρεις πως ο δρόμος σου είσαι εσύ». Αντιπροσωπεύουν την στιγμή της συνειδητοποίησης πως η αναζήτηση του εαυτού του κάθε ατόμου είναι καθοριστική για το ταξίδι της ζωής. Πάντοτε υπάρχει η ελευθερία και η δυνατότητα να εξερευνήσει κανείς νέα μονοπάτια, είτε αυτά αφορούν έναν τόπο, είτε πρόκειται για πνευματικά σύνορα που ξεπερνιούνται και το άτομο οδεύει στην κατάκτηση της ελευθερίας τους. Όταν δεν γνωρίζει ο άνθρωπος τον εαυτό του και σε γενικές γραμμές δεν έχει αυτοσυνείδηση και αυτογνωσία, συνεπάγεται πως δεν έχει και σαφή κατεύθυνση για το παρόν και το μέλλον του. Οι αποφάσεις και ο τρόπος που δρα κανείς καθορίζουν την μετέπειτα πορεία του. Επομένως, ο καθένας από εμάς είναι ο ίδιος ο δρόμος που ακολουθεί στην ζωή του.



Η «Παράκληση» σε μουσική, στίχους και ερμηνεία του Αλκίνοου Ιωαννίδη βρίσκεται στον δίσκο «Ανεμοδείκτης» που κυκλοφόρησε το 1999. Με τους πρώτους στίχους γραμμένους με εξομολογητικό και προσωπικό ύφος «Περπάτησα πάρα πολύ/ και τα φτερά μου τα 'χω χάσει» αναφέρεται στην απώλεια της ελευθερίας και της ελπίδας. Το ποιητικό υποκείμενο έχει περπατήσει τόσο πολύ, κυριολεκτικά και μεταφορικά, που έχει χάσει τη δυνατότητα να πετάξει, δηλαδή να ελπίζει και να ονειρευτεί για κάτι καλύτερο. Έπειτα, προβαίνει σε μία συνομιλία με μια ανώτερη δύναμη «Μα εσύ που δεν πατάς στη γη/ καν' την ψυχή μου να πετάξει...». Πρόκειται για έκκληση προς κάτι ύψιστο, για να τον βοηθήσει να επιβιώσει και να αντιμετωπίσει την δυστυχία και την δοκιμασία της εκρίζωσης που υφίσταται. Η ανώτερη αυτή μορφή, δεν φαίνεται να είναι γήινη και ταυτόχρονα γνωρίζει καλά τον πόνο και την δυστυχία, ώστε να μπορεί να βοηθήσει τις ψυχές όσων την έχουν ανάγκη να απελευθερωθούν και να ανακτήσουν την ελπίδα να ονειρεύονται. «Μ' ένα αερόστατο να πάμε στο φεγγάρι,/ ένα αεράκι να μας πάρει...» αναφέρει στη συνέχεια, περιγράφοντας μια φανταστική, ιδεατή φυγή από την πραγματικότητα. Ο πρωταγωνιστής ονειρεύεται να ταξιδέψει και να απομακρυνθεί από την πραγματικότητα, αναζητώντας έτσι έναν τρόπο να ξεφύγει από τα προβλήματα και τον πόνο της καθημερινότητας. Στους δύο τελευταίους στίχους της πρώτης στροφής γράφει «Φωτιά κι αέρας να κάνουμε δική μας/ τη μικρή ζωή μας...» εκφράζει την έντονη επιθυμία για ελεύθερη ζωή, χωρίς περιορισμούς και φραγμούς. Η φράση «φωτιά κι αέρας» συμβολίζει την ένταση και την επιθυμία για ελευθερία, ανεξαρτησία και αναζήτηση της αυτο-έκφρασης. Με τους επόμενους τέσσερις στίχους «Είναι η καρδιά μου μια αυλή/ σ' ένα κελί που όλο μικραίνει./ Μα εσύ που έχεις το κλειδί/ έλα και πες μου το γιατί...» περιγράφει ένα αίσθημα απομόνωσης και ανασφάλειας, κατά το οποίο η καρδιά αισθάνεται σαν να βρίσκεται σε έναν κλειστό χώρο που συνεχώς στενεύει και πιέζεται. Εδώ μοιάζει να απευθύνεται σε έναν ιδεατό συνομιλητή, σε κάποιον που έχει τη δύναμη ή την εξουσία να ανοίξει την καρδιά και να δώσει απαντήσεις σε αυτό το αίσθημα της απομόνωσης και της ανασφάλειας. Με τους αμέσως επόμενους τέσσερις στίχους «Σε κάποια θάλασσα που ο ήλιος τη ζεσταίνει,/ το όνειρό μου ξαποσταίνει.../ Νερό κι αρμύρα να κάνουμε δική μας/ τη μικρή ζωή μας» προσομοιάζει έναν τόπο ευτυχίας και ελευθερίας, όπου ο ήλιος, η φύση αναθερμαίνουν το όνειρο. Στόχος του πρωταγωνιστή είναι να αποκτήσει μια ζωή γεμάτη με ευχάριστες εμπειρίες και να βρεθεί σε έναν τόπο που του ταιριάζει και μπορεί να λειτουργήσει ως βάση για να οικοδομήσει τα όνειρά του. Η τρίτη στροφή ξεκινά με δύο στίχους που φανερώνουν τον συναισθηματικό του κόσμο «Έχω ένα κόμπο στο λαιμό/ και μια θηλιά που όλο στενεύει». Εδώ, κυρίαρχο είναι το αίσθημα πίεσης, άγχους και αδυναμίας. Ο κόμπος στο λαιμό και η θηλιά που στενεύει αντιπροσωπεύουν την αίσθηση καταπίεσης και πνιγμού που μπορεί να αντιμετωπίζει κανείς σε δύσκολες

καταστάσεις. «Έλα και κάνε μουσική/ την τρέλα που με διαφεντεύει...» αναφέρει στη συνέντευξη και εκφράζει έντονα την επιθυμία για συναισθηματική απελευθέρωση και μετουσίωση των δυσκολιών της ζωής σε μουσική. Πιστεύει, με άλλα λόγια, ότι η μουσική μπορεί να βοηθήσει τις σκέψεις να ανεξαρτητοποιηθούν και να προάγουν την αυτοέκφραση. Έπειτα, με τους τέσσερις τελευταίους στίχους του τραγουδιού «Κι αν είναι οι νότες και οι λέξεις αφελείς,/ τραγούδησέ τες να χαρείς.../ Μ' ένα τραγούδι να κάνουμε δική μας/ τη μικρή ζωή μας...» εξυψώνει την μουσική και τον ρόλο της σε δυσχερείς καταστάσεις. Έχει τη δύναμη να οδηγήσει το άτομο στην συναισθηματική και πνευματική του απόδραση και ευδαιμονία. Αν και οι νότες και οι λέξεις έτσι από μόνες τους μοιάζουν ανούσιες και αφελείς, ο στίχος μπορεί να τις ενώσει και να επιτελέσουν τον ρόλο τους.



QR code 4

Το τραγούδι «Στην αγορά του κόσμου» βρίσκεται κι αυτό στον δίσκο «Ανεμοδείκτης» που κυκλοφόρησε το 1999. Ο τίτλος του τραγουδιού είναι ίδιος με τον τίτλο του πρώτου του δίσκου που κυκλοφόρησε το 1993. Το τραγούδι αφορά την ανθρώπινη αναζήτηση για ελευθερία, αυτοέκφραση και αυτοπραγμάτωση σε έναν κόσμο γεμάτο προκλήσεις και αντιφάσεις. Οι στίχοι αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης εμπειρίας και την ανάγκη για αυθεντικότητα και αυτοπραγμάτωση σε έναν κόσμο που συχνά φαίνεται να φανερώνει το άδικο και απρόσιτο πρόσωπό του στους ανθρώπους. Με τους πρώτους στίχους «Χαμένος μες στο πουθενά/ δε θα βρεθώ ποτέ ξανά/ στην πρώτη μου πατρίδα» αναφέρεται στην αίσθηση απώλειας και απομόνωσης που βιώνει ο χαρακτήρας. Μεταξύ άλλων φαίνεται να νιώθει χαμένος και αποξενωμένος από την πρώτη του πατρίδα, καθώς όπως αναφέρει δεν θα βρεθεί εκεί ποτέ ξανά. Η απώλεια της πατρογονικής γης, της πρώτης πατρίδας, της ταυτότητας εντείνει την ανασφάλεια. Έπειτα, με τους έξι επόμενους στίχους «Έψαξα μέσα μου βαθιά/ κι είδα μονάχα ερημιά/ και πουθενά δε σε είδα./ Άσε με πάλι να σε δω,/ έλα για λίγο

φως μου/ κι ύστερα φύγε κι ας χαθώ/ στην αγορά του κόσμου» εκφράζεται η βαθιά απογοήτευση και η ανάγκη για εσωτερική αναζήτηση. Μέσα στο ποιητικό υποκείμενο επικρατεί ερημιά, όπως δηλώνει μεταφορικά και αναζητά απεγνωσμένα λίγο φως από το άτομο που έχει δίπλα του, ακόμη κι αν αυτό χαθεί ακριβώς μετά. Τέλος, με τους τελευταίους στίχους «Πουλιά σ' άδεια μαγαζιά/ δυο παραμύθια, δυο φιλιές/ κι όλα τα όνειρά μου./ Σ' αυτόν τον κόσμο τον καλό/ χαρίζω, ψάχνω και ζητώ/ και κλέβω τη χαρά μου» δηλώνει την έντονη απογοήτευση, καθώς αναζητά την προσωπική ευτυχία. Ζει μέσα σε έναν κόσμο αδιάφορα, με αποτέλεσμα όσα έχει να δώσει, όπως η ελπίδα και η αγάπη να μένουν αναξιοποίητα. Ισχυρή είναι και η απελπισία του, διότι έχουν χαθεί οι αξίες που είναι απαραίτητες για να πορευτεί κανείς ικανοποιητικά στον κόσμο.



QR code 5

Το 2009 στο άλμπουμ «Νεροποντή» βρίσκεται το τραγούδι «Πατρίδα», ένα από τα πιο εμβληματικά του δίσκου. Δυνατό, καθηλωτικό, έντονο, αυτοβιογραφικό, εκρηκτικό. Αυτά είναι πέντε από τα επίθετα που όσα και να το προσδιορίσουν, από κανένα δεν μπορεί να χαρακτηριστεί απόλυτα.

Ξεκινώντας ασθματικά με έναν λυρικό στίχο γεμάτο λυγμό «Λοιπόν αγρίεψε ο κόσμος σαν καζάνι που βράζει,/ σαν το αίμα που στάζει, σαν ιδρώτας θολός», ο στιχουργός περιγράφει μια έντονη και έκρυθμη κατάσταση γεμάτη βία και έτοιμη να ξεχειλίσει. Η εικονογραφία που χρησιμοποιείται με τη σύγκριση του κόσμου με ένα καζάνι που βράζει, με αίμα και ιδρώτα, προβάλλει το αίσθημα της απελπισίας και της ανασφάλειας. Ο πόλεμος, η κοινωνική ταραχή, οι ανισότητες και ο φόβος είναι οι κυρίαρχες καταστάσεις. Στο τραγούδι πλέκονται

κοινωνικοπολιτικά γεγονότα, τόσο οι προσωπικές μνήμες και τα βιώματα του μουσικού από την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο, το Βελιγράδι στο οποίο βρισκόταν την τραγική περίοδο των βομβαρδισμών, τα πολιτικά παιχνίδια των Βαλκανίων, η μεγαλομανία της εποχής, όσο και η αστυνομοκρατία και το τραγικό περιστατικό με τους τέσσερις απανθρακωμένους ανθρώπους στο κτίριο Μαρούση τον χειμώνα το 1991 που παρά την προσπάθεια κατάσβεσης της πυροσβεστικής υπήρχαν εμπόδια από τα ΜΑΤ¹⁰⁴.

«Πότε πότε γελάμε, πότε κάνουμε χάζι/ και στα γέλια μας μοιάζει να γλυκαίνει ο καιρός» αναφέρει στη συνέχεια. Τέτοια είναι η φύση του ανθρώπου, να βρίσκει χαρά και γλυκύτητα ακόμη και μέσα στις δυσκολίες για να μπορέσει να επιβιώσει. Το γέλιο έχει τη δύναμη να «γλυκάνει τον καιρό», να έρθει κάποια, έστω πρόσκαιρη, μορφή ανακούφισης. Όμως σε καμία περίπτωση η «Πατρίδα» δεν είναι ένα αισιόδοξο τραγούδι, αντιθέτως ένα άκρως ρεαλιστικό και κοινωνικό. Έπειτα, με τους στίχους «Μα όταν κοιτάζω τις νύχτες τις ειδήσεις να τρέχουν/ ξέρω ότι δεν έχουν νέα για να μου πουν./ Ήμουν εγώ στη φωτιά κι ήμουν εγώ η φωτιά/ είδα το τέλος με τα μάτια ανοιχτά» παρατηρούμε ότι πλέον έχει κανονικοποιηθεί η πραγματικότητα και οι ειδήσεις δεν έχουν τίποτα να προσθέσουν στο ποιητικό υποκείμενο. Βλέπει να γεγονότα με τα ίδια του τα μάτια, τα βιώνει, είναι μέρος της κατάστασης, όχι ένας απλός θεατής. Η εμπειρία που περιγράφει είναι εσωτερική και η αντίληψη της υπάρχουσας κατάστασης βιωματική.

Η δεύτερη στροφή ξεκινά με τέσσερις εκρηκτικούς στίχους, «Είδα τον πόλεμο φάτσα, τη φυλή και ράτσα/ προδομένη από μέσα απ' τους πιο πατριώτες/ να 'χουν τη μάνα μου αιχμάλωτη με το όπλο στο στόμα/ τα παιδιά τους στολίζουν σήμερα τη Βουλή». Οι λέξεις αυτές περιγράφουν την ωμή πραγματικότητα, την έντονη και πικρή εμπειρία του πολέμου και των συνεπειών του. Ο πρωταγωνιστής ήρθε πρόσωπο με πρόσωπο με τον πόλεμο και συνειδητοποίησε, αυτό που έγραφε και ο Θουκυδίδης χιλιάδες χρόνια πριν, ότι σε εμπόλεμες καταστάσεις οι λέξεις χάνουν το νόημά τους. Έτσι κι εδώ λοιπόν, οι πιο πατριώτες κατέληξαν να είναι προδότες. Η εικόνα της μάνας με το όπλο στο στόμα από τους πατριώτες και τα παιδιά τους που σήμερα στολίζουν την Βουλή αποτελεί αντίθεση και υπογραμμίζει την κοινωνική αναστάτωση και τον εξευτελισμό των αξιών. Στη συνέχεια, με τους στίχους «Κάτω από ένα τραπέζι, το θυμάμαι σαν τώρα,/ με μια κούπα σταφύλι στου βομβαρδισμού την ώρα/ είδα αλεξίπτωτα χίλια στον ουρανό σαν λεκέδες/ μου μιλούσε ο πατέρας μου για να μη φοβηθώ/ "Κοίταξε τι ωραία που πέφτουν, τι ωραία που πέφτουν..."» περιγράφεται μια δραματική σκηνή

¹⁰⁴ https://www.alfavita.gr/koinonia/404461_oi-tesseris-poy-skotothikan-sto-ktirio-k-maroyisi

κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ο πρωταγωνιστής κάνει μία αναδρομή και θυμάται τα γεγονότα από όταν τα έζησε ως παιδί και έμειναν χαραγμένα στην μνήμη του. Χωρίς να έχει αντίστοιχες εμπειρίες και εικόνες προσπαθούσε να αντιστοιχίσει όσα βλέπει και ζει με όσα ήδη γνωρίζει. Τα αλεξίπτωτα στον ουρανό μοιάζουν στο νου του με λεκέδες που λερώνουν την καθημερινότητά τους και αμαυρώνουν τη ζωή τους. Στο σημείο αυτό διεγείρεται το συναίσθημα του αναγνώστη μέσα από τον ευθύ λόγο. Εδώ μιλά ο πατέρας στο τότε μικρό παιδί για να το παρηγορήσει και να του δώσει θάρρος να ατενίσει τις δύσκολες στιγμές, παρουσιάζοντας του με λυρικό τρόπο την δραματική κατάσταση.

Η τρίτη στροφή ξεκινά με αναφορές σε ιστορικά γεγονότα, «Είδα γονείς ορφανούς, ο ένας παππούς απ' τη Σμύρνη/ στη Δράμα πρόσφυγας πήγε να βρει βουλγάρικη σφαίρα/ κι ο άλλος Κύπριος φυγιάς στο μαύρο τότε Λονδίνο/ στα είκοσι επτά του στα δύο τον κόψανε οι Ναζί». Στους στίχους αυτούς γίνεται αναφορά σε προσωπικές ιστορίες ανθρώπων που επηρεάστηκαν από τον πόλεμο και τις συνέπειές του. Αναδεικνύεται η ανθρώπινη τραγωδία και κτηνωδία και προβάλλονται ανείπωτες καταστάσεις. Σε εμπόλεμες περιόδους, το δικαίωμα στην ανθρώπινη ζωή απειλείται και οι άνθρωποι για να προφυλαχθούν αναζητούν καταφύγιο σε γειτονικά κράτη. «Είδα μισή Λευκωσία, βουλιαγμένη Σερβία/ στο Βελιγράδι ένα φάντασμα σ' άδειο ξενοδοχείο/ αμερικάνικες βόμβες και εγώ να κοιμάμαι/ αύριο θα τραγουδάνε στις πλατείας τη γιορτή», γράφει στη συνέχεια και αναφέρεται σε διάφορες σκηνές και εμπειρίες που έζησε ο δημιουργός κατά τη διάρκεια πολεμικών συγκρούσεων. Οι εικόνες καταστροφής και χάους, η εγκατάλειψη, η κατεδάφιση είναι η τραγική καθημερινότητα της εποχής. Η αναφορά σε αμερικάνικες βόμβες και την καθημερινότητα που συνεχίζεται ακόμα και μέσα σε αυτήν την αναταραχή, αποτελεί ένα ισχυρό σχόλιο για την ανθρώπινη ανθεκτικότητα και τη συνέχεια της ζωής ακόμα και στις πιο δύσκολες στιγμές. Με τους επόμενους σπαρακτικούς στίχους «Είδα κομμάτια το κρέας μες στα μπάζα μιας πόλης/ είδα τα χέρια, τα πόδια, πεταμένα στη γη» περιγράφει με ζωντανές εικόνες, την σκληρή και φρικαλέα πραγματικότητα του πολέμου. Σκηνές καταστροφής, βίας και απανθρωπιάς. Κομμάτια σάρκας απλωμένα στα σκουπίδια της πόλης, για να θυμίζει το εύθραυστο και εφήμερο της ανθρώπινης ζωής. Η εικόνα των χεριών και των ποδιών που έχουν πεταχτεί στο έδαφος δείχνουν την ανθρώπινη απώλεια και την βιαιότητα που έχει υποστεί το μέρος. Ο δημιουργός είναι οπτικοακουστικός μάρτυρας αυτών των γεγονότων και καταφέρνει να μας μεταλαμπαδεύσει με γλαφυρό τρόπο τις εσωτερικές συγκρούσεις και την καταπάτηση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Με τους στίχους «Είδα να τρέχουν στο δρόμο με τα παιδιά τους στον ώμο/ κι εγώ τουρίστας με βίντεο και φωτογραφική» περιγράφεται η αντίφαση ανάμεσα στην ανθρώπινη συμπόνια και την

αποστασιοποίηση του απλού ανθρώπου από όσα συμβαίνουν. Η απάθεια είναι έκδηλη που ο άνθρωπος μοιάζει να μην μπορεί να ανταποκριθεί με αποτέλεσμα να απομακρύνεται και να μοιάζει με αμέτοχο τουρίστα. Με τον στίχο αυτό αναδεικνύεται η έλλειψη συναίσθησης που μπορεί να αισθάνεται κάποιος παρατηρώντας της καταστροφή και την ανθρώπινη δυστυχία από απόσταση, ενώ από την άλλη πλευρά ορισμένοι συνάνθρωποί του πρέπει να την αντιμετωπίσουν απευθείας.

Η τέταρτη στροφή ξεκινά με τους στίχους «Εδώ στην άσχημη πόλη που απ' την ανάγκη κρατιέται/ ένας λαός ρημαγμένος μετάλλια ντόπα ζητάει/ Ολυμπιάδες κι η χώρα ένα γραφείο τελετών». Εδώ ο δημιουργός περιγράφει μία κοινωνία σε κατάσταση απόγνωσης, έναν λαό ρημαγμένο που υποφέρει. Η αναφορά του σε «μετάλλια ντόπα» υποδηλώνει την απελπισία και την ανάγκη για έναν τρόπο επιβίωσης που για να επιτευχθεί χρησιμοποιούνται αμφιλεγόμενες πρακτικές και παράνομα μέσα. Ο πληθυντικός στην λέξη «Ολυμπιάδες» χρησιμοποιείται με ύφος ειρωνικό και αναφέρεται στην προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα. Οι «Ολυμπιάδες» σε συνδυασμό με την χώρα που μοιάζει με ένα «γραφείο τελετών» δημιουργούν μία αντίθεση και υποδηλώνουν την αίσθηση της κενότητας και της απομάκρυνσης από αξίες και ιδανικά, με την κοινωνία να είναι εστιασμένη στην εικόνα που προβάλλει και όχι στην ουσιαστική αντιμετώπιση των προβλημάτων της. Αναδεικνύει έτσι ένας είδος εφήμερου ψευτοπολιτισμού και μιας αγωνιώδους «ανάπτυξης», ενέργειες οι οποίες δεν λύνουν τις δυσκολίες, αντιθέτως τις τοποθετούν κάτω από το χαλί. Ο επόμενος στίχος είναι γραμμένος σε πρώτο ενικό και έχει μια αίσθηση απεύθυνσης, «Θα σου ζητήσω συγγνώμη που σε μεγάλωσα εδώ». Μοιάζει να απευθύνεται ο πατέρας της δεύτερης στροφής στο παιδί του, απολογούμενος για όσα βιώνει. Εκφράζει την λύπη για τις συνθήκες που ζει και μεγαλώνει το παιδί του. Με τους στίχους «Τους είχα δει να γελάνε οι μπάτσοι/ κι απ' την Ομόνοια να πετάν δακρυγόνα στο πυροσβεστικό/ στο παράθυρο εικόνισμα άνθρωποι σαν λαμπάδες/ και τα κανάλια αλλού να γυρνούν το φακό» αναφέρεται στα γεγονότα του κτιρίου Μαρούση, τα οποία προαναφέρθηκαν. Η αστυνομοκρατία, η ρίψη δακρυγόνων, η απανθράκωση των ανθρώπων και η ενέργεια των μέσων ενημέρωσης να στρέψουν αλλού την προσοχή του φιλοθεάμονος κοινού με σκοπό να τον απομακρύνουν από την πραγματική εικόνα και την κοινωνική αναταραχή, επιβεβαιώνει την ηθική αποχαλίνωση. Με τους τελευταίους στίχους αυτής της στροφής «Και είδα ξεριζωμένους να περνούν τη γραμμή/ για μια πόρνη φτηνή ή για καζίνο και πούρα./ Έτσι κι αλλιώς μπερδεμένη η πίστη μας, η καημένη,/ ο Σολωμός με Armani και την καρδιά ανοιχτή» περιγράφεται μια κατάσταση κοινωνικής αποξένωσης και παρακμή, κατά την οποία οι άνθρωποι είναι ξεριζωμένοι και αναζητούν αποδράσεις ή απολαύσεις μέσω

εναλλακτικών μέσων όπως τα καζίνο, τα πούρα και η πόρνη. Η αναφορά στον Σολωμό και τον Αρμανί υπογραμμίζει την πνευματική σύγχυση των πολιτών και τονίζεται η αντίθεση μεταξύ παραδοσιακής και ιστορικής ταυτότητας από τη μία και του σύγχρονου καταναλωτικού πνεύματος από την άλλη. Αυτοί οι στίχοι απεικονίζουν μια κατάσταση όπου η πίστη και η πνευματική αφοσίωση είναι μπερδεμένες και οι άνθρωποι επιλέγουν την απόδραση και την ελευθερία μέσω καταναλωτικών αγαθών.

Η τελευταία στροφή ξεκινά με τους στίχους «Δε θέλω ο εαυτός μου να΄ ναι τόπος δικός μου/ ξέρω πως όλα αν μου μοιάζαν, θα ΄ταν αγέννητη η γη/ δε με τρομάζει το τέρας ούτε κι ο άγγελός μου/ ούτε το τέλος του κόσμου». Επιλέγει ένα σχήμα άρσης θέσης, ώστε να μας εκφράσει τι είναι εκείνα που δεν φοβάται και δεν τον τρομάζουν, για να καταλήξει σε όσα τον ανησυχούν. Μέσω αυτών των στίχων φαίνεται να αντιλαμβάνεται την ατομική του ταυτότητα το ποιητικό υποκείμενο και ταυτόχρονα να δέχεται το διαφορετικό. Δεν επιθυμεί ο εαυτός του να είναι ένας τόπος που να ανήκει μόνο σε αυτόν. Αντιθέτως, αναγνωρίζει την αξία της ποικιλομορφίας και της διαφορετικότητας στον κόσμο. Δεν φοβάται το άγνωστο ή το αναπόφευκτο, όπως τα τέρατα ή τους αγγέλους, ή ακόμη και το τέλος του κόσμου, γεγονός που υποδηλώνει μια αίσθηση αποδοχής και ειρήνης με τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του. Έπειτα συνεχίζει αναφερόμενος σε όσα πραγματικά τον τρομάζουν. Γράφει χαρακτηριστικά «Με τρομάζεις εσύ./ Με τρομάζεις, ακόμα, οπαδέ της ομάδας/ του κόμματος σκύλε, της οργάνωσης μάγκα/ διερμηνέα του Θεού, ρασοφόρε γκουρού/ τσολιαδάκι φτιαγμένος, προσκοπάκι χαμένο/ προσεύχεσαι και σκοτώνεις/ τραυλίζεις ύμνους οργής./ Έχεις πατρίδα το φόβο, γυρεύεις να βρεις γονείς/ μισείς τον μέσα σου ξένο» και φαίνεται να απευθύνεται σε άτομα που υιοθετούν εξτρεμιστικές ιδεολογίες ή πρακτικές, ανεξαρτήτως πολιτικής ή θρησκευτικής προέλευσης. Αναφέρεται σε εκείνους που φανατίζονται και είναι μισαλλόδοξοι. Εκφράζει φόβο και αγανάκτηση για την εξουσία ή την επιρροή των ατόμων που εξουσιάζουν, γι΄ αυτό και τους χαρακτηρίζει με ειρωνικές φράσεις, όπως «οπαδοί της ομάδας», «του κόμματος σκύλε», «της οργάνωσης μάγκα». Αυτοί οι άνθρωποι παρουσιάζονται ως διερμηνείς του Θεού, εξουσιαστές, φονιάδες και προωθητές του μίσους και της βίας. Με τους στίχους αυτούς ο δημιουργός καταγγέλλει τον φόβο και το μίσος που ενδυναμώνουν αυτοί οι άνθρωποι, απομακρύνοντας τους εαυτούς τους και κατά συνέπεια όλη την κοινωνία από ουσιαστικές έννοιες, όπως είναι η ενσυναίσθηση, η ανθρωπιά και η αλληλεγγύη.

Οι δύο καταληκτικοί στίχοι «Κι όχι, δεν καταλαβαίνω/ δεν ξέρω που πατώ και που πηγαίνω» εκφράζουν την ανασφάλεια του πρωταγωνιστή και την άρνησή του να αποδεχτεί την

προιούσα κατάσταση. Μοιάζει να έχει χάσει τον προσανατολισμό του στη ζωή και να τον έχει επηρεάσει η κοινωνική σύγχυση. Εκφράζει την αμφιβολία του για το μέλλον και την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθήσει. Προσπαθεί να επιβιώσει μόνος του, αντιμέτωπος με ένα λαό που κρατιέται από εθνικοπατριωτικές συμπεριφορές και πρότυπα, με βαθιά ριζωμένα ρατσιστικά αισθήματα και με έντονα συναισθηματικά κενά. Οι στίχοι αυτοί φαίνεται να δημιουργούν έναν διάλογο με τον Διονύση Σαββόπουλο. Στο άλμπουμ του «Είκοσι χρόνια δρόμος» που κυκλοφόρησε το 1983 υπογράφει ο ίδιος το τραγούδι με τίτλο «Τσάμικο». Στους στίχους του οποίου διαβάζουμε το εξής «η Ελλάδα που αντιστέκεται η Ελλάδα που επιμένει/ κι όποιος δεν καταλαβαίνει δεν ξέρει που πατά και που πηγαίνει».



QR code 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ ΜΕΣΩ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ – ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

4.1 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Α ΛΥΚΕΙΟΥ

Το θέμα του προσφυγικού μπορεί να ενταχθεί σε μαθήματα όπως η ιστορία, η κοινωνική και πολιτική αγωγή, τα νέα ελληνικά, τα οποία συμπεριλαμβάνουν την γλώσσα και την λογοτεχνία. Η πρώτη διδακτική πρόταση αφορά το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας. Σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών του 2021¹⁰⁵, πρόκειται για μάθημα «ανοικτό ως προς το περιεχόμενο», σε δημόσιο και ιδιωτικό χώρο εκπαίδευσης.

Διδακτικό σενάριο και δημιουργική πρόταση 1

Θέμα: Η εμπειρία των προσφύγων της Κύπρου

Διδακτικό αντικείμενο: Νεοελληνική γλώσσα, Νεοελληνική Λογοτεχνία

Θεματική ενότητα: Πρόσφυγες, κοινωνικά θέματα, αφήγηση, περιγραφή, ψηφιακά μέσα

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Σύντομη περιγραφή: Σε αυτές τις δύο διδακτικές ώρες οι μαθητές θα έρθουν σε επαφή με τα γεγονότα της Κύπρου, μέσω μιας δεκαπεντάλεπτης αφήγησης αυτών. Έπειτα, θα ενημερωθούν με βιογραφικά στοιχεία για τον Αλκίνοο Ιωαννίδη και θα ακούσουν μέσω διαδραστικού πίνακα το τραγούδι «Μια χούφτα γη». Οι μαθητές εκτός από την αισθητική τέρψη που θα αποκομίσουν, θα προβληματιστούν και θα ευαισθητοποιηθούν. Παράλληλα, θα εξοικειωθούν με τα ψηφιακά μέσα, καθώς θα έχουν να διεκπεραιώσουν εργασία.

Στόχοι:

1. Να γνωρίσουν οι μαθητές την ιστορία των γεγονότων της Κύπρου το 1974 και τις επιπτώσεις τους στους πρόσφυγες.
2. Να κατανοήσουν τη σημασία της αλληλεγγύης και της ανθρωπιστικής βοήθειας.
3. Να ανακαλύψουν την δυνατότητα της τέχνης να αποτυπώνει τον ανθρώπινο πόνο.
4. Να αναπτύξουν δεξιότητες στην χρήση νέων τεχνολογιών για την έρευνα και την παρουσίαση πληροφοριών.

¹⁰⁵ [ΦΕΚ 5770/Β/10-12-2021](#)

5. Να μπορούν να κατανοήσουν την ιστορικότητα ενός κειμένου και τον τρόπο που αποδίδει την πραγματικότητα (2021).

Διαδικασία

1. Εισαγωγή (20 λεπτά):

- Παρουσίαση του ιστορικού πλαισίου των γεγονότων της Κύπρου το 1974 μέσω αφήγησης και προβολής ενός σύντομου βίντεο¹⁰⁶. Αν το βίντεο είναι εκτενέστερο, όπως το προτεινόμενο, προβάλλονται μόνο 3 έως 5 λεπτά αυτού, με σκοπό να εντάξει τους μαθητές στο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο και να τους παρακινήσει για την συνέχιση της προβολής.
- Συζήτηση για τις επιπτώσεις των γεγονότων στους πολίτες.

Συζήτηση για τον Αλκίνοο Ιωαννίδη και συσχετισμός του βίου του με τα γεγονότα.

2. Κύριο μέρος (50 λεπτά)

- Ο διδάσκων/ η διδάσκουσα θα διαβάσει το τραγούδι «Μια χούφτα γη» και έπειτα θα προβάλει το videoclip του τραγουδιού.
- Με την εφαρμογή Twee θα δημιουργήσει ερωτήσεις σχετικές με το τραγούδι και θα τις διαμοιράσει στους μαθητές για μια σύντομη γραπτή δοκιμασία κλειστού τύπου.
- Θα ακολουθήσει συζήτηση.

3. Δημιουργική διαδικασία (30 λεπτά)

- Δίνεται χρόνος 30 λεπτών, ώστε οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν τα ψηφιακά μέσα και να δημιουργήσουν με βάση το τραγούδι και τα ιστορικά γεγονότα. Θα χωριστούν σε τρεις ομάδες.
- Η εργασία της πρώτης ομάδας θα είναι μέσω της εφαρμογής canva να σχεδιάσουν μία αφίσα σχετική με μία υποτιθέμενη εκδήλωση με θέμα «Ψυχολογικές επιπτώσεις των προσφύγων: μια ματιά στο Κυπριακό». Συνεπώς, θα χρειαστεί να μεταβούν στην αίθουσα της πληροφορικής ή να εργαστούν με tablet που προσφέρονται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα. Ως ομάδα ανταλλάσσουν απόψεις, συνομιλούν, όμως ο κάθε μαθητής μεμονωμένα δημιουργεί το δικό του έργο. Έτσι, δουλεύουν συνεργατικά και αναπτύσσουν επικοινωνιακές δεξιότητες.

¹⁰⁶https://www.youtube.com/watch?v=YMb_54s9GiU&t=140s&ab_channel=%CE%86%CE%BC%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%93%CE%B5%CF%89%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE

- Η εργασία της δεύτερη ομάδας απαιτεί συνεργασία σε υψηλότερο βαθμό. Θα πρέπει να δημιουργήσουν μία πεντάλεπτη ιστορική εκπομπή στην εφαρμογή podcast. Αφού διαβάσουν το τραγούδι, να αναπτύξουν μια ελεύθερη συζήτηση επάνω σε αυτό, ανά στίχο, ανταλλάσσοντας απόψεις, όπως προηγήθηκε στο μάθημα.
- Στην τρίτη ομάδα θα δοθεί μία εικόνα, ένα ολιγόλεπτο βίντεο από τα γεγονότα της Κύπρου και ένα πρωτοσέλιδο εφημερίδας. Τα μέλη της ομάδας θα μοιράσουν το υλικό και θα πρέπει να δημιουργήσουν μια σύντομη πρωτοπρόσωπη αφήγηση σε πεζό ή ποιητικό λόγο που να συσχετίζεται με το περιεχόμενο που τους δόθηκε.

4. Ολοκλήρωση (20 λεπτά)

Διάλογος με τους μαθητές για τις εντυπώσεις και εμπειρίες τους από τις δημιουργικές δραστηριότητες.

Το μάθημα της πολιτικής παιδείας στην Α Λυκείου συνδυάζει αρκετά ευρύ πεδίο γνώσεων. Το κεφάλαιο 12 του βιβλίου αφορά την μετανάστευση και στην υποενότητα 12.2 συναντάμε το θέμα «Οι πρόσφυγες και η συμφωνία Σέγκεν». Η δεύτερη διδακτική πρόταση αφορά, λοιπόν, το συγκεκριμένο μάθημα.

Διδακτικό σενάριο και δημιουργική πρόταση 2

Διδακτικό αντικείμενο: Πολιτική παιδεία

Θεματική ενότητα: Πρόσφυγες, κοινωνικά θέματα, διάκριση του όρου πρόσφυγας και του όρου μετανάστης, επιπτώσεις, ανθρώπινα δικαιώματα, ψηφιακά μέσα

Χρονική διάρκεια: 1 διδακτική ώρα

Σύντομη περιγραφή: Σε αυτή τη διδακτική ώρα οι μαθητές θα αποσαφηνίσουν τον όρο πρόσφυγας και τον όρο μετανάστης, θα ενημερωθούν για την προσφυγική κρίση του 21^{ου} αιώνα, θα εξερευνήσουν τη δημιουργική έκφραση μέσω της γραφής και της μουσικής και θα αναζητήσουν τρόπους δράσης για την υποστήριξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Επιπλέον, θα αποκτήσουν αυτογνωσία μέσω της διερεύνησης των στάσεων και της συμπεριφοράς τους

απέναντι στους διαφορετικούς και θα αναπτύξουν αισθήματα αλληλεγγύης, σύμφωνα με το βιβλίο του καθηγητή και τους επιθυμητούς στόχους.¹⁰⁷

Στόχοι:

1. Η κατανόηση της προσφυγικής κρίσης και των προκλήσεών της.
2. Ανάλυση της έκφρασης κοινωνικών θεμάτων μέσω της μουσικής και της ποίησης.
3. Ανάπτυξη δεξιοτήτων γραπτής έκφρασης.
4. Εξοικείωση με τη χρήση ψηφιακών μέσων για τη δημιουργία και την παρουσίαση περιεχομένου.
5. Συζήτηση και βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών.
6. Η διαμόρφωση κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής συνείδησης και η υιοθέτηση ατομικών και συλλογικών στάσεων και πρακτικών για την πρόληψη και αντιμετώπιση των αντίστοιχων προβλημάτων της Ελλάδας, της Ευρώπης και του κόσμου. (2021)¹⁰⁸

Διαδικασία

1. Εισαγωγή (10 λεπτά)
 - Ανάγνωση της ενότητας που συμπεριλαμβάνει τον ορισμό του πρόσφυγα.
 - Προβολή ολιγόλεπτου ντοκιμαντέρ ή πλάνων αρχείου της κρατικής τηλεόρασης για την προσφυγική κρίση. Τα πλάνα μπορούν να ξεκινούν από το Κυπριακό και να κλείνουν με σύγχρονα προσφυγικά ρεύματα.
2. Κύριο μέρος (5 λεπτά)
 - Ακρόαση και ανάλυση του τραγουδιού «Ο δρόμος σου είσαι εσύ» του Αλκίνοου Ιωαννίδη. Όπως υπογραμμίζεται και στο προαναφερθέν ΦΕΚ, είναι θεμιτή η αξιοποίηση οπτικοακουστικού υλικού για να ενισχυθεί η εκπαιδευτική διαδικασία.
3. Δημιουργική διαδικασία (30 λεπτά)
 - Ζητείται από τους μαθητές να φανταστούν ότι είναι ένα αστέρι στον ουρανό που μπορεί να δει και να ακούσει όσα συμβαίνουν στον κόσμο. Έπειτα, γράφουν έναν σύντομο μονόλογο από την πλευρά του αστεριού ως εξωτερικοί παρατηρητές.

¹⁰⁷http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/pdf/8547/2596/22-0228-02_Politiki-Paideia_A-Lykeiou_Vivlio-Mathiti/

¹⁰⁸ file:///C:/Users/user/Downloads/politikh_paideia_a_lykeiou_ps_fek_b932_2014.pdf

- Οι μαθητές καλούνται να ενσωματώσουν στο διήγημά τους έναν στίχο του τραγουδιού «Ο δρόμος σου είσαι εσύ».
- Με τον τρόπο αυτό θα προκληθεί η φαντασία τους και θα καλλιεργηθεί η δημιουργικότητά τους, καθώς θα εξερευνήσουν τις πολυδιάστατες εμπειρίες των προσφύγων μέσα από ένα ιδιαίτερο πρίσμα.

4. Ολοκλήρωση (15 λεπτά)

- Οι μαθητές διαβάζουν τα κείμενά τους και συζητούν μεταξύ τους.
- Ο διδάσκων χρησιμοποιεί όση ώρα οι μαθητές δημιουργούν την εφαρμογή Wooclap για τη δημιουργία δημοσκοπήσεων και ερωτήσεων κλειστού κυρίως τύπου σχετικές με το θέμα του προσφυγικού. Οι απαντήσεις εμφανίζονται στην οθόνη του διαδραστικού πίνακα. Στην συνέχεια, οι μαθητές με την χρήση tablet μπαίνουν στην εφαρμογή και απαντούν ανώνυμα στις ερωτήσεις.

Η επόμενη διδακτική πρόταση αφορά το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Το πεδίο του είναι ευρύ και δίνεται η δυνατότητα στον διδάσκοντα να επιλέξει τα κείμενα, εντός και εκτός βιβλίου, που θεωρεί ότι επιτυγχάνουν τα μαθησιακά αποτελέσματα και επιτελούν τους στόχους των προγραμμάτων σπουδών. Στόχος της δημιουργικής πρότασης που θα ακολουθήσει είναι να καταφέρουν οι μαθητές να εξασκηθούν στις αφηγηματικές τεχνικές, στην οπτική γωνία του αφηγητή και στην χρήση των ρηματικών προσώπων, κατανοώντας σε βάθος τα νοήματα των κειμένων που τους δίνονται.

Διδακτικό σενάριο και δημιουργική πρόταση 3

Διδακτικό αντικείμενο: Νεοελληνική Λογοτεχνία

Θεματική ενότητα: Πρόσφυγες, κοινωνικά θέματα, ανθρώπινα δικαιώματα, ψηφιακά μέσα, αφηγηματικές τεχνικές, είδος του αφηγητή, ρηματικά πρόσωπα

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Σύντομη περιγραφή: Σε αυτές τις διδακτικές ώρες οι μαθητές θα προσεγγίσουν κείμενα με το ίδιο θεματικό κέντρο, δηλαδή το προσφυγικό. Θα κατανοήσουν τα κοινά τους σημεία και θα προβούν σε συγκρίσεις σχετικά με τους κειμενικούς δείκτες και συγκεκριμένα το είδος του αφηγητή και τα ρηματικά πρόσωπο. Τέλος, θα είναι σε θέση να δημιουργήσουν και να πειραματιστούν με εργαλεία της τεχνητής νοημοσύνης.

Στόχοι:

1. Οι μαθητές θα οξύνουν την κριτική σκέψη και θα βελτιώσουν την κατανόηση της λογοτεχνίας και της σημασίας της στην ανάδειξη των προσφυγικών εμπειριών.
2. Θα είναι σε θέση να εκφραστούν δημιουργικά αναπαριστώντας τις σκέψεις τους στο χαρτί.
3. Θα βελτιώσουν την επικοινωνία και την συνεργασία τους, κατά τη διάρκεια της συζήτησης.
4. Θα αναλύσουν και θα αξιολογήσουν προσφυγικές ιστορίες και οπτικές.
5. Θα ευαισθητοποιηθούν σε ζητήματα που αφορούν τους πρόσφυγες και θα αναπτύξουν συμπόνια και κατανόηση για τις ανθρώπινες εμπειρίες.

Διαδικασία

1. Εισαγωγή και παρουσίαση των δύο λογοτεχνικών κειμένων

- Προσέγγιση του όρου «πρόσφυγα». Αναφορά στην συγχρονία και την διαχρονία του.
- Ανάγνωση των στίχων «Μικρή βαλίτσα» του Αλκίνοου Ιωαννίδη.
- Προβολή κομματιού από το YouTube.
- Ανάγνωση αποσπάσματος από το βιβλίο της Ευγενίας Φακίνου, «Το έβδομο ρούχο», από τις εκδόσεις Καστανιώτη, 1995, σελ. 22-23 και σελ. 100-101

«Τεσσάρων ήταν το '22 η Περσεφόνη μας. Τη θυμάσαι, Ανδρόνικε; ... Εμ, βέβαια, γίνεται να μη τη θυμάσαι; ... Σε χαιρέταγε απ' τη βάρκα και σου φώναζε «μπαμπούλη, γρήγορα κάνε». Κι εσύ, με τον Κλεομένη, κάτι κανονίζατε στο μόλο όταν ήρθαν... Πρώτα ακούσαμε τα ποδοβολητά κι ύστερα τα «γκιαούρ, γκιαούρ» και φώτισε η νύχτα απ' τις δάδες που κρατάγανε οι Τσέτες. Σαν έπεσε το ωραίο σου κεφάλι στο νερό, κομμένο, πλημμύρισε η θάλασσα αίμα. Το παιδί σκλήριξε «μπαμπά μου, μπαμπούλη μου» κι εγώ ρίχτηκα στη θάλασσα. Γιατί; ... για να σε πάρω μαζί μου. Εσένα. Το ωραίο σου κεφάλι... Με τράβηξαν οι άλλοι με το ζόρι πάνω στη βάρκα. Και τραβώντας ξέφρενα κουπί, φτάσαμε το καϊκι του Αντρέα. Έπεσαν κι άλλα κεφάλια στη θάλασσα. Του Κλεομένη, του παραγιού του, του Περικλάκη, της Φρόσως. Το δικό σου, όμως, με ένοιαζε. Το ωραίο κεφάλι σου. Σ' αγαπώ πάντα, Ανδρόνικε. Μόνο εσένα αγάπησα... Το ξέρεις καλά... Ένα μόνο δε σου συγχωρώ... Όλο σε ρωτάω και ποτέ δε μου απαντάς... Για άλλα μου δίνεις μήνυμα, αλλά γι' αυτό ποτέ... Άλλη μια φορά σε ρωτάω, Ανδρόνικε. Ζει η Περσεφόνη μας ή πέθανε;...»

[...]

«Μετά την Καταστροφή, είχαμε πάει στη Χίο. Ήτονε κι άλλοι Μικρασιάτες εκεί. Σμυρνιοί, Αϊδινιώτες. Μέναμε όλοι σε κάτι αποθήκες λαδιού. Άμαθη όπως ήμουν, γρήγορα ξεπούλησα τα χρυσαφικά μας. Το βαφτιστικό σταυρό της Περσεφώνης είχα μόνο κρατήσει. Κι αυτόν τον πούλησα σ' ένα καϊκτσή για να μας πάει στην Καβάλα. Εκεί είχε συγγενείς ο Ανδρόνικος. Δυο αδελφές. Γιατί εκεί, στη Χίο, προκοπή δεν κάναμε. Οι ντόπιοι όλο «πρόσφυγοι» και «πρόσφυγοι» μας λέγανε. Κι όταν ζορίσανε πολύ τα πράματα, η Περσεφώνη άρχισε να φέρνει πότε κομμάτι ψωμάκι, πότε λίγες άψητες μαρίδες. Ζητιάνευε το κορίτσι μου!... Όχι, είπα, να μπαρκάρουμε καλύτερα για την Καβάλα. Χειρότερα αποδώ δε θα 'ναι!... Κι όμως, ήτονε... Οι κουνιάδες μου με διώζανε με το χειρότερο τρόπο. Έτσι φύγαμε πάλι... Όπου έβρισκα δουλειά, καθόμασταν. Εκεί έξω απ' την Καβάλα, σ' ένα χωριό, σταθήκαμε. Θα 'χα δουλειά ως το χειμώνα, είπε τ' αφεντικό. Κοιμόμασταν όλες οι εργάτριες με τα παιδιά μας στις αποθήκες που φυλάγανε τα καπνά. Βρώμαγε το νίτρο αλλά τι να κάναμε; Μας τάζε κιόλας ο αφέντης. Το μεσημέρι ψωμοτύρι και το βράδυ ντοματόρυζο, πλιγούρι, τέτοια. Μας κράταγε κάτι γρόσια για τα παιδιά, αλλά αν μπορούσαμε ας βρίσκαμε κι αλλού. Εμείς δουλεύαμε στα χωράφια, τα μωρά παίζανε πιο κει. Έτσι κυνηγώντας το τόπι της η Περσεφώνη είδε εκείνο το καταπληκτικό λουλούδι, ένα νάρκισσο. Μου το 'παν οι φίλες της, τ' άλλα κορίτσια... Πώς χάθηκε το παιδί μου;... Μυστήριο!... Κάπου θα μπερδεύτηκε και δε θα 'βρισκε το δρόμο να γυρίσει. Έτσι είχα σκεφτεί τότε κι είχα πάρει τους δρόμους.»

- Συζήτηση για τα θέματα που αναδεικνύουν τα δύο λογοτεχνικά κείμενα.

2. Ασκήσεις θεωρίας της λογοτεχνίας

Οι μαθητές καλούνται να διαχωρίσουν το λογοτεχνικό είδος που ανήκει το κάθε κείμενο που τους δόθηκε.

Στη συνέχεια, εντοπίζουν τα ρηματικά πρόσωπα που κυριαρχούν και εξηγούν την λειτουργία τους.

Βρίσκουν το είδος του αφηγητή και ερμηνεύουν την επιλογή του δημιουργού.

Αναζητούν τα κοινά σημεία και τις διαφορές, ως προς το περιεχόμενο, το θέμα, το ύφος, τις γλωσσικές επιλογές και τις αφηγηματικές τεχνικές.

3. Δημιουργική διαδικασία

Οι μαθητές χωρίζονται σε μικρές ομάδες δύο – τριών ατόμων και τους δίνεται κοινή εργασία και όμοιο θέμα, το οποίο το συζητούν, ανταλλάσσουν ιδέες και ο καθένας δημιουργεί το δικό του έργο.

1^η δραστηριότητα: Οι μαθητές καλούνται να γράψουν ένα διήγημα μικρού μήκους με όμοιες αφηγηματικές τεχνικές και ίδιο ρηματικό πρόσωπο, όπως η Ευγενία Φακίνου στο άνωθεν απόσπασμα. Το περιεχόμενο όμως θα αφορά τους πρόσφυγες της Κύπρου.

2^η δραστηριότητα: Οι μαθητές καλούνται να γράψουν ένα σύντομο ποίημα έως 10 στίχους, με όμοιες αφηγηματικές τεχνικές και ίδιο ρηματικό πρόσωπο, όπως ο Αλκίνοος Ιωαννίδης στην «Μικρή βαλίτσα». Το περιεχόμενό του όμως θα σχετίζεται με την Μικρασιατική καταστροφή και το προσφυγικό ρεύμα εκείνης της περιόδου.

3^η δραστηριότητα: Οι μαθητές γράφουν ένα γράμμα σε έναν πρόσφυγα ή σε έναν από τους χαρακτήρες του ποιήματος ή του αποσπάσματος που διάβασαν στην τάξη, εκφράζοντας τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους.

4^η δραστηριότητα: Δίνουν φωνή στην μικρή βαλίτσα του ποιήματος και δημιουργούν ένα σύντομο διήγημα μέσα από την δική της οπτική.

5^η δραστηριότητα: Συνεχίζουν την ιστορία του δεύτερου πεζού αποσπάσματος με το ίδιο ύφος και τεχνικές.

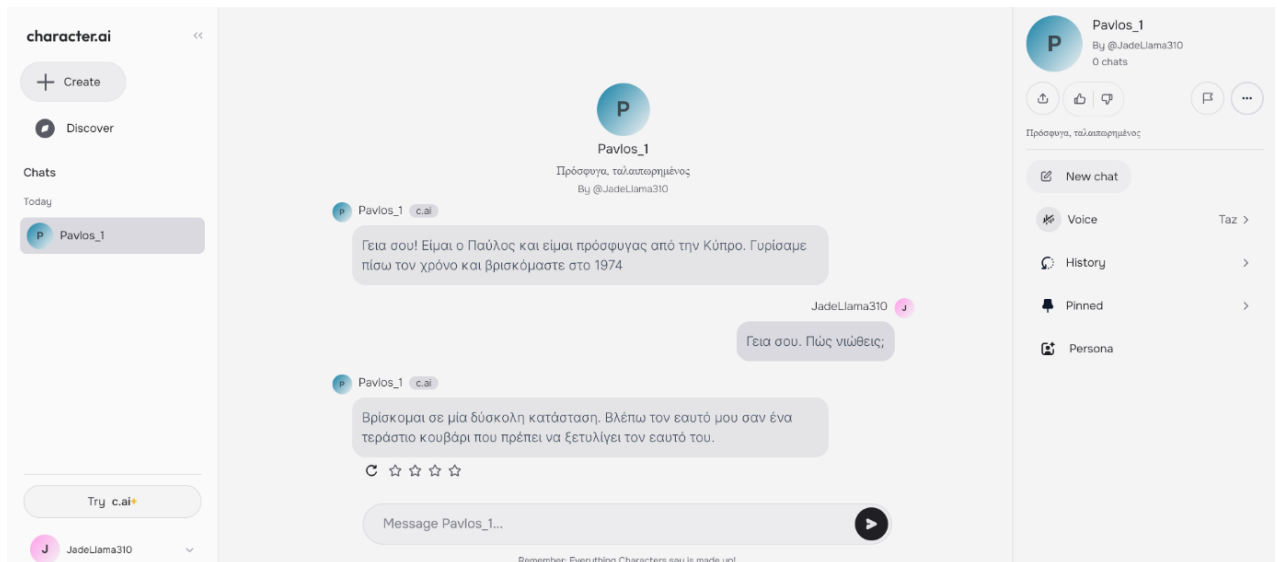
6^η δραστηριότητα: Οι μαθητές ετοιμάζουν ερωτήσεις για έναν πρόσφυγα με σκοπό να παρουσιάσουν στην τάξη μια ολοκληρωμένη συνέντευξη. Με την εφαρμογή τεχνητής νοημοσύνης ChatGPT 3.5 και με prompt engineering να δώσουν στην εφαρμογή τον ρόλο που θα έχει και έπειτα να θέσουν τις ερωτήσεις και να λάβουν απαντήσεις από την εφαρμογή στον ρόλο πλέον του πρόσφυγα.

7^η δραστηριότητα: Μέσω της εφαρμογής της τεχνητής νοημοσύνης character.ai, οι μαθητές δημιουργούν έναν εικονικό χαρακτήρα και στη συνέχεια μπορούν να συνομιλήσουν μαζί του. Σε ένα πρώτο στάδιο του προσδίδουν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά και αμέσως μετά ξεκινούν τον διάλογο.

The image shows the character creation page on character.ai. At the top is a profile picture placeholder with the Greek letter Pi (Π) and an edit icon. Below are four sections:

- Character name:** A text input field containing "Παύλος" (Pavlos) with a character count of 6/20.
- Tagline:** A text input field containing "Πρόσφυγα, ταλαιπωρημένος" (Refugee, weary) with a character count of 24/50.
- Description:** A text input field containing "Κουρασμένος, ετών 25, δίχως πατρίδα" (Tired, 25 years old, without a homeland) with a character count of 35/500.
- Greeting:** A text input field containing "Γεια σου! Είμαι ο Παύλος και είμαι πρόσφυγας από την Κύπρο. Γυρίσαμε πίσω τον χρόνο και βρισκόμαστε στο 1974" (Hi! I'm Pavlos and I'm a refugee from Cyprus. We went back in time and we're in 1974) with a character count of 108/2048.

Εικόνα 2, character.ai



Εικόνα 3, character.ai

4. Ολοκλήρωση

- Οι μαθητές μπορούν να μοιραστούν τα δημιουργικά τους έργα στην τάξη.
- Μετά την παρουσίαση, μπορεί να ακολουθήσει μια συζήτηση, κατά την οποία θα ανταλλάξουν απόψεις και θα λάβουν ανατροφοδότηση τόσο από τους συμμαθητές τους, όσο και από τον διδάσκαλο.
- Ο διδάσκαλος μπορεί να διοργανώσει μια μικρή έκθεση στον εκπαιδευτικό χώρο, όπου οι μαθητές θα μοιραστούν τα έργα τους και τις ευρηματικές τους προτάσεις.
- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προσκαλέσει έναν ειδικό στο θέμα των προσφύγων για να μιλήσει στους μαθητές και να μοιραστεί τις δικές του εμπειρίες, δημιουργώντας μια ακόμη πιο ζωντανή, βαθιά, βιωματική και συνειδητοποιημένη εμπειρία μάθησης.

4.2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Β ΛΥΚΕΙΟΥ

Η ποίηση αποτελεί ένα πολυδιάστατο μέσο έκφρασης και κατανόησης του κόσμου. Στο πλαίσιο αυτό, η ενσωμάτωση των στίχων του Αλκίνοου Ιωαννίδη στη διδασκαλία του προσφυγικού με την χρήση ψηφιακών μέσων, αναδεικνύεται ως ένα πολύτιμο εργαλείο για την ανάπτυξη της ευαισθησίας, της κριτικής σκέψης και της πολιτισμικής κατανόησης. Σε συνδυασμό με τις ψηφιακές τεχνολογίες, ανοίγονται νέοι δρόμοι εκπαιδευτικής προσέγγισης και ενδυνάμωσης της διαδραστικής και διδακτικής εμπειρίας των μαθητών, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη γλωσσικής, πολιτιστικής και κοινωνικής αντιληπτικής ικανότητας. Στα παρακάτω διδακτικά σενάρια, θα παρουσιαστούν δημιουργικές προτάσεις που θα σχετίζονται με το μάθημα της Νεοελληνικής γλώσσας, της Ιστορίας, της Λογοτεχνίας.

Διδακτικό σενάριο και δημιουργική πρόταση 1

Θέμα: Η εμπειρία των προσφύγων στην Ελλάδα: Συνδέοντας το παρελθόν και το παρόν

Διδακτικό αντικείμενο: Ιστορία

Θεματική ενότητα: Πρόσφυγες, κοινωνικά θέματα, Μικρασιατική καταστροφή, Κυπριακό

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

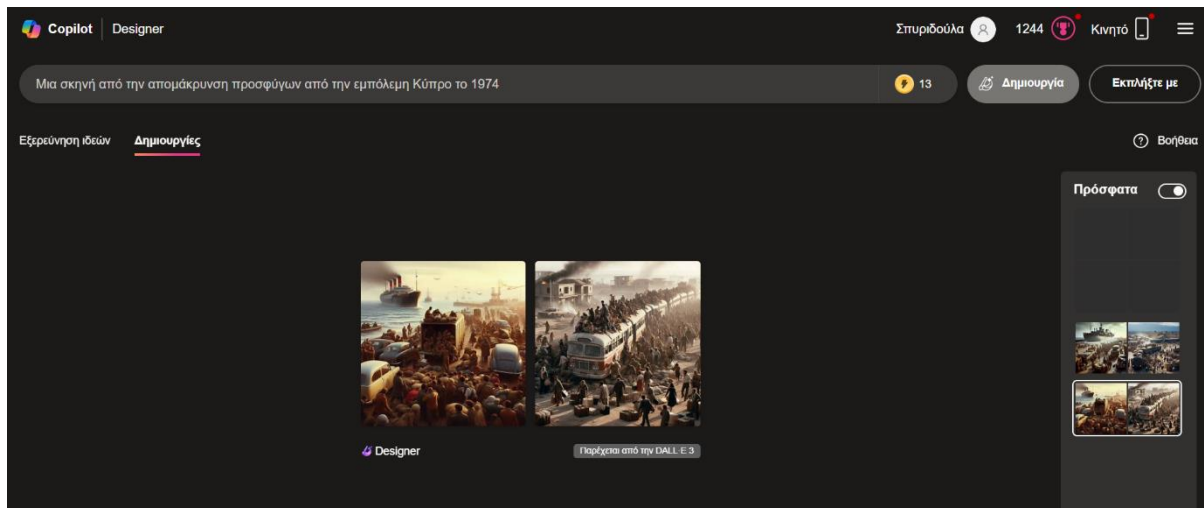
Σύντομη περιγραφή: Σε αυτές τις δύο διδακτικές ώρες οι μαθητές θα κατανοήσουν την εμπειρία των προσφύγων του 1922 και θα συσχετίσουν αυτή την ιστορική περίοδο με τη σύγχρονη ιστορία και το Κυπριακό. Η διδακτική πρόταση εντάσσεται σύμφωνα με το ΦΕΚ (σ.58) στην ενότητα «Νεότεροι χρόνοι». Εκεί προτείνεται η μελέτη λογοτεχνικών έργων που γράφτηκαν την περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής και στην παρούσα πρόταση θα γίνει μία σύνδεση με την σύγχρονη ιστορία και την δημιουργική γραφή.

Στόχοι:

1. Να κατανοήσουν οι μαθητές την σημασία της έννοιας του πρόσφυγα με δύο ιστορικές αναδρομές.
2. Να αναγνωρίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές μεταξύ των προσφύγων του 1922 και των προσφύγων της Κύπρου.
3. Να αξιολογήσουν τη σημασία της ιστορικής κατανόησης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν σήμερα οι πρόσφυγες.
4. Να καλλιεργήσουν την φαντασία και την δημιουργική σκέψη τους.
5. Να αναπτύξουν δεξιότητες ψηφιακής έρευνας και παρουσίασης με τη χρήση ψηφιακών μέσων.

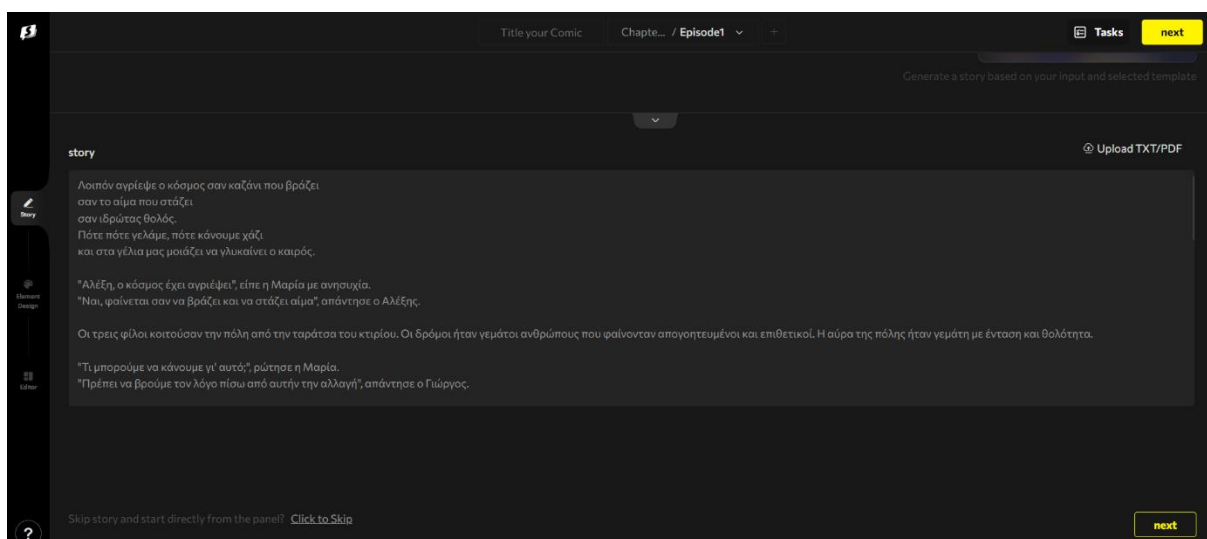
Διαδικασία

1. Εισαγωγή (30 λεπτά): Θα γίνει μία ανάγνωση του κειμένου του σχολικού βιβλίου και θα συζητηθεί το προσφυγικό ρεύμα του 1922. Έπειτα, θα γίνει μία αναφορά σε ένα πιο σύγχρονο προσφυγικό ρεύμα, αυτό των Κυπρίων το 1974 και θα εντοπιστούν ομοιότητες σε κοινωνικό, πολιτικό και ψυχολογικό επίπεδο.
2. Κύριο μέρος – Δημιουργική διαδικασία (1 ώρα):
 - Οι μαθητές θα χωριστούν σε δύο ομάδες και θα ξεκινήσουν μία αναζήτηση στο διαδίκτυο σχετικά με την εύρεση λογοτεχνικών έργων από την περίοδο εκείνη. Στην διαδικασία αυτή θα χρησιμοποιηθούν διαδικτυακοί πόροι, όπως αρχεία, άρθρα, βίντεο, τραγούδια, για να συλλέξουν τις πληροφορίες.
 - Η μία ομάδα θα χρησιμοποιήσει την εφαρμογή «Gemini», για να λύσει όποιες τυχόν απορίες τους δημιουργήθηκαν από την διαδικασία της αναζήτησης. Σκοπός της ομάδας είναι μέσω της εφαρμογής «Bing» να συνθέσουν μία ιστορία που θα περιγράφει το ταξίδι των προσφύγων και τις δυσοίωνες συνθήκες που βιώνουν.



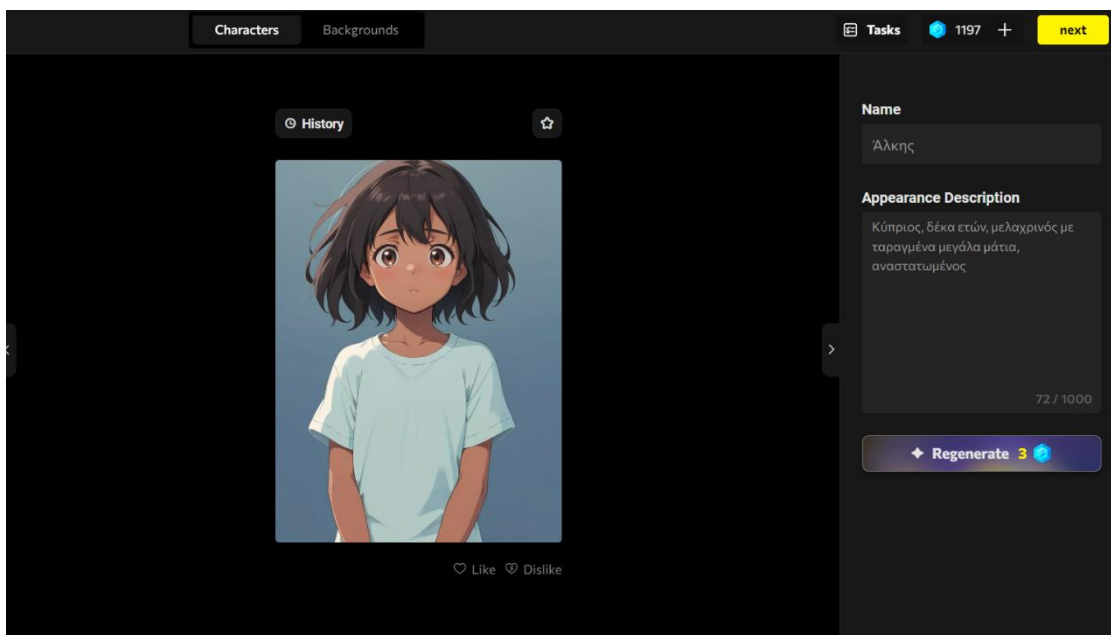
Εικόνα 4, copilot.ai

- Η δεύτερη ομάδα διακρίνεται σε δύο υποομάδες. Η πρώτη από αυτές θα αναλάβει να φτιάξει ένα σύντομο κόμικ με βάση το τραγούδι «Πατρίδα» του Αλκίνοου Ιωαννίδη. Η δεύτερη από την αναζήτησή της στο διαδίκτυο θα επιλέξει μία μαρτυρία ενός πρόσφυγα από την Μικρά Ασία. Αρωγός και των δύο ομάδων θα είναι η εφαρμογή skyreels.ai, με την οποία θα δημιουργήσουν με την βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης τα κόμικς τους. Στο παρακάτω παράδειγμα παρουσιάζεται ένας πιθανός διάλογος κόμικ όπως τον δημιούργησε η τεχνητή νοημοσύνη με βάση του τέσσερις πρώτους στίχους από το τραγούδι «Πατρίδα». Οι μαθητές μπορούν να παρέμβουν στον διάλογο και να τον διαμορφώσουν με τις δικές τους δημιουργικές προτάσεις.



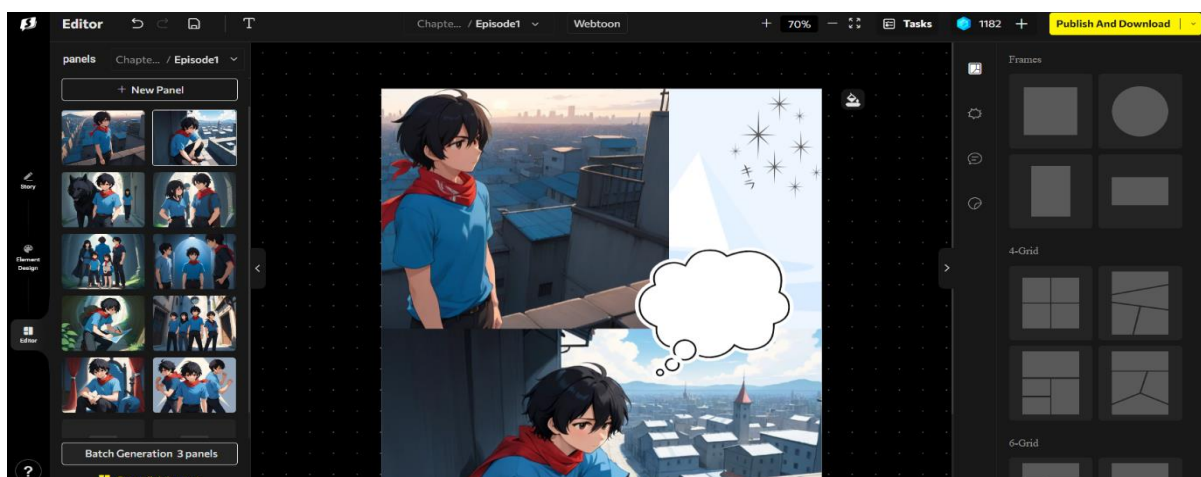
Εικόνα 5, skyreels.ai

Στην συνέχεια, με βάση οδηγίες σχεδίασης του χαρακτήρα, όπως αυτές φαίνονται στην φωτογραφία δεξιά, δημιουργήθηκε ο χαρακτήρας «Άλκης».



Εικόνα 6, skyreels.ai

Τέλος, θα δημιουργήσουν μία σελίδα κόμικ με τους πρώτους στίχους του τραγουδιού, στήνοντας μόνοι τους την σελίδα, ακονίζοντας την φαντασία, την δημιουργικότητα και φυσικά καλλιεργώντας την συνεργατική ικανότητά τους. Ένα παράδειγμα προσαρμογής της πρώτης σελίδας είναι αυτό που απεικονίζεται στην επόμενη φωτογραφία.



3. Ολοκλήρωση (30 λεπτά)

- Οι ομάδες των μαθητών θα παρουσιάσουν τα αποτελέσματα των σύντομων εργασιών τους στην τάξη.
- Θα προκύψει συζήτηση και θα εντοπιστεί η σύνδεση των δύο ιστορικών γεγονότων.
- Απώτερος στόχος είναι η ανάδειξη των ιστορικών γεγονότων, η κατανόηση του παρελθόντος που είναι η βάση για την κατανόηση του παρόντος, η ανάδειξη πιθανών λύσεων στα σύγχρονα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και η καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης και της φαντασίας τους.

Η επόμενη διδακτική πρόταση αφορά το μάθημα της Νεοελληνικής γλώσσας και συγκεκριμένα τις δύο διδακτικές ενότητες «Στερεοτυπικές αντιλήψεις» και «Φυλετικός και κοινωνικός ρατσισμός». Η δημιουργική αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων, η χρήση ψηφιακού πολυτροπικού υλικού είναι ενδεδειγμένη από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.¹⁰⁹

Διδακτικό σενάριο και δημιουργική πρόταση 2

Θέμα: Η προσφυγιά μέσα από την «Παράκληση»

Διδακτικό αντικείμενο: Νεοελληνική γλώσσα και λογοτεχνία

Θεματική ενότητα: Πρόσφυγες, κοινωνικά θέματα, ρατσισμός, στερεότυπα

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Σύντομη περιγραφή: Στο παρόν διδακτικό σενάριο, οι μαθητές θα εξερευνήσουν το θέμα της προσφυγιάς και των στερεοτυπικών αντιλήψεων μέσα από τους στίχους του τραγουδιού «Παράκληση» του Ιωαννίδη. Η μουσική σε συνδυασμό με την λογοτεχνική ανάλυση, θα βοηθήσει στην κατανόηση βαθύτερων κοινωνικών και συναισθηματικών διαστάσεων της προσφυγικής εμπειρίας. Παράλληλα, θα χρησιμοποιηθούν εργαλεία της τεχνητής νοημοσύνης, για να ενισχύσουν και να υποστηρίξουν την δημιουργική έκφραση. Απώτερος στόχος του διδακτικού σεναρίου είναι να αναπτύξουν οι μαθητές κριτική σκέψη, δημιουργικότητα και να

¹⁰⁹ ΦΕΚ Β' 5770/10-12-2021

εξοικειωθούν με τις σύγχρονες τεχνολογίες, συνδέοντας τη λογοτεχνία με τις πραγματικές προκλήσεις της σημερινής εποχής.

Στόχοι:

1. Η κατανόηση του θέματος της προσφυγιάς μέσω της λογοτεχνίας και της μουσικής.
2. Η εξοικείωση με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης ως εργαλείο ανάλυσης και δημιουργίας.
3. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάλυσης και κριτικής σκέψης μέσω από την μελέτη στίχων.
4. Η ενίσχυση της αντιληπτικής ικανότητας και της παραγωγής γραπτού λόγου.
5. Η ανάπτυξη προσωπικής τοποθέτησης επάνω σε κείμενα που βλέπουν, διαβάζουν ή ακούν. (ΦΕΚ 2021)
6. Ο άνετος και αποτελεσματικός χειρισμός παραδοσιακών και σύγχρονων εργαλείων αναζήτησης. (ΦΕΚ 2021)
7. Ο εντοπισμός εκφραστικών μέσων, αφηγηματικών τεχνικών, ρηματικών προσώπων και η ανάλυση αυτών.

Διαδικασία

1. Εισαγωγή (15 λεπτά)
 - Προβολή σύντομου βίντεο σχετικά με το προσφυγικό ρεύμα που δημιουργήθηκε στην Κύπρο το 1974.
 - Συζήτηση για τον τρόπο που η προσφυγιά έχει επηρεάσει την ελληνική και κυπριακή κοινωνία και γενικότερα τον πολιτισμό και την ψυχολογία των ανθρώπων.
2. Ανάγνωση και ανάλυση στίχων (30 λεπτά)
 - Διανομή εκτυπωμένων στίχων από το τραγούδι του Αλκίνοου Ιωαννίδη με τίτλο «Παράκληση».
 - Ακρόαση του τραγουδιού και ανάλυση στίχων με έμφαση στις μεταφορές, τα σύμβολα, τις εικόνες και τα συναισθήματα που εκφράζονται.
 - Χωρισμός της τάξης σε μικρές ομάδες, ώστε να καταγράψουν τις εντυπώσεις τους και να συζητήσουν τις σκέψεις τους.

- Ο/η εκπαιδευτικός παράλληλα γράφει στον πίνακα δύο ερωτήματα σχετικά με το τραγούδι που θα βασίζονται στα ερωτήματα της τράπεζας θεμάτων, για να τα συζητήσει με τους μαθητές/τριες και να τα ολοκληρώσουν ως εργασίες στο σπίτι.¹¹⁰ Μία πρόταση για το Θέμα Γ και το Γ1 είναι «Ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στους στίχους; Ποια πιστεύετε ότι είναι η λειτουργία του;», μονάδες 10. Μια πρόταση για το θέμα Γ2 είναι «Να εντοπίσετε μία μεταφορά και να εξηγήσετε την λειτουργία της», μονάδες 10. Μια πρόταση για το Θέμα Δ είναι «Ποιο είναι το θέμα που θίγεται στο τραγούδι; Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σας γεννιούνται;», με όριο λέξεων 150 έως 200 λέξεις και μονάδες 15.

3. Χρήση τεχνολογικών μέσων (30 λεπτά)

Μέρος πρώτο

Ο/η εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί την εφαρμογή magicshool.ai για να δημιουργήσει μαζί με τους μαθητές ένα σύντομο κουίζ με ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής με βάση το ποίημα.

Στη συνέχεια, ο/η εκπαιδευτικός διορθώνει τυχόν αστοχίες ή εκφραστικά λάθη της τεχνητής νοημοσύνης και ενθαρρύνει τους/τις μαθητές/τριες να τις απαντήσουν.

The screenshot shows the Magic School Plus interface. On the left is a sidebar with navigation options: Magic Tools, Raina (Chatbot), Output History, Launch to Students, Love, Training, Share the Magic, MagicStudent Intro, Upgrade, and a 'Plus ends in 14 days' indicator. The main content area displays a quiz titled 'Κουίζ Ελληνικής Ποίησης' with the following questions and options:

1. Ποιος περιγράφεται ως όχι περπατώντας στη γη στο ποίημα;
 - α. Ο ομιλητής
 - β. Η προσωπικότητα που απευθύνεται ο ομιλητής
 - γ. Τα πουλιά
 - δ. Ο ήλιος
2. Σε τι συγκρίνει ο ομιλητής την καρδιά του στο ποίημα;
 - α. Έναν κήπο
 - β. Μια αυλή
 - γ. Έναν ωκεανό
 - δ. Έναν ουρανό
3. Τι εύχεται ο ομιλητής να κάνει με το άτομο που απευθύνεται;
 - α. Να πετάξουν στο φεγγάρι με αερόστατο
 - β. Να ταξιδέψουν στη θάλασσα
 - γ. Να τραγουδήσουν ένα τραγούδι μαζί
 - δ. Να χορέψουν κάτω από τα αστέρια
4. Ποια εικόνα χρησιμοποιείται για να περιγράψει το όνειρο στο ποίημα;
 - α. Ένας κόμπος και μια θηλιά
 - β. Μουσικά και τρέλα

At the bottom of the quiz area, there are buttons for 'Actions', 'Send a message', and a microphone icon. A footer note reads: 'Always review content for accuracy and bias; use professional judgment and comply with school policies.'

Εικόνα 8, magicshool

¹¹⁰ Τράπεζα Θεμάτων (iep.edu.gr)

Μέρος Δεύτερο

Ένα ιδιαίτερο μέρος αυτού του διδακτικού σεναρίου είναι η ενσωμάτωση της γραφής Braille, ώστε να διασφαλιστεί η προσβασιμότητα για τυφλούς μαθητές.

Με την εφαρμογή Iddgo, οι στίχοι του τραγουδιού μπορούν αυτομάτως να μετατραπούν σε μορφή braille και με την αντίστοιχη εκτύπωση να διανεμηθούν στους/στις μαθητές/τριες που δεν έχουν την δυνατότητα όρασης, για να συμμετέχουν ενεργά στο μάθημα.

Braille Translator Online

TAG [liffe-tool](#)

Εικόνα 9, Iddgo

4. Ολοκλήρωση και ανατροφοδότηση (10 λεπτά)

Συζήτηση για την εμπειρία τους με τα ψηφιακά μέσα.

Αξιολόγηση της χρήσης τους μέσα στην τάξη.

Ανταλλαγή απόψεων.

Αποσαφήνιση εργασιών.

4.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ Γ ΛΥΚΕΙΟΥ

Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν διδακτικές προτάσεις για το μάθημα των Νέων Ελληνικών στην Γ΄ Λυκείου, επικεντρωμένες στο θέμα της προσφυγιάς και της λογοτεχνικής έκφρασής της μέσα από τους στίχους του Αλκίνοου Ιωαννίδη. Η προσφυγιά αποτελεί ένα κρίσιμο κοινωνικό ζήτημα που έχει επηρεάσει βαθιά την ελληνική κοινωνία και τον πολιτισμό και η εξερεύνησή της μέσω της λογοτεχνίας και της στιχουργικής προσφέρει στους μαθητές την ευκαιρία να αναπτύξουν συναισθηματική ευαισθησία, κριτική σκέψη και κοινωνική συνείδηση. Οι προτάσεις ενσωματώνουν, επίσης, σύγχρονα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης με στόχο την δημιουργία ενός συμπεριληπτικού και εμπλουτισμένου μαθησιακού περιβάλλοντος που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες όλων.

Η πρώτη διδακτική πρόταση αφορά το μάθημα της Ιστορία της ομάδας προσανατολισμού των ανθρωπιστικών σπουδών και συγκεκριμένα το τρίτο κεφάλαιο που σχετίζεται με το προσφυγικό και την ενότητα που σχετίζεται με τις διαφορές γηγενών και προσφύγων. Θα γίνει συσχετισμός της ψυχολογικής κατάστασης των Μικρασιατών προσφύγων με σύγχρονους πρόσφυγες, αυτούς της Κύπρου το 1974. Επιπλέον, θα συσχετιστεί με το τελευταίο μάθημα του κεφαλαίου που αναφέρεται στις επιπτώσεις από την άφιξη των προσφύγων στον τομέα του πολιτισμού.

Διδακτικό σενάριο και δημιουργική πρόταση 1

Θέμα: Μικρασιάτες πρόσφυγες – πρόσφυγες της Κύπρου: Η μουσική ως σημείο αναφοράς

Διδακτικό αντικείμενο: Ιστορία ομάδας προσανατολισμού ανθρωπιστικών σπουδών

Θεματική ενότητα: Πρόσφυγες, κοινωνικά θέματα, πολιτισμός, επιπτώσεις

Χρονική διάρκεια: 3 διδακτικές ώρες

Στόχοι:

1. Η κατανόηση των ιστορικών και κοινωνικών διαστάσεων του Κυπριακού και του Μικρασιατικού ζητήματος.
2. Η εξερεύνηση της μουσικής ως μέσο έκφρασης και καταγραφής ιστορικών γεγονότων και συναισθημάτων.

3. Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η καλλιέργεια δεξιοτήτων ανάλυσης μέσω της μελέτης στίχων.
4. Η χρήση ψηφιακών μέσων για αναζήτηση, ανάλυση και παρουσίαση πληροφοριών.
5. Η καλλιέργεια της ικανότητας συσχέτισης διαφορετικών ιστορικών γεγονότων και η επίδρασή τους στην σύγχρονη κοινωνία.
6. Η επεξεργασία παράλληλων πηγών και η ανάλυση των δεδομένων τους. (Εφημερίδα Κυβερνήσεως Αριθμός 4026/Δ2)

Διαδικασία

1. Εισαγωγή στο θέμα (15 λεπτά):
 - Ανάγνωση του μαθήματος της ιστορίας.
 - Σύντομη παρουσίαση του Κυπριακού ζητήματος, ως παράδειγμα ανάλυσης του προσφυγικού ρεύματος.
 - Αναφορά στις ιστορικές συνθήκες και τις επιπτώσεις των δύο ζητημάτων.

2. Ανάγνωση και Ανάλυση στίχων (45 λεπτά):
 - Διανομή εκτυπωμένων στίχων από ολόκληρο το τραγούδι του Αλκίνοου Ιωαννίδη με τίτλο «Στην αγορά του κόσμου» και των τριών πρώτων στροφών του αμελοποίητου ποιήματος της Φίλης Βατίδου¹¹¹ με τίτλο «Ποίημα για την Σμύρνη».

*«Δε στέκεις τίποτα για με παρά όνειρο μονάχα,
Κι είσαι για κείνους που άδοξα σε κατοικούν π α τ ρ ί δ α.
Φτερά να παίρνουν το κορμί σαν την ψυχή μου να `χα...
Να `λθώ σιμά σου... κι ας σε βρω στερνή στιγμούλα ως σ' είδα!...*

*Του χαλασμού σου η συμφορά τα δάκρυα κι αν μου φέρει,
Μόνο η χαρά, πως μια στιγμή θε να σε ζήσω φτάνει!*

¹¹¹ Η Φίλη Βατίδου γεννήθηκε το 1901 στη Σμύρνη και ήταν κόρη του Κυριάκου Βατίδη. Αδελφή της ήταν η επίσης λογοτέχνιδα, Όλγα Βατίδου. Αποφοίτησε από το Κεντρικό Παρθεναγωγείο της Σμύρνης και από νεαρή ηλικία ασχολήθηκε με την ποίηση, δημοσιεύοντας έργα της σε λογοτεχνικά περιοδικά της γενέτειράς της. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή κατέφυγε στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα συνεχίζοντας το ποιητικό της έργο. Παράλληλα υπήρξε δραστήριο μέλος διάφορων μικρασιατικών οργανώσεων και κυρίως της Εστίας Νέας Σμύρνης, συμβάλλοντας μεταξύ άλλων στην ίδρυση της βιβλιοθήκης της Εστίας Νέας Σμύρνης, η οποία ξεκίνησε τη λειτουργία της το 1947. Πέθανε στην Αθήνα την 15η Δεκεμβρίου του 1963.

*Δε σου άλλαξαν τον ουρανό, τη θάλασσα, το αγέρι...
Κι η νοσταλγία μου μ' αυτά το ξέρω, θα μου γιάνει.*

*Ποίος πάτησε το χώμα σου και δεν ξανάρθε πάλι
Πίσω... να ζήση στη χαρά και στο χρυσόγελό σου
Παρθένα έμοιαζες ρήγισσα με της καρδιάς τα κάλλη,
Που όλοι ξεχνιόνταν γέροι, νιοι, στο βλέμμα το τρελό σου! [...]».*

- Ακρόαση του τραγουδιού του Αλκίνοου Ιωαννίδη.
- Συζήτηση στην τάξη για τα θέματα που τίγονται στα τραγούδια και τις προσωπικές ιστορίες που κρύβονται πίσω από τους στίχους.

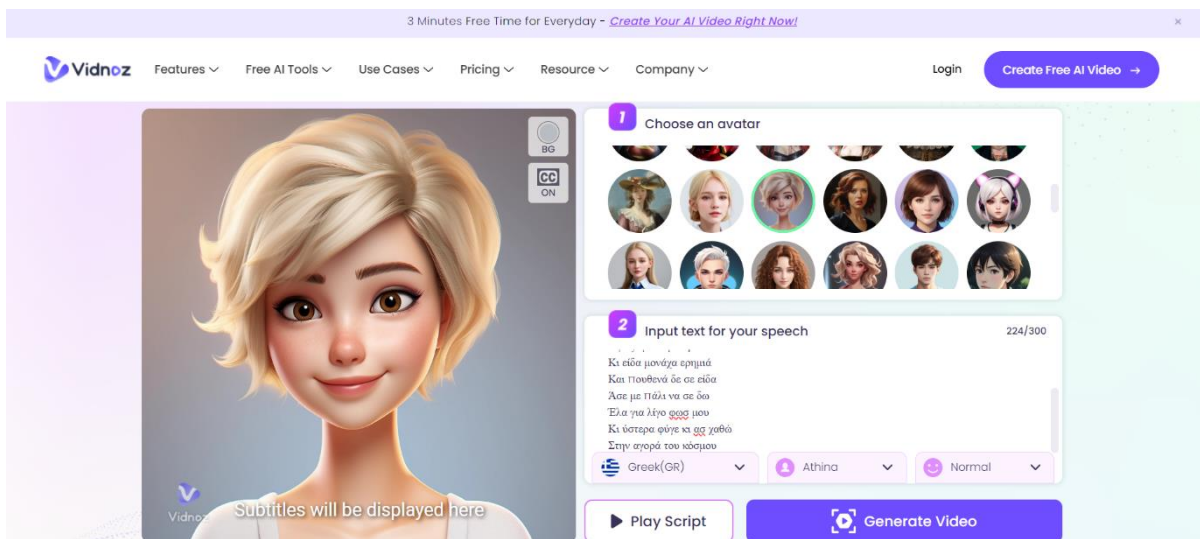
3. Συσχετισμός με το Μικρασιατικό Ζήτημα (30 λεπτά):

- Παρουσίαση ιστορικών στοιχείων για το Μικρασιατικό ζήτημα και συζήτηση για τις ομοιότητες και τις διαφορές με το Κυπριακό.
- Εργασία σε ομάδες με στόχο την ενίσχυση της συνεργατικότητας και με θέμα την σύγκριση των δύο ιστορικών γεγονότων και την συσχέτισή τους με την σύγχρονη κοινωνία.
- Χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και συγκεκριμένα του ChatGPT για την αναζήτηση περαιτέρω πληροφοριών και για την ανάλυση σημείων που εγείρουν προβληματισμούς.

4. Δημιουργία Ψηφιακής Παρουσίασης (30 λεπτά)

Κάθε ομάδα δημιουργεί μια δική της ψηφιακή παρουσίαση.

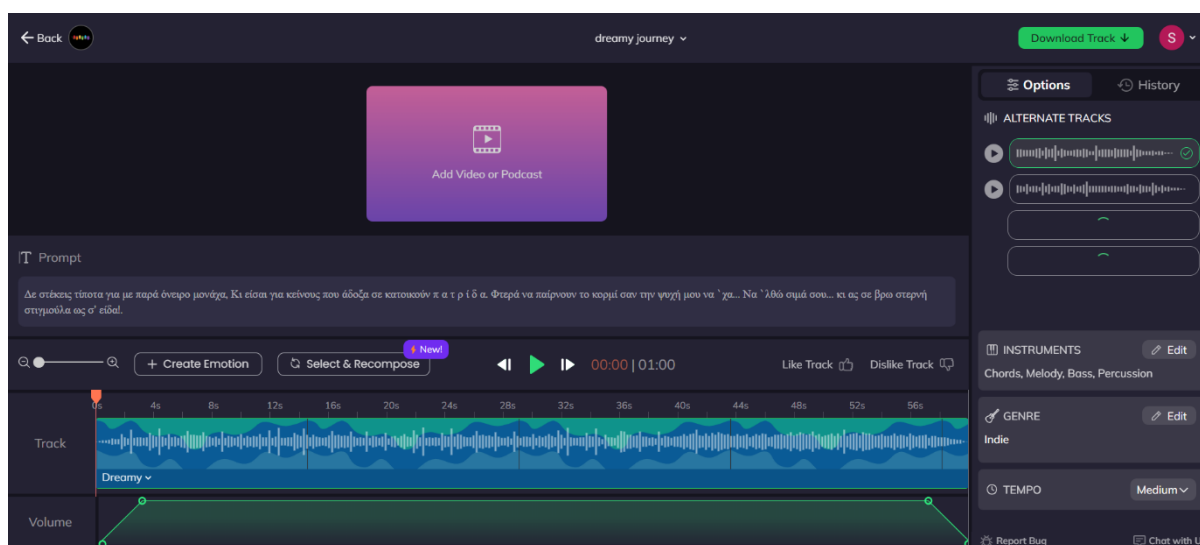
1^η πρόταση: Η πρώτη ομάδα δημιουργεί ένα σύντομο ποίημα τριών στροφών με θέμα την σύγχρονη προσφυγιά. Με την εφαρμογή vidnoz.com δημιουργούν ένα δικό τους avatar, μεταφέρουν το ποίημά τους στην εφαρμογή και το απαγγέλλει ο χαρακτήρας που δημιούργησαν.



Εικόνα 10, Vidnoz

2^η πρόταση: Η δεύτερη ομάδα ηχογραφεί ένα σύντομο podcast διάρκειας 3 έως 5 λεπτών που θα συζητούν τα κοινά σημεία των Μικρασιατών και των Κυπρίων προσφύγων. Έπειτα, δημοσιεύουν στην ιστοσελίδα του εκπαιδευτικού ιδρύματος την ολιγόλεπτη εκπομπή τους.

3^η πρόταση: Η τρίτη ομάδα με την χρήση της εφαρμογής beatoven.ai συνθέτει με την βοήθεια της τεχνητής νοημοσύνης μουσική για το αμελοποίητο ποίημα της Βατίδου και προσαρμόζει κατάλληλα τους στίχους. Απώτερος στόχος να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο κομμάτι και να δημοσιευτεί στο κανάλι του YouTube του εκπαιδευτικού ιδρύματος και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Tik – Tok, Instagram, Facebook.



Εικόνα 11, beatoven.ai

5. Παρουσίαση και συζήτηση (15 λεπτά):

- Κάθε διαφορετική ομάδα παρουσιάζει το τελικό αποτέλεσμα της εργασίας της.
- Προκύπτει συζήτηση για τις διαφορετικές προσεγγίσεις και τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση.
- Διάλογος για την εμπειρία από την χρήση των ψηφιακών μέσων και της τεχνητής νοημοσύνης στην εκπαίδευση.
- Ανατροφοδότηση από τους μαθητές για το τι έμαθαν και πώς μπορούν να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους στο μέλλον.
- Εντυπώσεις από την τρίωρη αυτή ευκαιρία σύνδεσης της ιστορίας, της στιχουργικής και της τεχνολογίας σε μια πλούσια πολυδιάστατη μαθησιακή εμπειρία.

Η δεύτερη διδακτική πρόταση αφορά το μάθημα των Νέων Ελληνικών Γενικής Παιδείας και τις Θεματικές ενότητες άνθρωπος, κοινωνία, ηθικές αξίες. Συγκεκριμένα, θα μελετηθεί το τραγούδι του Αλκίνοου Ιωαννίδη με τίτλο «Πατρίδα» και θα προσαρμοστεί στα πλαίσια ενός πανελλαδικά εξεταζόμενου διαγωνίσματος, ως θέμα Γ, το θέμα που αφορά το λογοτεχνικό κείμενο, όπως ορίζεται από το ΦΕΚ 107268/Δ2/03-07-2019.

Διδακτικό σενάριο και δημιουργική πρόταση 2

Θέμα: Η «Πατρίδα» ως Θέμα Γ

Διδακτικό αντικείμενο: Νέα ελληνικά

Θεματική ενότητα: Πρόσφυγες, κοινωνικές ανισότητες, ο άνθρωπος στον σύγχρονο κόσμο

Χρονική διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες

Στόχοι:

1. Η κριτική ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων (ΦΕΚ Αριθμ. 48536/Δ2) και εν προκειμένω του τραγουδιού «Πατρίδα», ώστε να κατανοήσουν τα συναισθήματα και τα μηνύματα που μεταφέρει.
2. Η κατανόηση της γλωσσικής και δομικής ιδιομορφίας τους (ΦΕΚ Αριθμ. 48536/Δ2).
3. Η ενεργοποίηση και καλλιέργεια της φαντασίας.

4. Η ενίσχυση της δημιουργικότητας. Οι μαθητές/τριες θα κατανοήσουν και θα αντιληφθούν ότι «η λογοτεχνία δεν «μιλά» μόνο για τις «ζωές των άλλων» αλλά και για τη δική τους. Να συνειδητοποιήσουν ότι μπορούν και οι ίδιοι/ίδιες να μιλήσουν και να γράψουν γι' αυτή. Με τη συνεπικουρία μάλιστα των ψηφιακών μέσων και της κοινωνικής δικτύωσης η λογοτεχνική επικοινωνία, αποτελεσματικότερα από άλλοτε, δύναται να καταργήσει τις αποστάσεις και να ενδυναμώσει πανανθρώπινους δεσμούς» (ΦΕΚ Αριθμ. 48536/Δ2).
5. Η εξέταση κοινωνικών θεμάτων, όπως αυτό του προσφυγικού, μέσα από την λογοτεχνική οπτική.
6. Η χρήση και η εξοικείωση με τα ψηφιακά μέσα για την αναζήτηση, ανάλυση και παρουσίαση πληροφοριών

Διαδικασία:

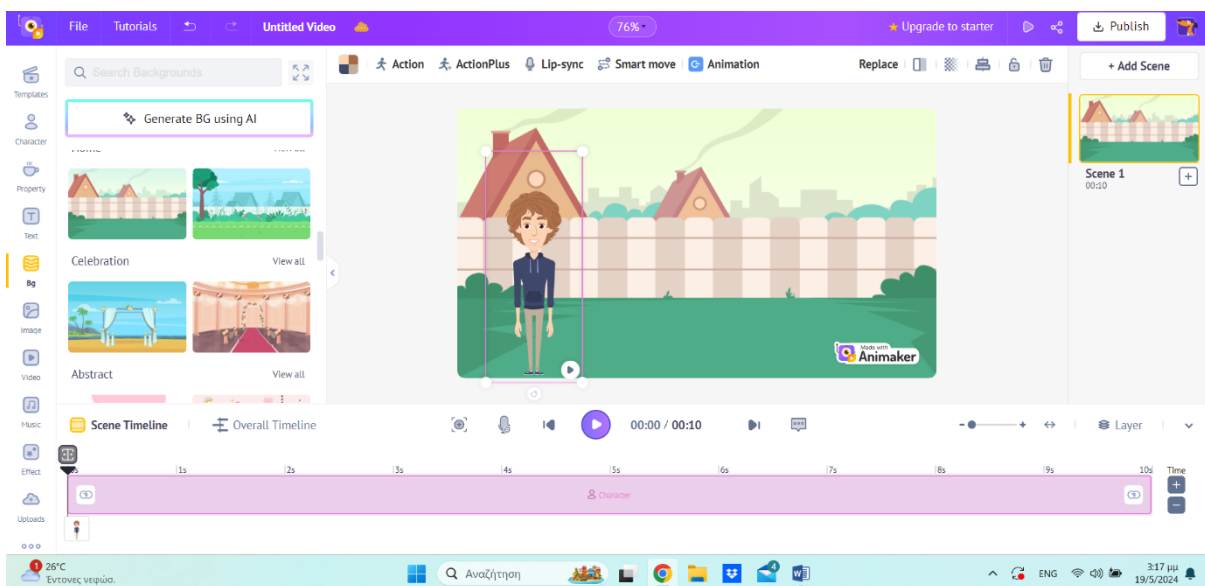
1. Εισαγωγή στο θέμα (10 λεπτά)
 - Ανάγνωση και ακρόαση του τραγουδιού «Πατρίδα».
 - Συζήτηση για το προσφυγικό ζήτημα και την ιστορική του εξέλιξη στην Ελλάδα και παγκοσμίως.
 - Συζήτηση για τα συναισθήματα και τις πρώτες εντυπώσεις που προκαλεί το τραγούδι.
2. Προσέγγιση της ερώτησης του θέματος Γ (15 λεπτά)
 - Ο/η διδάσκων/ουσα γράφει το ερώτημα στον πίνακα. Το ερώτημα έχει την μορφή «Να εντοπίσεις ένα από τα βασικά θέματα που θίγονται στο τραγούδι και να το σχολιάσεις. Με ποιους κειμενικούς δείκτες αυτό επιβεβαιώνεται;»
 - Οι μαθητές/τριες εκφράζουν τις δικές τους ιδέες επί του θέματος (προσφυγικό, κοινωνικές ανισότητες, απάθεια, σύγχρονος κόσμος, βία, πόλεμος, αναμνήσεις, παιδικότητα)
 - Αναζητούν βασικούς κειμενικούς δείκτες που επιβεβαιώνουν τα παραπάνω θέματα (παρομοιώσεις, πρώτο ενικό ρηματικό πρόσωπο, ευθύς λόγος, απλό καθημερινό λεξιλόγιο και άλλα).
3. Ψηφιακή έρευνα και παρουσίαση (25 λεπτά)

Χωρίζονται σε ομάδες, ανάλογα με το πρώτο θέμα που εντόπισαν.

Κάθε ομάδα χρησιμοποιεί ψηφιακά μέσα για να ερευνήσει το προσφυγικό θέμα σε ιστορικό, διαχρονικό και συγχρονικό πλαίσιο.

Δημιουργούν σχεδιαγραμματικές παρουσιάσεις της απάντησής τους μέσω της εφαρμογής canva.

Έπειτα, με την εφαρμογή animaker οι ομάδες θα ετοιμάσουν ένα σύντομο animation, με έναν πρωταγωνιστή που θα είναι δικό τους δημιούργημα και θα αφηγείται στίχους από το τραγούδι, οι οποίοι θα έχουν ηχογραφηθεί από τους εφήβους.



Εικόνα 12, animaker

4. Παρουσίαση και συζήτηση (10 λεπτά)

Κάθε ομάδα παρουσιάζει την ξεχωριστή δουλειά της στην τάξη.

Συζητούνται οι διαφορετικές προσεγγίσεις και οι γνώσεις που αποκτήθηκαν.

Ανατροφοδότηση από τους μαθητές για την εμπειρία τους από τη χρήση ψηφιακών μέσων για την προσέγγιση λογοτεχνικών κειμένων.

Συζήτηση για τον τρόπο που η λογοτεχνία και η μουσική μπορούν να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε καλύτερα κοινωνικά ζητήματα.

5. Γραπτή ολοκλήρωση του ερωτήματος που τέθηκε στην αρχή (10 λεπτά)

Δίνεται χρόνος στους μαθητές να ολοκληρώσουν και να δομήσουν την τελική τους απάντηση στο θέμα Γ.

Ο/η εκπαιδευτικός τους/τις καθοδηγεί στην δομή που απαιτείται και επισημαίνει το όριο των λέξεων.

Αυτό το διδακτικό σενάριο επιτρέπει στους μαθητές να συνδυάσουν την ανάλυση λογοτεχνικών κειμένων με την χρήση σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων, προσφέροντας μια ολοκληρωμένη μαθησιακή εμπειρία και βελτιώνοντας τα μαθησιακά αποτελέσματα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αναδεικνύει τη σημασία της δημιουργικής γραφής, των νέων τεχνολογιών και της αντιμετώπισης του προσφυγικού ζητήματος στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το πλαίσιο ανάλυσης που παρουσιάστηκε αποκάλυψε τις πολλαπλές διαστάσεις και τις συνδέσεις μεταξύ αυτών των θεμάτων, επιβεβαιώνοντας την ανάγκη για ολοκληρωμένη προσέγγιση στην εκπαιδευτική πρακτική.

Η έρευνα αυτή κατέδειξε ότι η δημιουργική γραφή αποτελεί ισχυρό εργαλείο για την έκφραση και την ανάπτυξη σκέψεων μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών ενισχύει τη δυνατότητα προσωποποίησης της μάθησης και την αποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Επιπλέον, η ανάλυση της προσφυγικής εμπειρίας μέσα από την τέχνη των στίχων αναδεικνύει τον ρόλο της τέχνης ως μέσο για την κατανόηση και κοινωνικών ζητημάτων.

Τέλος, η προτεινόμενη δομή και η μεθοδολογία αυτής της έρευνας προσφέρουν ένα στέρεο θεωρητικό και πρακτικό πλαίσιο για την ανάπτυξη μελλοντικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την ενσωμάτωση του προσφυγικού θέματος μέσω της δημιουργικής γραφής στο εκπαιδευτικό περιβάλλον με αποδοτικό και ενδεδειγμένο τρόπο.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αγνώστου συγγραφέως, Οι περιπέτειες ενός προσκυνητού, Εκδόσεις Παπαδημητρίου, μετάφραση: Παντελεήμων Καρανικόλας, Μητροπολίτης Κορίνθου, εκδ. Παπαδημητρίου, (πρώτη έκδοση 1853), 2006

Βασιλακοπούλου Μ., Σχεδίαση Εκπαιδευτικού Υλικού Υπερμεσικών κόμικς από μαθητές με βάση τις μαθησιακές τους, Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Τμήμα Ψηφιακών Συστημάτων, 2011

Βασιλειάδης Γιάννης, Animation: Ιστορία και αισθητική του κινούμενου σχεδίου, Αθήνα, εκδ. Αιγόκερως, 2006

Βλαχάβας Ιωάννης, Τεχνητή νοημοσύνη. Αβεβαιότητα, ασφάλεια, Γ Έκδοση, Γκιούρδας ΑΠΘ 2006

Βουρνάς Τάσος, Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας, τ.6, Αθήνα 2004

Βρασίδης Χ. Ζεμπύλας Μ. και Πέτρου Α., «Σύγχρονα παιδαγωγικά μοντέλα και ο ρόλος της εκπαιδευτικής τεχνολογίας», Στο Σ. Ρετάλης (επιμ.), Οι προηγμένες τεχνολογίες διαδικτύου στην υπηρεσία της μάθησης, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2005

Γιαννακόπουλος Γ., Τεχνητή Νοημοσύνη: Μια Διακριτή απομυθοποίηση, εκδ. Ροπή, 2020

Γρόσδος Σ., Εικόνα και δημιουργική γραφή: Τα ζωγραφικά έργα, οι εικονογραφήσεις των λογοτεχνικών βιβλίων και οι εικόνες του κινηματογράφου ως ερεθίσματα δημιουργικής γραφής στο δημοτικό σχολείο, 2013, <https://cwconference.web.uowm.gr/>

Δημητρακοπούλου Αγγελική, «Το πεδίο της Αυτοματοποιημένης Ανάλυσης Αλληλεπιδράσεων προς υποστήριξη της Αυτορύθμισης των Συμμετεχόντων σε τεχνολογικές μαθησιακές δραστηριότητες: Παρούσα κατάσταση, διαστάσεις και προοπτικές», Β. Δαγδιλέλης & Δ. Ψύλλος (επιμ.) Πρακτικά 5ου Συνεδρίου ΕΤΠΕ, 2006

Θωμά Ράλια, Ειρήνη Τζοβλά, Νεκτάριος Φαρασόπουλος, «Εφαρμόζοντας το μοντέλο της ασύγχρονης και σύγχρονης μικτής μάθησης για τις ανάγκες της επιμόρφωσης των υποψήφιων Teachers 4 Europe (T4E)», Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση 8.2^A, 2015

Καραγιάννης, Σ., Η Δημιουργική Γραφή ως καινοτόμος δράση στο σχολείο: όψεις, Ημερίδα: «Καινοτομίες και κριτική σκέψη: αναζητώντας πρακτικές για τη σχολική τάξη», 2^ο Διεθνές Συνέδριο Δημιουργικής Γραφής, Κέρκυρα, 2015

Καρακίτσιος Αντρέας, Δημιουργική Γραφή: μια άλλη προσέγγιση της λογοτεχνίας ή η επιστροφή της Ρητορικής, Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, 2012, σελ.1-2

Κατσίκη Γκίβαλου Α., Λογοτεχνία και εκπαίδευση: Από τα στενά όρια μιας διδασκαλίας, στην καλλιέργεια της φιλαναγνωσίας, <http://www.philanagnosia.gr/epimorfoseis/epimorfotiko-yliko/1> Ανάκτηση:24/3/2013

Κόμης Β., Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών, Αθήνα, 2004

Κικιλίντζα Πηνελόπη, Π. Αρβανίτης, Π. Παναγιωτίδης, Σύγκριση της εκπαιδευτικής ποιότητας που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές δυο ξενόγλωσσων τμημάτων, Diss, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2015

Κιτρομηλίδης Πασχάλης, Το ιδεολογικό πλαίσιο της πολιτικής ζωής της Κύπρου: κριτική θεώρηση, Γιώργος Τενεκίδης, Γιάννος Κρανιδιώτης (επιμ.), Κύπρος Ιστορία, Προβλήματα και αγώνες του λαού της, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1981

Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Η «νομιμοποίηση» της Δημιουργικής Γραφής, Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, 2012, <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.kei.2012.543>

Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Καλωσόρισμα . Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, (2012). Τεύχος 15, <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.kei.2012.558>

Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, Πράξη και διδασκαλία της «Δημιουργικής Γραφής» στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, Ευρωπαϊκή εταιρεία νεοελληνικών σπουδών, 2014

Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος Η., Κουμασίδης Ιορδάνης Π., Η δημιουργική γραφή στην ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην Ελλάδα, 10ο συνέδριο για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ΕΑΠ, Αθήνα, 2019, τ.10

Λαφατζή Ι., «Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση», Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός οίκος Αφών Κυριακίδη, 2005

Μάραντος Π., «Εκπαίδευση και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Εκπαιδευτική Τεχνολογία», Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2001

Μαρκοπούλου Αγγελική, Αθανάσιος Τζιμογιάννης, «Μελέτη της συμμετοχής μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε συνεργατικές δραστηριότητες μέσω wiki», Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση, Διεθνές διαδικτυακό συνέδριο, Αθήνα, 2015

Ματσαγούρας Η., «Θεωρία της Διδασκαλίας. Η προσωπική θεωρία ως πλαίσιο στοχαστοκριτικής ανάλυσης», Αθήνα, εκδ. Gutenberg, 2001

Μουτάφη Α. Παίζοντας με κάρτες, αναγνωρίζοντας την πληθικότητα των αριθμών και των αριθμητικών μοτίβων με τη χρήση QR Code (Μεταπτυχιακή εργασία), 2014, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Μπαβελή Ανδρ., ΠΕ Σχολικού Συμβούλου, «Οι νέες τεχνολογίες στην εκπαίδευση: Προβλήματα και προοπτικές», 2002

Οικονόμου Μαρίνα- επιστημονική επιμέλεια, Σύγχρονες εκδοχές του προσφυγικού ζητήματος, Όψεις και Απόψεις, επιμέλεια έκδοσης Μίνα Μαρούγκα, The NKUA Applied Philosophy Research Lab Press, (Η παρούσα έκδοση πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος

«Προαγωγή Ψυχικής Υγείας σε Ευπαθείς Πληθυσμούς» με την ευγενική χορηγία της Περιφέρειας Αττικής), Αθήνα, 2022

Παγγέ Τ., Μ. Κυριαζή, «Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση», Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση, 1998

Παναγιωτόπουλος Γιώργος, «4η Βιομηχανική Επανάσταση.», 2021, ΑΔΕΔΥ. Κοινωνικό Πολύκεντρο

Παπαδοπούλου Έλλη, Ανδρέας Κοτρίδης, «Θεωρητικό πλαίσιο εφαρμογής των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην εκπαιδευτική πρακτική», 2ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο Ημαθίας για τις Ψηφιακές και Διαδικτυακές εφαρμογές στην Εκπαίδευση, 2010

Πνευματικό Κέντρο Δήμου Βύρωνα και Αλκίνοος Ιωαννίδης, Αλκίνοος Ιωαννίδης «17ο Φεστιβάλ Δήμου Βύρωνα “Στη σκιά των βράχων”», 2004

Ράπτης Α., Αθ Ράπτη. «Είναι δυνατόν να αλλάξει η κουλτούρα της μάθησης με την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση; Η σημασία της παιδαγωγικής μόρφωσης των εκπαιδευτικών και η υστέρηση της εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας.» Πρακτικά συνεδρίου: Η πληροφορική στην εκπαίδευση, τεχνικές εφαρμογές, κατάρτιση εκπαιδευτικών, Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2001

Ρουδομέτωφ Β., Χρίστου Μ., Το "1974" ως πολιτισμικό τραύμα. Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας, 2015

Σολωμονίδου Χ., Νέες τάσεις στην εκπαιδευτική τεχνολογία. Εποικοδομητισμός και σύγχρονα περιβάλλοντα μάθησης, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2006, σελ.9

Συλλογικό έργο, Χρονικό της σύγχρονης Κυπριακής Τραγωδίας, Ιούλιος – Αύγουστος 1974, Εκδ. Ιδιωτική, 1975, Λευκωσία

Συμεωνάκη Α., Δημιουργική γραφή και θέατρο. Θεατρική γραφή και δημιουργία: προσεγγίζοντας την διδασκαλία της δημιουργικής γραφής στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέσω της συγγραφής θεατρικού κειμένου, τεύχος 15, Ιούλιος 2012, <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/>

Τζιμογιάννης, Α., Γιάτας, Δ., Γόγουλου, Α., Μαραγκός, Κ., Νείρος, Α., Τζελέπη, Σ. & Τσάκωνας, Π. , 2021. Οδηγός εκπαιδευτικού Πληροφορική Λυκείου. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τζιμογιάννης Αθανάσιος, «Ψηφιακές Τεχνολογίες και Μάθηση του 21ου αιώνα.». Αθήνα, Κριτική, 2019

Τσιλιμένη Τασούλα, Μεγάλες προσδοκίες: Συνομιλώντας για τη δημιουργική γραφή με φοιτητές του ΠΤΠΕ του Π.Θ . Κείμενα για την έρευνα, τη θεωρία, την κριτική και τη διδακτική της Παιδικής και Εφηβικής Λογοτεχνίας, 2012, <https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.kei.2012.548>

Φίλης Κωνσταντίνος. Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια. Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα, 2017

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Alan James, The making of the Cyprus Settlement 1958 – 1960, The Cyprus Review, Vol. 10, No. 2, Fall 1998

Armstrong, A. & Casement, C., Child and Machine. Maryland: Robins Lane, 2000

Belcher Moultry L., Advantages and Disadvantages of Technology Advances, Florida, 2013

Dawson P., Creative Writing and the new humanities, London and New York, Routledge, 2005

Fenza, David W., Creative Writing & Its Discontents., Writer's Chronicle, 2000

Giroux, H., «Επανεξετάζοντας την υπόσχεση της Κριτικής Παιδαγωγικής: Ένας πρόλογος», Νικολακάκη Μ. (επιμ.) Η Κριτική Παιδαγωγική στον Νέο Μεσαίωνα, Αθήνα, εκδ. Ι. Σιδέρης, 2011

Gribbins, M., The perceived usefulness of podcasting in higher education: a survey of students' attitudes & intention to use. In: Paper presented at the proceedings

of the second Midwest United States Association for Information Systems, Springfield, I, 2007

Hauf, M., Andrews, V.C. : Romance, Suffering and Hope: Reflective Practice with Abused Women., *Journal of Poetry Therapy*, Vol. 15, Nr. 4, Summer 2002

Irianto D., *Industry 4.0: The Challenges of Tomorrow. Seminar 15 Nasional Teknik Industri*, 2017

Istenic Starcic, A. and A. Brodnik, «In-service teacher training for the use of information-communication technology», *Annales. Ser. Hist. Sociol.*, 2005

Luckin R., Wayne H., Griffiths M. & Forcier, L. B., *Intelligence Unleashed*, 2016

Mc Laren, P., «Επαναστατική Παιδαγωγική σε Μετα-Επαναστατικές Εποχές: Επανεξετάζοντας την Πολιτική Οικονομία της Κριτικής Εκπαίδευσης», Στ. Γούναρη, Π. & Γρόλλιος, Γ. (επιμ.) *Κριτική Παιδαγωγική: μια συλλογή κειμένων*. Αθήνα: Gutenberg, 2010

O'Rourke Rebecca, *Creative writing: Education, culture and community*, Niace, 2005

Sicilianos Linos-Alexandre, *The Prevention of Human Rights Violations (International Studies in Human Rights)*. Berlin: Springer, 2001

Soon T. QR Code. *Synthesis Journal*, 2008

Treaty Series - Treaties and international agreements registered or filed and recorded with the Secretariat of the United Nations, United Nations, 1970

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_el

<https://digitalrepository.ekdd.gr/jspui/handle/123456789/932>

https://www.canva.com/el_gr/

<https://www.canva.com/education>

<https://chat.openai.com/auth/login>

<https://www.crunchbase.com/organization/content-technologies-inc-cti>

<https://www.netexlearning.com/en/>

<https://gemini.google.com/app>

<https://www.wooclap.com/>

<https://kahoot.it/>

<https://www.bing.com/>

<https://www.chatpdf.com/>

<https://speechify.com/text-to-speech-online/greek/>

<https://twee.com/>

<https://web.diffit.me/>

<https://makebeliefscomix.com/>

<https://skyreels.ai/>

<https://www.animaker.com/>

<https://www.powtoon.com/>

<https://pika.art/home>

<https://sites.research.google/videopoet/>

<https://www.vidnoz.com>

<https://www.canva.com/create/animated-videos/>

<https://clipchamp.com/en/>

https://character.ai/?fbclid=IwAR1FK4fDVB1_RuqATSFbHoMiBtIsdWzginvN8yGvLISCCi3Kh1xbEbzduzs_aem_AXDsFQOfgv7UtEc0mrHxVr-fEwKV1hsxpVe-4eNZCjgpHMbEifVyyM1MZkpoGPZTIy-9xqKMitflKAbki-_3Ueh6

<https://www.dddgo.net/en/common/braille>

<https://www.magicschool.ai/>

<https://sync.beatoven.ai/>

<https://www.alkinoos.gr/el/bio.html>

<https://www.pep.org.cy/pep/>

<https://www.news247.gr>

https://www.youtube.com/watch?v=7Jb-vKCGTOI&ab_channel=DanielK

<https://www.lifo.gr>

<https://www.ogdoo.gr/>

<https://www.alfavita.gr>

<http://ebooks.edu.gr> , Διαδραστικά σχολικά βιβλία

EΙΚΟΝΕΣ – ΠΙΝΑΚΕΣ -QR

Εικόνα 1: πηγή www.parametrix.com

Εικόνα 2, www.character.ai

Εικόνα 3, www.character.ai

Εικόνα 4, copilot

Εικόνα 5, skyreels.ai

Εικόνα 6, skyreels.ai

Εικόνα 7, skyreels.ai

Εικόνα 8, magicschool

Εικόνα 9, Iddgo

Εικόνα 10, Vidnoz

Εικόνα 11, beatoven.ai

Εικόνα 12, animaker

Πίνακας 1: Αθανάσιος Νταραντούμης, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Πίνακας 2: Αθανάσιος Νταραντούμης, Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας,
Πανεπιστήμιο Αιγαίου

QR code 1, Μικρή βαλίτσα – Αλκίνοος Ιωαννίδης

QR code 2, Μια χούφτα γης – Αλκίνοος Ιωαννίδης

QR code 3, Ο δρόμος σου είσαι εσύ – Αλκίνοος Ιωαννίδης

QR code 4, Παράκληση – Αλκίνοος Ιωαννίδης

QR code 5, Στην αγορά του κόσμου – Αλκίνοος Ιωαννίδης

QR code 6, Πατρίδα – Αλκίνοος Ιωαννίδης